

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İZMİR'DE FRANSIZ MİSYONER YAPILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şilan Berivan GÜNEŞ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi Programı

ŞUBAT 2022

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İZMİR'DE FRANSIZ MİSYONER YAPILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Şilan Berivan GÜNEŞ
(502181107)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. V. Gül CEPHANECİGİL

ŞUBAT 2022

İTÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün 502181107 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Şilan Berivan GÜNEŞ, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "İZMİR'DE FRANSIZ MİSYONER YAPILARI" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. V. Gül CEPHANECİGİL**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Aygül AĞIR**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi M. Kaan SAĞ
İstanbul Üniversitesi

Teslim Tarihi : 7 Ocak 2022
Savunma Tarihi : 8 Şubat 2022

Sevgili Aileme,

ÖNSÖZ

Tez süresince bana her zaman yol gösteren, çalışmalarımı ilgiyle takip eden sevgili danışmanım Doç. Dr. V. Gül Cephaneçigil'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Değerli katkılarından dolayı jüri üyeleri Prof. Dr. Aygöl Ağır ve Dr. Öğr. Üyesi M. Kaan Sağ'a, İTÜ Mimarlık Tarihi Kürsüsü akademisyenlerine, araştırma görevlisi arkadaşlara, desteğini her zaman hissettiren Ebru Şevkin'e, birlikte başladığımız bu zorlu ama keyifli yüksek lisans sürecinde her daim yanımda olan Büşra Uğurluay ve Naz Emver Oglou'na, Osmanlıca çevirilerindeki yardımları için Fuat Recep'e, Fransız gazete araştırmalarındaki yardımları için IFEA'dan Ü. Sevgi Topuz'a, araştırmalarım katkı sağlayan tüm kütüphane ve arşiv çalışanlarına teşekkür ederim. Mimarlık Tarihi üzerine yüksek lisans yapma kararında etkili olan ve beni her zaman destekleyen sevgili arkadaşım Yasemin Varmış'a, tez çalışmalarım boyunca yardımlarını esirgemeyen Sibel Kayakol, Sıla Şahin, Bahar Yılmaz'a ayrıca teşekkür ederim. En özel teşekkürlerimi ise tüm eğitim hayatım boyunca bana olan inançlarını sürdüren, maddi ve manevi olarak desteklerini eksik etmeyen canım aileme sunarım.

Şubat 2022

Şilan Berivan GÜNEŞ
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
ÇİZELGE LİSTESİ	xiii
ŞEKİL LİSTESİ	xv
ÖZET.....	xix
SUMMARY.....	xxi
1. GİRİŞ.....	1
2. MİSYONERLER VE OSMANLI DEVLETİ İLE SİYASİ İLİŞKİLERİ	9
2.1 Kapitulasyonlar.....	10
2.2 Gülhane Hatt-ı Hümayûnu ve Islahat Fermanı.....	12
2.3 Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi.....	13
2.4 Özel Okullar Talimatnamesi.....	14
2.5 Lozan Antlaşması ve Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu.....	16
3. OSMANLI DEVLETİ'NDE KATOLİK MİSYONERLİK FAALİYETLERİ.....	19
3.1 Fransiskanlar.....	20
3.2 Dominikanlar	21
3.3 Kapusenler	22
3.4 Cizvitler	23
3.5 Lazaristler	25
3.6 Cemiyetler	26
3.6.1 Charité Sörleri (Vincent de Paul Hayırsever Kızları).....	27
3.6.2 Frerler (Hristiyan Okulları Erkek Kardeşleri)	28
3.6.3 Notre Dame de Sion Sörleri (Notre Dame de Sion Kız Kardeşleri).....	29
4. İZMİR'DE HRİSTİYAN MİSYONERLİK FAALİYETLERİ	31
4.1 İzmir'de Fransız Katolik Misyonerlik Faaliyetleri.....	32
4.2 İzmir'de Fransızlar Dışında Misyonerlik Faaliyetleri	38
5. İZMİR MERKEZ BÖLGEDE YER ALAN FRANSIZ KATOLİK MİSYONER YAPILARI	45
5.1 Kiliseler ve Manastırlar	47
5.1.1 St. Polycarpe Kilisesi ve Kapusen Manastırı	47
5.1.2 Sacré Cœur Cizvit Kilisesi	53
5.1.3 Sacré Cœur Lazarist Kilisesi	53
5.1.4 St. Jean Katedrali	57
5.2 Okullar	63
5.2.1 Propaganda Lazarist Koleji	63
5.2.2 Providence Koleji.....	69
5.2.3 St. Jean ve St. André Okulları	73
5.2.4 St. Joseph Koleji.....	74

5.2.5 Notre Dame de Sion Sörler Okulu.....	77
5.3 Hastaneler	81
6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	87
KAYNAKLAR.....	93
EKLER	101
ÖZGEÇMİŞ.....	163

KISALTMALAR

ABCFM : American Board of Commissioners for Foreign Missions

BEO : Bâb-1 Âli Evrak Odası

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

DH.İD. : Dahiliye Nezareti İdare Evrakı

DH. MKT. : Dahiliye Nezareti Mektubî Kalemi Belgeleri

İ. HR. : İrade Hariciye

İ.MMS. : İrade Meclis-i Mahsus

M.G.M. : Muamelat Genel Müdürlüğü

MV : Meclis-i Vükela Mazbataları

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1: Tavernier (2006, s.115), Pococke (1745, s.37), Scherzer (2001, s.26), Çelebi (2011, s.103), Şenocak (2011, s.159-161) ve Pınar (1994, s.10-144)'dan derlenmiştir.	2
Çizelge 4.1: 19. yüzyıl sonlarında İzmir merkez bölgede yer alan okulların listesi, 1894 Cuinet kayıtlarından derlenmiştir.	37
Çizelge B.1: Le Courier de Smyrne, Journal de Smyrne ve Echo de L'Orient gazetelerine konu olan misyoner ile ilgili notlardan derlenmiştir.	158

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Merkez bölgedeki Türk, Yahudi, Ermeni, Rum ve Frenk mahallelerinin haritada gösterimi (Démétrius Georgiadès Planı, 1885).	3
Şekil 4.1: 19. yüzyılda İzmir’de misyoner yapılarının haritada gösterimi (Lamec Saad Planı, 1876).	32
Şekil 4.2: Fransisken misyoner yapıları; St. Marie Kilisesi, St. Antoine Hastanesi ile Fransız misyoner yapılarının birbirleri ile yakınlığını gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).	39
Şekil 4.3: 1922 yangını sonrası St. Marie Kilisesi (Marmara, 2016, s.257).	39
Şekil 4.4: St. Marie Kilisesi Doğu Cephesi (Ş. Güneş, 2021).	40
Şekil 4.5: İtalyan Kız Okulu (URL -2).	40
Şekil 4.6: 1904’te St. Rosaire Kilisesi olarak yeniden inşa edilen Dominiken Kilisesi’nin haritada gösterimi (Lamec Saad Planı, 1876).	42
Şekil 4.7: St. Rosaire Kilisesi (URL- 3).	42
Şekil 4.8: St. John Evangelist Anglikan Kilisesi (Ş. Güneş, 2021).	43
Şekil 4.9: 19. yüzyılda birbirlerine yakın konumlarda bulunan Protestan yapılarını gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).	44
Şekil 4.10: Diğer Protestan yapılarına göre daha iç bölgede Melez Caddesi’nde yer alan Amerikan Protestan yapılarının konumunu gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).	44
Şekil 5.1: 1905 Goad Sigorta Haritaları –Solda ve İzmir Merkez Bölge Uydu Görüntüsü, 2019 – Sağda.	46
Şekil 5.2: St. Polycarpe Kilisesi ile Rum kilise ve okullarının yakınlığını gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).	48
Şekil 5.3: St. Polycarpe Kilisesi güncel plan şeması (Ş.Güneş).	49
Şekil 5.4: Kapusen Manastırı ve St. Polycarpe Kilisesi haritada gösterimi (Goad Sigorta Haritası, 1905).	49
Şekil 5.5: St. Polycarpe Kilisesi avlusundan dış kapıya (batı) bakış (Jean Baptiste, 1911).	50
Şekil 5.6: St. Polycarpe Kilisesi ile kilise avlusundan iç avluya (doğu) bakış (Jean Baptiste (1911)’in kitabında Kapusen Pederlerin ikamet ettikleri yer olarak tariflenmiştir).	50
Şekil 5.7: Yangın sonrası Kapusen Manastırı (URL-4).	51
Şekil 5.8: 1926-1927 yılları restorasyon görselleri (URL-4).	51
Şekil 5.9: St. Polycarpe Kilisesi’ne ait 1941 tarihli görsel (URL-4).	51
Şekil 5.10: St. Polycarpe Kilisesi orta nef görseli (Ş. Güneş, 2021).	52
Şekil 5.11: St. Polycarpe Kilisesi yan nef görseli (Ş. Güneş, 2021).	52

Şekil 5.12: St. Polycarpe Kilisesi kubbe görseli (Ş. Güneş, 2021).	52
Şekil 5.13: St. Marie Kilisesi (3) ile Lazarist Kilisesi (1)'nin haritada gösterimi (Storari, 1856).	54
Şekil 5.14: 1905 Goad Sigorta Haritası'nda belirtilen Lazarist Kilisesi ile Propaganda Koleji.	55
Şekil 5.15: Lazarist Kilisesi Planı (Droulez,1945).	55
Şekil 5.16: Yangın öncesi Lazarist Kilisesi içine dair görsel (URL – 5).	56
Şekil 5.17: Yangın sonrası Lazarist Kilisesi içine dair görsel (URL – 5).	56
Şekil 5.18: Yangın sonrası Lazarist Kilisesi içine dair görsel (URL – 5).	57
Şekil 5.19: St. Jean Katedrali (89), Propaganda Koleji 1886 öncesinde yapılan eski binası (70), Frerler Okulu (73) - Güller Sokağı'nda bulunduğu bahsedilen St. Joseph Koleji ileriki yıllarda muhtemelen bu okul yerine yapılmıştır (Lamec Saad Planı, 1876).	59
Şekil 5.20: St. Jean Katedrali kuzey cephesi (Marmara (2016, s.246) kitabında görsele dair kaynak belirtmemiştir).	59
Şekil 5.21: St. Jean Katedrali güney cephesi yangın dönemi hali (URL-6).	60
Şekil 5.22: St. Jean Katedrali güney cephesi yangın sonrasında restore edilmiş hali (URL-6).	60
Şekil 5.23: St. Jean Katedrali uydu görüntüsü (2021).	61
Şekil 5.24: St. Jean Katedrali güney cephesi (Ş. Güneş, 2021).	61
Şekil 5.25: St. Jean Katedrali batı cephesi (Ş. Güneş, 2021).	61
Şekil 5.26: St. Jean Katedrali orta nefi (Ş. Güneş, 2021).	62
Şekil 5.27: St. Jean Katedrali kubbesi iç görseli (Ş. Güneş, 2021).	62
Şekil 5.28: Propaganda Koleji eski binası ile yeni (Lazarist Kilisesi yanı) binası ilişkisini gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).	65
Şekil 5.29: 1886'da inşa edilen Propaganda Koleji, (Goad Sigorta Haritaları, 1905).	66
Şekil 5.30: Propaganda Koleji Planı, (Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, İMMS 82/3522, 1886).	66
Şekil 5.31: Propaganda Koleji (URL-5).	66
Şekil 5.32: Günümüzde İzmir Dış Ticaret Meslek Lisesi olarak eğitim veren Propaganda Koleji avlusu (Ş.Güneş, 2021).	67
Şekil 5.33: Okulun sonradan betonarme olarak inşa edilen ve günümüzde zemin katı kantin olarak kullanılan ek binası (Ş.Güneş, 2021).	67
Şekil 5.34: 1905 tarihli Goad plan şemalarında yemekhane olarak işaretlenen ve ana yapı ile bağlantılı olan bina görseli (Ş.Güneş, 2021).	68
Şekil 5.35: Bağlantı binasının günümüzde atölye olarak kullanılan iç görseli (Ş.Güneş, 2021).	68
Şekil 5.36: Providence Koleji ile diğer misyoner yapıları arasındaki yakınlığı gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).	71
Şekil 5.37: Providence Koleji haritada gösterimi (Goad Sigorta Haritaları, 1905).	72
Şekil 5.38: Providence Koleji, Raymond Péré çizimi (URL-7).	72
Şekil 5.39: Punta bölgesinde yer alan St. André Okulu'nun haritada gösterimi, 1923 Pervititch Haritaları, (Atay, 1998, s.159).	74
Şekil 5.40: Güller Sokağı'nda inşa edilen St. Joseph Koleji'nin muhtemel yerini gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).	75
Şekil 5.41: 1922 yangınında kül olan İzmir St. Joseph Koleji'ne ait görsel (URL-8).	76
Şekil 5.42: İzmir'deki kolej ile benzer olan İstanbul St. Joseph Koleji (URL-9).	76
Şekil 5.43: 1922 yangını sonrasında St. Joseph Koleji (sağda) (URL-10).	77

Şekil 5.44: Notre Dame de Sion Sörler Okulu yakın çevresinin haritada gösterimi (Lamec Saad Planı, 1876).	78
Şekil 5.45: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'nun muhtemel yerinin haritada gösterimi (Lamec Saad Planı, 1876).	79
Şekil 5.46: Notre Dame de Sion Sörler Okulu Planı (Marmara, 2016, s.480).	79
Şekil 5.47: Notre Dame de Sion Sörler Okulu (Marmara, 2016, s.482).	80
Şekil 5.48: 1922 İzmir yangın sonrası Teşvikiye Caddesi'nde bulunan Notre Dame de Sion Sörler Okulu (URL-10).	80
Şekil 5.49: Fransız Hastanesi'nin haritada gösterimi (Storari Haritası, 1856).	82
Şekil 5.50: Fransız Hastanesi yakın çevresinin haritada gösterimi (Lamec Saad Planı, 1876).	83
Şekil 5.51: Fransız Hastanesi Raymond Péré çizimi (URL-11).	83
Şekil 5.52: Yangın sonrası Fransız Hastanesi görseli (URL-10).	84
Şekil 5.53: Fransız Hastanesi'nin mevcut halini gösteren görsel (Ş. Güneş, 2021). ..	84
Şekil 5.54: Fransız Hastanesi'nin mevcut halini gösteren görsel (Ş. Güneş, 2021). ..	85
Şekil 5.55: Fransız Hastanesi'nin mevcut halini gösteren görsel (Ş. Güneş, 2021). ..	85
Şekil 6.1: 1856 Storari haritasında belirtilen misyoner kurumları.	90
Şekil 6.2: 1876 Lamec Saad planında belirtilen misyoner kurumları.	90
Şekil 6.3: Katolik misyoner kiliseleri plan yerleşimini gösteren harita	91
Şekil A.1: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	102
Şekil A.2: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	104
Şekil A.3: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	106
Şekil A.4: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	108
Şekil A.5: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	110
Şekil A.6: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilecek yapısına dair plan çalışması, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	113
Şekil A.7: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	114
Şekil A.8: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	116
Şekil A.9: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	119
Şekil A.10: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	121
Şekil A.11: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	123
Şekil A.12: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	125
Şekil A.13: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.	127
Şekil A.14: Propaganda Koleji'ne ruhsat verilmesine dair belge, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV), d.10.	129
Şekil A.15: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	132

Şekil A.16: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	134
Şekil A.17: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	136
Şekil A.18: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	138
Şekil A.19: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	141
Şekil A.20: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	143
Şekil A.21: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair plan şeması, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	144
Şekil A.22: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	145
Şekil A.23: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	147
Şekil A.24: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	149
Şekil A.25: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	151
Şekil A.26: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.	153
Şekil A.27: İzmir'de St. Joseph Koleji inşaat ruhsatına ait ferman suretinin gönderildiğine dair belge, Muamelat Genel Müdürlüğü, k.18, g.103.	155
Şekil A.28: İzmir'de St. Joseph Koleji inşaat ruhsatına ait ferman suretinin gönderildiğine dair belge, Muamelat Genel Müdürlüğü, k.18, g.103.	156
Şekil A.29: İzmir'de St. Joseph Koleji inşaat ruhsatına ait ferman suretinin gönderildiğine dair belge, Muamelat Genel Müdürlüğü, k.18, g.103.	157

İZMİR'DE FRANSIZ MİSYONER YAPILARI

ÖZET

İzmir, coğrafi konumunun sağladığı ticari koşullar ile paralel gelişmiş bir şehirdir. Kuruluşundan itibaren birçok kültüre ev sahipliği yapan şehir, kozmopolit yapısını 20. yüzyıl başlarına değin muhafaza etmiştir. Özellikle 17. yüzyılda artan ve büyük çoğunluğu Hristiyan toplumlar tarafından yürütülen ticari faaliyetler zamanla şehre olan rağbeti arttırmıştır. Nüfus hareketlilikleri ve çeşitli dini toplulukların faaliyet göstermesi ile misyoner cemaatler de şehirde tezahür etmeye başlamıştır.

19. yüzyılda çeşitli imtiyazlardan yararlanan misyoner cemaatler, himayesinde bulundukları devletlere göre çalışmalarını yürütmüşlerdir. Fransa, Osmanlı Devleti ile ilişkilerinde ayrıcalıklı devletlerden biri olmasıyla önemlidir. İlk imtiyazlardan birine sahip olmasının yanı sıra Osmanlı Devleti'nde dini himayeci devlet arayışında da müteşebbistir. Katoliklerin ilk koruyucu devleti vasfına sahip olan Fransa, Osmanlı Devleti'nde faaliyet gösteren misyonerlerin çalışmalarını desteklemiştir. Misyonerler ilk olarak İstanbul'da çalışmalarını yürütmüş, daha sonra ise İzmir'e yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Fransiskanlar, Dominikenler, Cizvitler, Lazaristler, Vincent de Paul Hayırsever Kızları, Hristiyan Okulları Erkek Kardeşleri ve Notre Dame de Sion Kız Kardeşleri Osmanlı Devleti bünyesinde faaliyet gösteren Katolik cemaatlerdir. İzmir'e ilk gelen misyonerlerden biri olan Fransızlar ilk yıllarından itibaren en aktif yılları 19. yüzyıl da dahil olmak üzere faaliyetlerini aralıksız sürdürmüşlerdir.

Misyonerler, dini girişimlerinin yanı sıra faaliyetlerini yürüttükleri kilise, okul ve hastane gibi kurum yapıları ile bulundukları şehirlerde fiziksel etkiler bırakmışlardır. Tez çalışması kapsamında İzmir’de faaliyet gösteren misyonerlerin inşa faaliyetleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Fransız etkilerinin misyoner yapıları özelinde şehrin fiziksel çevresine olan tezahürüne odaklanarak İzmir’de faaliyet gösteren Fransız Katolik misyoner yapıları incelenmiştir.

FRENCH MISSIONARY BUILDINGS IN IZMIR

SUMMARY

İzmir is a city that has developed in parallel with its geographical location and trade. The city, which has hosted many cultures since its establishment, preserved its cosmopolitan structure until the beginning of the 20th century. The 17th century was the beginning of an important period for İzmir. The city began to develop, its population grew and its appearance began to change.

The developing port of city has attracted the attention of many countries, especially Europeans. The Europeans that came to the city have settled mainly in the port area and reflected their traditions in this region. Therefore, in many travel books about İzmir, the European image dominating this region is emphasized. Especially the Levantine houses, churches and entertainment venues encountered at the entrances to the city from the port, and their similar appearance to European cities impressed the visitors.

The increasing dynamism of the city has become the focus of attention of religious communities as well as those interested in trade. Since the 17th century, missionary groups began to appear in the city and religious rivalries arose. One of the first missionary groups to arrive in the city was the French, but then other missionary groups realized that there were suitable conditions for their activities and have established their headquarters in İzmir. First of all, the Greeks, who were outnumbered by the non-Muslim people in the city, then the Armenians and Jews have become the target group of these activities over time.

Missionary communities, which had various privileges in the 19th century, carried out their work according to the states they were under. France was important because it was one of the privileged states through its relations with the Ottoman Empire. In addition to having one of the first privileges, France was also an entrepreneur in the

seeking for a religious protective state in the Ottoman Empire. Being the first protective state of Catholics, France supported the missionary activities in the Ottoman Empire. Missionaries first carried out their works in Istanbul, then they also continued their activities in Izmir.

Franciscans, Dominicans, Jesuits, Lazarists, Daughters of Charity of Saint Vincent de Paul, Brothers of Christian Schools and Sisters of Notre Dame de Sion were the Catholic communities being active within the Ottoman State. The French missionaries, who were one of the first missionaries to come to Izmir, continued their activities uninterruptedly from their first years, including their most active years as 19th century, until the war.

The French missionary activities started in İzmir with the invitation of the French Consulate, and then continued with their support. Therefore, within the scope of the study, missionaries who were active in Izmir under the auspices of the French Consulate were assessed. While the study covers the activities of the French Catholic missionaries from the date they first came to İzmir until the Republican period, it concentrates on the structures built in the late 18th, 19th and early 20th centuries, especially considering the available sources.

The activities of the missionaries were not only limited to the ideas they aimed to spread, but also important with their effects on the physical environment of the settlements where they stayed. In this context, the construction activities of the missionaries carried out in İzmir were tried to be evaluated. The structures of the French Catholic missionaries operating in Izmir were examined by focusing on the manifestation of the French influences on the physical environment of the city, in particular on the missionary structures.

Among the French Catholic missionary structures studies in Izmir, there are only four structures that have survived to the present day. These are St. Polycarpe Church, St. Jean Cathedral, Propaganda College, a school building operating as İzmir Foreign Trade Vocational and Technical Anatolian High School, and the French Hospital Annex Building where is operating as Alsancak Nevvar Salih İşgören State Hospital Emergency Service Building. The Lazarist Church, Providence College, St. Joseph College, Notre Dame de Sion School, and St. Jean School were severely damaged in the 1922 Izmir fire. However the André School was not affected by the fire,

continued to provide education as St. Joseph College with the relocation. The school building was demolished and rebuilt in the following years.

In the context of the thesis, the historical process of the French missionaries examined. Firstly, the relations of the missionaries with the Ottoman Empire specified, then their missions in Izmir and their construction activities presented in historical order. Considering the presumption of the French missionaries being the pioneers in other missionary groups who came to Izmir in the early period and may have formed institutions and organizations, French missionary buildings evaluated.

1. GİRİŞ

Kuruluşu milattan öncelere dayanan İzmir'in ilk yerleşim yerinin bugün Bayraklı diye bilinen bölge yakınlarında olduğundan bahsedilmektedir. İlk zamanlarının ardından Büyük İskender'in idaresine geçtiği milattan önce 4. yüzyıl ise şehrin asıl kuruluş dönemi olarak öne sürülmektedir. Büyük İskender tarafından bugünkü adı Kadifekale olan Pagos dağı eteklerinde kurulan şehir zamanla bu yerleşke etrafında gelişmiştir. Çeşitli savaflara sahne olan İzmir, milattan sonra sırasıyla Roma, Bizans, Arap ve tekrar Bizans idaresine geçmiştir. Şehirde bir dönem Anadolu Beylikleri hüküm sürmüş, bu sırada Timur istilasına uğramıştır. İzmir son olarak 15. yüzyılda Osmanlı idaresine geçmiş ve varlığını devam ettirmiştir. Beyru, İzmir'in Osmanlı idaresine geçtiği 15. yüzyıl için çevre yerleşkelere oranla daha az bilindiğine, küçük ve daha az ilgi gören bir kent olduğuna değinmekte, kentin fiziksel görünümünün bu yıllarda belirsiz olduğunu belirtmektedir. İzmir'in fiziksel görünümüne ilişkin ulaşılan ilk kaynaklar 17. yüzyıl başlarını bulmuş, bu yıllar itibariyle şehirde nüfus artışları da görülmeye başlamıştır (Beyru, 2011, ss.1-11).

1631-1670 yılları arasında İzmir'i birkaç kez ziyaret eden Jean Baptiste Tavernier İzmir'in nüfusunu 60 bini Türk, 15 bini Rum, 8 bini Ermeni ve 6-7 bini Yahudi olmak üzere yaklaşık 90 bin olarak kaydetmiştir (Tavernier, 2006, s.115). Zaman içerisinde yaşanan deprem ve yangın gibi olaylar ile nüfusta azalma görülse de 19. yüzyıl sonlarına doğru toplam nüfus 150 bine çıkmıştır. Karl von Scherzer'in kaydettiklerine göre 75 bini Rum, 45 bini Türk, 15 bini Yahudi, 10 bini Katolik, 6 bini Ermeni, 4 bini ise yabancı uyruklu nüfusun bulunduğu İzmir'de gayrimüslim nüfus artışı dikkat çekmektedir (Scherzer, 2001, s.26, Çizelge 1.1).

Çizelge 1.1: Tavernier (2006, s.115), Pococke (1745, s.37), Scherzer (2001, s.26), Çelebi (2011, s.103), Şenocak (2011, s.159-161) ve Pınar (1994, s.10-144)'dan derlenmiştir.

	YIL	TOPLAM	MÜSLÜMAN	RUM	ERMENİ	YAHUDİ	FRENK
Jean Baptiste Tavernier	1631-1670	90 Bin	60 Bin	15 Bin	8 Bin	6-7 Bin	-
Emiya Çelebi	1658	10 Bin Hane	-	-	-	-	-
Spon & Wheler	1676	50-55 Bin	30 Bin	9-10 Bin	-	12-15 Bin	-
Richard Pococke	1739	100 Bin	-	7-8 Bin	2 Bin	5-6 Bin	-
Ersnt Döbel	1832	130 Bin	-	-	-	-	-
Ludwig Ross	1845	150 Bin	40 Bin	60 Bin	10 Bin	10 Bin	25 Bin
Karl von Scherzer	1873	155 Bin	45 Bin	75 Bin	6 Bin	15 Bin	10 Bin

Nüfusu günden güne artan şehrin fiziksel gelişimi de buna bağlı olarak ilk yerleşim yeri olan Pagos Dağı eteklerinde yayılmaya başlamıştır. Dağın alt yamaçlarında Türkler, hemen yakınında bugün Havralar Sokağı olarak da bilinen bölgede Yahudiler, kıyı çizgisine paralel kuzeye doğru uzanan caddelerde ise Frenkler meskundur.

Şehirde Frenk Caddesi olarak da bilinen hattın kıyı tarafında konsolosluklar bulunurken kara tarafında Rum Mahallesi yer almıştır. Rumlar ile Türkler arasında kalan ve bugün Kültürpark ile Kahramanlar olarak bilinen bölge ise Ermenilerin çoğunlukta bulunduğu bir yerleşim yeri olmuştur (Beyru, 2011, s.59). 19. yüzyıl

ortalarında kuzey yönlü gelişmeye başlayan şehir bugün Alsancak olarak bilinen Punta bölgesi doğrultusunda yayılım göstermiştir (Şekil 1.1).

Şekil 1.1: Merkez bölgedeki Türk, Yahudi, Ermeni, Rum ve Frenk mahallelerinin haritada gösterimi (Démétrius Georgiadès Planı, 1885).

İzmir, uzun süre sadece eski bir ticaret merkezi ve liman kenti olarak görülmüş ve gelişmekte olan bir ticaret kenti olarak değerlendirilmemiş, Goffman'ın ifadesiyle Osmanlı Devleti'nin planlamasıyla değil, ona rağmen gelişmiş bir şehirdir. Şehrin gelişmeye, nüfusunun artmaya ve fiziksel görünümünün değişmeye başladığı 17. yüzyıl, İzmir için önemli bir dönemin başlangıcıdır. Ticaret yollarının değişmesinden kaynaklı gözde bir liman kenti olarak gelişmeye başlayan şehir, zamanla ticaretin merkez noktalarından biri haline gelir. Artık farkedilmeye ve gelişmeye başlayan İzmir, artan ticaret ağları ile ürünlerin toplandığı bir merkez olarak Batı Avrupa'ya açılan bir geçiş görevi üstlenir. Birçok yerden gelen göçler ile nüfus hızla artar, temel olarak bölgesel ve uluslararası ticari faaliyetler buradaki halkın geçim kaynağı olur (Goffman, 2003, s.92).

İzmir'in gelişen liman özelliği ile bir sınır kenti olması birçok ülkenin, özellikle de Avrupalıların dikkatini çeker. Limana yakın bölgede ikamet eden Avrupalı nüfus bulundukları yerlere kendilerine özgü gelenekleri yansıtır. Şehir üzerine kaleme

alınan birçok yazıda bu bölgeye hakim olan Avrupalı görüntüsü vurgulanırken, kente liman tarafından girişlerde karşılaşılan Levanten evleri, kiliseleri ve eğlence yerleri ile Avrupa şehirlerine benzer görünüm ziyaretçileri etkiler. Şehrin artan dinamizmi ticaret ile uğraşanlar kadar dini cemaatlerin de ilgi odağındadır. 17. yüzyıl itibari ile misyoner grupların görüldüğü şehirde dini rekabetler baş gösterir. İlk gelenlerden biri Fransızlar iken ardından diğer misyoner gruplar da faaliyetleri için uygun koşullar olduğunu fark ederek İzmir’de merkezlerini kurarlar. Şehirde bulunan gayrimüslim halktan sayıca çok olan Rumlar, daha sonra ise Ermeniler ve Yahudiler zaman zaman bu faaliyetlerin hedef kitesidir. 18. ve özellikle de 19. yüzyılda etkin olan misyonerlerin şehrin birçok noktasında okullar, kiliseler, hastaneler ve yetimhaneler kurdukları bilinmektedir.

İzmir’de özellikle Avrupalı nüfusun da yoğunlukta bulunduğu liman bölgesinde faaliyet gösteren misyonerler, çeşitli yapılarını burada inşa etmişlerdir. İzmir’de incelenen Fransız Katolik misyoner yapılarından günümüze kadar ulaşabilen yalnızca dört yapı bulunmaktadır. Bunlar St. Polycarpe Kilisesi, St. Jean Katedrali, Propaganda Koleji olarak kurulan günümüzde ise İzmir Dış Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak faaliyet gösteren okul binası ile Fransız Hastanesi Ek Binası olarak kurulan günümüzde Alsancak Nevvar Salih İşgören Devlet Hastanesi Acil Servis Binası olarak faaliyet gösteren yapılardır. Lazarist Kilisesi, Providence Koleji, St. Joseph Koleji, Notre Dame de Sion Sörlük Okulu ve St. Jean Okulu 1922 İzmir yangınında ağır hasar almışlardır. St. André Okulu ise yangından etkilenmemiş, St. Joseph Koleji’nin yerine taşınması ile St. Joseph olarak eğitim vermeye devam etmiştir. Okul binası ileriki yıllarda yıkılarak yeniden inşa edilmiştir.

Amaç ve Kapsam

Yabancı devletlerce himaye edilen misyonerler, bağlı oldukları siyasal güçlerin etkilerine göre çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Fransa'nın Osmanlı Devleti'yle ilişkilerinin iyileşmeye başladığı 16. yüzyıl itibari ile Fransız misyonerlerin Osmanlı bünyesindeki faaliyetleri hız kazanmıştır. Fransız İhtilâli sonrası büsbütün doğuya yönelen misyonerlerin etkinlikleri giderek artmıştır. İstanbul, Osmanlı Devleti'ne yönelen misyonerlerin çoğunlukla ilk uğrak noktası ve merkezlerini kurdukları şehir iken İstanbul'un ardından İzmir ve Anadolu'nun çeşitli bölgeleri de misyoner faaliyetlerin hedefinde olmuştur.

İzmir gerek gayrimüslim ve yabancı nüfusun yoğunlukta bulunduğu kozmopolit yapısı, gerekse ilk havarilerden St. Polycarpe'nin¹ tarihsel önemi ve şehre ziyaret amaçlı gelenlerin uğrak noktalarından biri olan St. Mary Evi'nin² yakınlığı dolayısıyla misyonerlerin dikkatini çeken bir şehirdir. İzmir'in Fransız Hristiyanlığı için önemli bir yer olduğuna değinen Yaranga, İzmirli St. Polycarpe ve onun izinden giden Pothin ile Irénée'nin Fransa'da dini yaydıklarını belirtir. Yaranga, bu tarihsel olgunun ise şehir için Fransız Hristiyanlığının kaynaklarına olan kutsal bir yolculuğu temsil ettiğine ve buraya gelen misyonerlerin bir yandan inancının köklerini bir yandan da Fransa'nın varlığını bulduklarına değinmektedir (Yaranga, 2002, s.9).

Şehre gelen misyonerlerin faaliyetleri yalnızca yaymayı amaçladıkları düşünceler ile sınırlı kalmamış aynı zamanda bulundukları yerleşimlerin fiziksel çevresine olan tesirleriyle de önem arz etmiştir. Bu bağlamda tez, misyonerlerin İzmir'deki faaliyetlerini yürüttükleri kurumlar ve bu kurumların yapı özelinde şehre olan etkilerinin tartışılmasını hedeflemektedir. Çalışma kapsamında Fransız Konsoloslugu himayesinde İzmir'de faaliyet gösteren misyonerler incelenmiştir. Fransız Konsoloslugu daveti üzerine İzmir'e çağrılmaları ile başlayan Fransız misyonerlik faaliyetleri daha sonra yine Konsolosluk desteği ile devam etmiştir. Çalışma, Fransız Katolik misyonerlerin İzmir'e ilk geldikleri tarih ile Cumhuriyet dönemine kadar olan faaliyetlerini kapsamakla beraber özellikle ulaşılabilen kaynaklar göz önünde

¹Aziz Yuhanna'nın ilk öğrencilerinden olan Polycarpe, milattan sonra 69-155 yıllarında yaşamış, 155 yılında Pagos dağı olarak da bilinen Kadifekale eteklerinde Roma Stadyumu'nda idam edilmiştir.

²Bir Katolik mabet yeri olan St. Mary Evi İzmir yakınlarında Efes Antik Kenti yanında bulunmaktadır. Milattan sonra 18 yılı itibariyle Azize Meryem ile Aziz Yuhanna'nın burada yaşadığına inanılmaktadır.

bulundurularak 18. yüzyıl sonu, 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başında inşa edilmiş yapılara yoğunlaşmaktadır.

Araştırma kapsamında konuyla ilgili Osmanlı arşiv belgeleri başvuru alan ilk kaynaklardır. Osmanlı Arşivi (BOA)'nde ulaşılan Osmanlıca ve Fransızca belgeler ile 19. yüzyılda var olan yapılar tespit edilmeye çalışılmıştır. Yine Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü (Institut Français d'Études Anatoliennes – IFEA) aracılığıyla 19. yüzyıl başlarında yayınlanan *Le Courier de Smyrne*, *Journal de Smyrne* ve *Echo de l'Orient* adlı 1828-1843 yıllarına ait gazeteler incelenmiş olup bu yıllarda İzmir'de bahsi geçen misyoner topluluklar ve yapıları hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Ulusal Fransız Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale de France) dijital kaynakları aracılığıyla 19. yüzyıl başlarında yayınlanan misyoner Papaz Piolet ve Jean Baptiste'in çalışmalarına erişilmiş olup bu kaynaklarda İzmir'de misyonerlerin durumu, faaliyetleri ve yapılarının izi sürülmüştür. Araştırma kapsamında ele alınan İzmir'e ait eski haritalardan 1856 Storari haritası, 1876 Lamec Saad haritası, 1885 Georgiadès haritası, 1905 Goad Sigorta haritaları ve 1923 Pervititch Sigorta haritaları ile misyoner yapılarının yerleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Tarihsel sıralama ile incelenen haritalarda değişen misyoner yapılarının zaman içerisindeki yer değişimleri, sayı olarak artış veya azalışları değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında yararlanılan bir diğer kaynak ise yıllıklardır. 19. yüzyıla ait Şark Ticaret Yıllıkları (*Annuaire Oriental*) ve Les Filles de la Charité (Charité Sörleri) Yıllıkları (*Annales de la Congrégation de la Mission*) ile dönem hakkında istatistiki veriler ve misyoner kişilerin aktarımlarının yer aldığı yıllara dair bilgilere ulaşılmaya çalışılmış, bu dönemdeki faaliyetler ve ilişkiler değerlendirilmiştir. Son olarak ise Avusturya - Macaristan İzmir Konsolosu Karl von Scherzer'in 1873 tarihli kayıtları, İzmir Fransa Başkonsolosu Firmin Rougon'un İzmir'in ticari ve ekonomik durumu hakkında istatistiki verileri içeren 1892 tarihli kayıtları, Fransız coğrafyacı Vital Cuinet'nin Osmanlı İmparatorluğu Küçük Asya araştırmalarını içeren coğrafi ve istatistiki verilerin yer aldığı 1894 tarihli kayıtları ile 19. yüzyıl sonlarına dair faaliyetler, kurum ve kuruluşlar esas alınarak incelenmiştir.

İzmir'deki misyonerleri doğrudan veya dolaylı olarak konu alan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Özellikle İzmir'de azınlıkları ve yabancı eğitim faaliyetleri üzerine

alışmalara sıklıkla rastlanabilmektedir. Özeçoğlu (2009), Tanzimat ile II. Meşrutiyet arasındaki dönemi konu alan tezinde İzmir'deki eğitim sistemi karşılaştırmasını müslim ve gayrimüslim toplumlar özelinde değerlendirmiş, Dinçel (2012) 19. yüzyılda İzmir'deki Rum Okulları adlı çalışmasında Rumların sosyo-ekonomik durumlarını eğitim faaliyetleri üzerinden incelemiştir. Erdik (2010), İtalyan merkezli bir çalışma ile İzmir'deki eğitim faaliyetleri sürecini ele alırken yine Demir (2014), Amerikan Board (ABCFM) eksenli tez çalışmasında İzmir'deki Protestan eğitim kurumları ve şehre olan sosyo-kültürel etkilerini irdelenmiştir. Tutsak *İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler, 1850-1950* adlı çalışmasında İzmir'de bulunan tüm okulların eğitim faaliyetleri ve öğrenci durumları hakkında Osmanlıca kaynaklar doğrultusunda değerlendirmelerde bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda yer yer Fransız misyonerler ile ilgili verilere değinilmiş olsa da detaylı irdelenmemiştir.

İzmir'deki Fransız misyonerleri doğrudan konu alan alışmalar Rinaldo Marmara (2012 & 2014) tarafından yapılmıştır. Marmara, 17. yüzyıl ile 19. yüzyıldaki Fransız misyonerlerini konu alan çalışmalarında misyoner mektupları, yıllıkları ve belgelerini derleyerek döneme dair verileri aktarmış, şehri daha çok misyonerlerin bakış açısından anlatmıştır.

Fransız kurum ve yapılarının İzmir'deki etkilerini misyonerler üzerinden konu alan bir çalışmaya ulaşılammıştır. Tez alışması İzmir'de faaliyet gösteren Fransız misyoner yapıları ve fiziksel çevre ile olan ilişkilerini ele almaya çalışmaktadır. Tezin ilerleyen bölümlerinde ilk olarak Fransız misyonerliğinin tarihsel süreci incelenecek, misyonerlerin öncelikle Osmanlı Devleti ile ilişkileri, daha sonra ise İzmir'deki faaliyetleri ve inşa ettikleri yapılar tarihsel sıralama ile aktarılacaktır. Erken dönemde İzmir'e gelmiş olan Fransız misyonerlerin diğer misyoner gruplara öncü olacak kurum ve kuruluşların temellerini oluşturmuş olma ihtimali göz önünde bulundurularak şehirde faaliyet gösteren diğer misyonerler ve Fransızların bu misyonerler içindeki yeri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2. MİSYONERLER VE OSMANLI DEVLETİ İLE SİYASİ İLİŞKİLERİ

Hristiyan kiliseleri bünyesinde dinin öğretilerini anlatmak ve Hristiyan olmayan ülkelerde bu dinin yayılmasını sağlamak amacıyla kurulan teşkilata misyon, faaliyetlerini sürdüren kişilere ise misyoner denilmektedir. Ortaçağ'da ilk olarak Fransiskanlar ve Dominikanlar, 16. yüzyıldan itibaren ise Cizvitler etkin Katolik misyonerler olarak faaliyet göstermiştir. Rönesans ve Reform ihtiyaçları ile Katolik taassubuna ve Papa'nın sonsuz nüfuzuna karşı başlatılan dini ve siyasi protestolar ile 16. yüzyılda baş gösteren huzursuzluk neticesinde yeni bir mezhep olan Protestanlık ortaya çıkmış, böylece ilk misyonerlik hareketinin ardından 17. yüzyılda Protestan misyonerler de tarih sahnesinde rol almaya başlamıştır. Kuruluşu 18. yüzyılda hızla artan Protestan misyonerler, 19. yüzyılda pek çok ülkede faaliyet gösterir hale gelir (Gündüz, 2005, ss.193-199 & Vahapoğlu, 1992, ss.28-30).

Misyonerler ilk olarak Avrupa ülkeleri üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bu sayede Avrupa, ortaçağın ilerleyen dönemlerinde tümüyle Hristiyanlaştırılmıştır. Misyonerlerin bölgedeki faaliyetlerinin bu denli etkili olması ise siyasal destekler sayesinde gerçekleşmiş, misyonerler Hristiyanların hakim olduğu bölgelerde bazı yerel yöneticilerin desteğini ve himayesini kullanmışlardır. Sömürge döneminde de yine aktif faaliyetlerini sürdüren cemaatler, sömürge yönetimleri ile iş birliği içinde çalışmışlardır. Bu karşılıklı ilişkiler içinde Batılı sömürge faaliyetlerine paralel olarak misyoner hedefler de Avrupa'nın ardından İslam ülkelerine yönelmiştir. Misyonerler bu devletlerin sağladığı ekonomik, askeri ve siyasi destek ile daha rahat faaliyet göstermişlerdir. Böylece misyonerler bulundukları yörelerde yerli halkın inanç ve gelenekleri ile idari yönetimlerin pekiştirmesinde etkili olmuşlardır. Misyonerlik faaliyetlerine en büyük destek, hamisi olan ülkeler tarafından sağlanmıştır. Protestan misyonerleri, özellikle İngiltere ve Amerika himaye ederken; Katolik misyonerlerin en büyük destekçisi Fransa'dır. Osmanlı Devleti ile kurulan

yakın ilişkiler neticesinde Katolik misyonerlerin buradaki çalışmaları üzerinde hayli etkili olan Fransa, Osmanlı'da faaliyet gösteren misyonerleri maddi, manevi ve siyasi olarak destekleyerek hamiliklerini üstlenmiştir (Gündüz, 2005, ss.193-199).

Misyonerlerin Osmanlı Devleti ile ilişkileri himaye eden devletlere bağlı olarak zamanla gelişmiştir. Osmanlı Devleti'nde oturma, kilise kurma ve faaliyet gösterme gibi ilk yasal haklarına kapitülasyonlar ile erişen misyonerler daha sonra Tanzimat ve Islahat Fermanları kapsamında daha geniş imtiyazlara sahip olurlar. Bu dönemde misyoner yapıları da hızla yayılma gösterir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti'nin eğitim alanında verilen ayrıcalıkları kontrol altına alma girişimiyle öncelikle Maarif-i Umûmiye Nizamnamesi, ardından 1. Dünya Savaşı ile çalışmaları askıya alınan misyoner okulları için Özel Okullar Talimatnamesi hazırlanır. Savaş döneminin bitmesiyle ise Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılır. Sonrasında yayımlanan birçok genelge ile misyoner okulları Maarif Vekaleti denetimine tabi tutulur.

2.1 Kapitülasyonlar

Osmanlı Devleti, kuruluşundan kısa bir süre sonra dostane ilişkiler kurmak veya halihazırda iyi olan ilişkilerini geliştirmek üzere yabancı devletlere belli başlı ayrıcalıklar tanımıştır. Tek taraflı olarak verilen fakat karşılıklı menfaatlerin beklendiği kapitülasyonlar, 18. yüzyıla kadar imtiyazı veren padişahın saltanatı süresince devam etmiş ve sonra gelen hükümdarın da onaylaması durumunda yenilenmiş, 18. yüzyılda ise kalıcı hale getirilmiştir. İmtiyazlardan ilk olarak 14. yüzyılda Cenovalılar, 15. yüzyılda Venedikliler ve 16. yüzyıl itibari ile Fransızlar yararlanır. Yabancı devletlerin kendi ticari menfaatleri doğrultusunda yürüttükleri bu imtiyazlar zamanla genişletilen kapsamaları ile süreç içerisinde diplomaside de kullanılır hale gelir. Osmanlı Devleti'nin giderek zayıflayan idaresiyle İmparatorluk için bir sorun olarak görülmeye başlanan kapitülasyonlar 20. yüzyıl başında kaldırılır (İnalçık, 2000, ss. 247-248). Başlangıçta iktisadi olan imtiyazlar sonradan dini, siyasi ve sosyal bir mahiyet kazanarak farklı bir işleve dönüşmüştür. Kapitülasyonlar, ilk olarak bu ayrıcalıklara sahip devletlere mensup kişilerin ve bu devletlerin hami olarak koruma altına aldıkları halkın çıkarlarını gözetmek olarak görülse de ilerleyen yıllarda birçok farklı alanda istenen hakların temelini oluşturmuştur (Vahapoğlu, 1992, s.52).

Fransa kapitülasyonlara sahip olan ilk devletlerden biridir. İmtiyazlar ile diğer Avrupalı tüccarları kendi bayrağı altında Osmanlı Devleti'nde ticaret yapmaya yönlendirmiştir. Fransa'nın ardından İngiltere ve Hollanda gibi devletler de aynı şekilde bu ayrıcalıkları elde etmesiyle ticaretteki üstünlük bu devletlere geçmiştir. Bu kez dini himayeye yönelen Fransa yenilenen kapitülasyonlara eklenen maddeler ile Osmanlı Devleti'ndeki bütün Katolikleri ve Katolik misyonerleri koruma hakkını elde etmiş, Osmanlı'daki Cizvit ve Kapusen cemaatlerinin koruyucusu olarak misyonerlerin Osmanlı Devleti topraklarında oturmalarına ve kilise kurarak ülkede serbestçe faaliyet göstermelerine olanak sağlamıştır (İnalçık, 2000, ss. 247-252). 1535'teki ilk kapitülasyonlarda seyahat ve ticaret serbestisi, din serbestisi, Fransızların Osmanlı Devleti topraklarında ancak on yıl ve üzeri ikametlerinde vergiye tabi olmaları gibi maddeler yer almıştır. Bunun yanında anlaşması olmayan devletlere mensup uyrukların Fransa'ya başvurması istenmiştir. Aynı maddeler daha sonrasında 1581 kapitülasyonları ile resmen tanınacak olan koruyucu sıfatını almasının ilk adımı oluşturur. 1604 kapitülasyonları ile ise Doğu Katoliklerinin resmen koruyucusu olduğu açıkça belirtilir. Fransa, 1673'te tüm Hristiyanların koruyucusu olarak imtiyazlarını genişletmek istese de bu hak yalnızca Katolikler ile sınırlı tutulur. Belirli aralıklarla yinelenen kapitülasyonlar 1740'ta ise sürekli hale getirilir (Marmara, 2006, ss.76-81).

Osmanlı Devleti'ne bağlı eskiden inşa edilmiş kiliselerde hizmet veren ruhbanın hiçbir karışıklık ve engelle karşılaşmaksızın güvenlik içinde oturması ve Osmanlı Devleti dahilindeki yerlere gidip gelecek olması, iyi karşılanması, korunması, yardım görmesi (1604 kapitülasyonları 5. Madde), Fransa'ya bağlı episkoposların ve hangi milletten olursa olsunlar Frenk dininin ibadetini yapan diğer ruhbanın, imtiyaz verilen milletin bayrağı altında olmaları koşuluyla bulundukları yerlerde görevlerini yerine getirmekten kesinlikle alıkonulmayacakları, Galata'da bulunan ve ellerinde eskiden beri iki kilise bulunduran iki Fransız cemaati Cizvitler ve Kapusenlerin bu kiliselerin sahibi olması ve kiliselerden Kapusenlerinkinin yanmış olması dolayısı ile yeniden inşa edilerek eskisi gibi Kapusenlerin elinde kalması ve bu konuda kimsenin rahatsızlığına uğramaması (1740 kapitülasyonları, 32/2. madde ile 35. madde) verilen imtiyazlar kapsamında belirtilmiştir (Collas, 2005, ss. 314-339 & Marmara, 2006, ss. 83-84).

Kapitülasyonlara yeni maddeler eklenerek imtiyaz kapsamı süreç içerisinde genişletilirken gayrimüslim halk ve yabancılar tarafından istenen talepleri zamanla karşılamaz olmuştur. Milliyetçi söylemler ile ayrılıkçı hareketlerin de yoğun olarak görüldüğü 19. yüzyıla gelindiğinde ise zaten bir süre önce farkedilmiş olan reform ihtiyacı daha kapsamlı değişikliklerin yapılmasını da beraberinde getirmiştir. Verilen ayrıcalıklar dahilinde kapitülasyonlardan daha geniş hakların yer alması dolayısı ile kapitülasyonların bir ileri adımı olarak sayılabilecek Tanzimat Fermanı ve Islahat Fermanı ilan edilmiştir.

2.2 Gülhane Hatt-ı Hümayûnu ve Islahat Fermanı

Osmanlı'da devletin karşı karşıya kaldığı yeni iç ve dış gelişmeler dolayısıyla 17. yüzyıl başından itibaren idari, iktisadi ve ilmi hayatta değişme ve gerileme farkedilmiş, eski güçlü zamanlara olan özlem ile reform yoluna gidilmiştir. 3 Kasım 1839'da ilan edilen Gülhane Hatt-ı Hümayunu ve 18 Şubat 1856'da ilan edilen Islahat Fermanı ile yeni düzen ve ıslah çalışmaları yapılır. İlk olarak hukuk, vergi sistemi ve eğitim alanında başlatılan ıslahatlar ile Osmanlı Devleti'nin model olarak gördüğü Batılı devletler seviyesine ulaşılması hedeflenir. 17 Temmuz 1839'da yayımlanan cülûs hatt-ı hümayununda da belirtilen; *bütün devlet işlerinde kanuna ve hakkaniyete uyulması, rüşvet ve zulümden kaçınılması, ülkede yaşayan müslim-gayrimüslim bütün halkın güvenliğinin sağlanması, canından, malından ve meskeninden emin kılınması* gibi ilkeler Tanzimat Fermanı'nın temel vurgularıdır. Reformların en önemli unsuru olan eğitim ile ilgili kararlarda ise 1845'te mekteplerin yaygınlaştırılması gerekliliği belirtilerek kontrollerinin sağlanması için 1846'da Mekatib-i Umumiye Nezareti kurulur. Fermana yer alan gayrimüslim halk için eşitlik ilkeleri, Avrupalı devletlerin de baskıları neticesinde Sultan'ın 1855 tarihli iradesi kapsamında yeniden düzenlenir. 18 Şubat 1856'da ilan edilen Islahat Fermanı'yla ise özellikle gayrimüslimlerin durumunu iyileştirmek amaçlanır ve bu kapsamda hükümetin izniyle mâbed, hastane, mekteb gibi kurumları tamir etme ve yenilerini yapma imkanları elde edilir (Akyıldız, 2011, ss.1-10).

Islahat Fermanı kapsamında her cemaat için bir camiye yakın olmadığı sürece yeni binalarının tamir veya yapılarında gerekli izinlerin Babıali tarafından verileceği garanti edilmiştir. Her dinin, müminlerinin sayısı ne olursa olsun tam bir serbestlikte olması için gerekli tedbirlerin alınacağı belirtilmiş, hiç kimsenin inandığı din

bakımından rencide veya tedirgin edilmemesi veya dininin değiştirmeye zorlanmaması gibi ifadeler fermana yer almıştır. Fermana göre bütün uyruklardan öğrenciler devletin sivil askeri okullarına ayırım yapılmaksızın kabul edilecek, ayrıca her cemaat kendi bilim, sanat ve sanayi okullarını kurma iznine sahip olacaktır. Sadece bu okulların eğitim tarzı, öğretmen seçimi üyeleri ferman ile atanacak olan karma milli eğitim kurulunun denetimine tabi olacaktır. Bunun yanında yabancılara taşınmaz mallar edinme hakkı da verilecektir (Collas, 2005, ss. 340-352). Marmara, 1839'dan itibaren ilan edilen vaatlerin hayata geçirilmesi ile dini hoşgörüye dayalı reformların Osmanlı'ya göçü teşvik mahiyetinde olduğunu belirtmektedir (Marmara, 2012, ss. 9-11).

2.3 Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi

Osmanlı Devleti'nin eğitim alanındaki reformları ancak 19. yüzyıl sonlarında mümkün olur. Bu zamana kadar gerek gayrimüslimler gerekse yabancı devletler Osmanlı Devleti'nin belirli bir eğitim programı olmamasından ötürü bu alandaki boşluğu doldurma yoluna gitmiştir. Osmanlı Devleti ise böylesi çoğalma ve yayılmaya karşı yasal denetimler ile kontrolü sağlamaya çalışır. Tanzimat Fermanı sonrası diğer birçok alanda düzenleme yapıldığı gibi eğitim alanında da 1845'te Meclis-i Maarif-i Umumî kurulur. Bu ilk adımın ardından ise 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi çıkarılır ve hemen uygulamaya konulur. Böylece öncesinde hiçbir nizamnameye tabii olmaksızın yürütülen yabancı ve gayrimüslim okulları bu şekilde denetim altına alınmak istenir.

Nizamnamenin 1. maddesi kapsamında ilk olarak okullar ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi denetimi ve idaresi devlete ait olan ve doğrudan devlet tarafından açılan umumi mektepler iken ikincisi denetimi devlete ait olan fakat tesisi ve idaresi şahıslar veya cemaatlara ait olan hususi mekteplerdir (Tutsak, 2002, ss. 204-205). Özellikle 129. madde kapsamında hususi mektepler olarak belirtilen yabancı okullarının ilk olarak Maarif Nezaretinden veya taşrada ise Maarif İdaresinden aldıkları belgeler ile eğitim vermeleri ve kitapları ile ders programlarının onay neticesinde kullanımına karar verilir. Bunun yanında bir okulun resmen tanınması ve açılabilmesi için yine Maarif Nezareti'nden ruhsat alınması şartı koşulur. Ruhsat sadece okulun açılması ile sınırlandırılmaz, herhangi bir ilave yapı, onarım, okulun nakli veya afet sonucu yıkılma ile yeniden inşa edilmesi gibi durumlarda da izin

almak gerekli görölür. Yine 129. Madde kapsamında yabancı okulların kimler olduğu ve masraflarının nasıl karşılanacağı da belirtilir (BOA, Muk. 20/613 ile Muk. 20/879 arşiv belgelerinden aktaran Haydaroğlu, 1993, ss. 54-55).

Nizamnamede ele alınan bir diğler konu ise farklı dini cemaatler arasındaki engellerin kaldırılması için karma eğitim modelinin getirilmesi olmuştur. Karma eğitim sistemi ile farklı dinlere mensup çocukların bir arada ve ortak anlayış içinde bir eğitim sürdürmeleri amaçlanır. Nizamnamenin oluşturulmasında Fransız eğitim modelinin örnek alındığına değinen Somel (2010, ss. 118-123), ilgili belgenin Fransa eğitsel ideallerinin harmanlanmasını yansıtan bir eğitim projesi olduğunu iddia etmektedir.

Mutlu (2005, s.142), 1869 nizamnamesi ile maarife çeki düzen verilme istenmesine rağmen Fransız okullarının bundan pek etkilenmediğinden bahsetmekte, 1869'da Fransızların yaklaşık 76 okulları mevcut iken 1876'da 93, 1905'te 198, hatta yabancı okullar konusundaki hassasiyeti ile bilinen II. Abdülhamid döneminde dahi bu sayının 250'ye ulaştığına ve Osmanlı Devleti'nin müfredat ve ruhsat izinleri gibi okul faaliyetleri üzerine getirdiğı çeşitli denetimler vesilesiyle yabancı okul artışındaki kontrolün başari lamamış olduğuna değinmektedir. Alınan tedbirlerin yeterli gelmemesi ile 1887'de II. Abdülhamid tarafından bir irade çıkarılır ve taşralarda valilere, İstanbul'da ise Maarif Nezareti'ne verilen ruhsat verme yetkisi için '*irade alma*' zorunluluğı getirilerek bu alanda kısıtlama yapılması istenir. Buna rağmen 1901 Anlaşması ile Fransız himayesinde bulunan 260'ı okul ve kilise, manastır, yetimhane ve hastane gibi 354 kuruluşun mevcudiyeti Osmanlı Devleti tarafından tanınır. 1913 Osmanlı-Fransız Anlaşması ile ise 500'ün üzerinde Fransız okul ile çok daha fazla sayıda kilise, manastır ve hastane kuruluşları Osmanlı Devleti tarafından resmen tanınır. Bu anlaşma I. Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar devam ettirilmiş, Savaşın başlaması ve kapitülasyonların kaldırılması ile geçerliliğini yitirmiştir (Mutlu, 2005, ss. 142-169).

2.4 Özel Okullar Talimatnamesi

İlk zamanlar bir iyi niyet göstergesi olarak verilen kapitülasyonların zamanla sorun haline gelmesi ile Osmanlı Devleti bu imtiyazları kaldırmak istemiştir. İmtiyazların kaldırılması zaman zaman gündeme getirilmiş olsa da I. Dünya Savaşı'na kadar bu durum mümkün olmamıştır. 20. yüzyıl başında savaşın baş göstermesi ile Meclis-i âli

Vükelâca alınan karar ile mali, iktisadi, adli ve idari kapitülasyonlar 9 Eylül 1914 tarihli bir nota ile 1 Ekim 1914'ten itibaren geçerli olacak şekilde Osmanlı tarafından feshedilmiştir. Fransa, İngiltere, Yunanistan ve Almanya gibi devletler bu kararı protesto etmişler fakat Osmanlı Devleti karardan geri dönmemiştir (Mutlu, 2005, ss. 34-36).

Yabancı cemaatlerin idaresindeki manastır, okul ve hastane gibi kuruluşlara el konulmaya başlanmış ve bu sırada oluşabilecek sorunların önüne geçmek adına Osmanlı Devleti tarafından bir talimatname hazırlanmıştır. *Özel Okullar Talimatnamesi* olarak gündeme gelen düzenleme 46 madde halinde 22 Eylül 1915 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Talimatname, Maarif Nizamnamesi'nde yer alan 129. maddenin daha geliştirilmiş niteliğinde olup hem yerli özel okulları hem de yabancı okulları kontrol altına almayı amaçlamıştır. 'Talimatnamenin 2. maddesi ile yabancı cemaatlerin ve şirketlerin kendi adına veya herhangi bir şekilde ilişkili olarak okul açmaları yasaklanırken, 8. maddesi ile yerli cemaat, şahıs veya şirketler tarafından açılan özel okullarda Maarif Nezareti'nden ruhsat alınmadıkça yabancı müdür, müdüre, öğretmen ve yardımcı istihdam etmeleri yasaklanmıştır'. Talimatnamenin 22. maddesi kapsamında ise okul binası inşaatları kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Yeni özel okul inşası veya genişletilmesi gibi konular için başvuru dilekçesine eski ruhsat, inşaat arazisi hakkında plan ve keşifname bilgileri ile masrafların kaynağı gibi notların da belirtilmesi istenmiştir. 35. madde kapsamında bütün özel okulların ruhsat durumları ve öğretmenlerinin gerekli şartları sağlamaları, yapının sağlık açısından uygunluğu, din ve mezheplere uygun eğitim yapılması gibi şartlar aranarak kontrol edilmesine yer verilmiştir. Bu kontrollerin ilgili memurlar tarafından her zaman yapılması ve eksiklerin rapor edilmesi de yine bir diğer madde özelinde belirtilmiştir. Talimatnamenin son maddesi ile mevcut özel okullardan Osmanlı tebaasına ait ruhsat almamış olanların 3 ay içerisinde ruhsat almaları şart koşulmuş, yabancı okulların da yine ruhsat almaları ve fermanlarını tescil ettirmeleri aksi takdirde kapatılacak olmaları vurgulanmıştır (Mutlu, 2005, ss. 41-47).

Kesin hükümler ile talimatname maddeleri özelinde kontrol altında alınmaya çalışılan yabancı okullar Osmanlı Devleti'nin savaştan mağlup olarak çıkması ile öngörülen şekilde denetlenememiştir. Savaşın ardından Cumhuriyet döneminde ise

azınlık ve yabancı okulları için Özel Okullar Talimatnamesi bir süre daha kullanılmaya devam etmiştir.

2.5 Lozan Antlaşması ve Tevhîd-i Tedrîsât Kanunu

Savaşın ardından yapılan görüşmeler neticesinde Lozan Antlaşması ile barış ortamı sağlanmıştır. Antlaşma kapsamında birçok konu ele alınmış olup söz konusu maddelerden misyonerleri ilgilendirenler özellikle azınlıklar meselesi ile kapitülasyonlardır. Lozan Antlaşması ile kapitülasyonlar ve Türkiye sınırları içerisinde yaşayan gayrimüslimlere önceden verilen ayrıcalıklar kaldırılmış, uluslararası hukuktaki genel azınlık hakları tanınmıştır (Müezzinoğlu, 2019, ss. 162-163)

Savaş sonrası mütareke dönemi boyunca bir geçiş evresi yaşayan Osmanlı kurumları içinde eğitim kurumları da etkilenmiştir. Maarif-i Umumiye Nezareti ve Maarif Vekaleti adı altında yeni bir eğitim bakanlığı Büyük Millet Meclisi bünyesinde yer almış ve bu ikilik Saltanatın kaldırılmasına kadar devam etmiştir. Saltanatın kaldırılması ile birlikte İstanbul Hükûmetine bağlı Maarif-i Umumiye Nezareti'nin varlığı son bulmuştur (Alkan, 2008, s.80). 3 Mart 1924 tarihine gelindiğinde ise 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiş, bu kanun ile birlikte tüm eğitim kurumları Maarif Vekaletine bağlanmıştır. Bakanlıklar veya özel vakıflar tarafından idare edilen tüm okul, medrese gibi kurumlar tek bir merkez idaresine alınmıştır.³

³ Tevhidi Tedrisat Kanunu Maddeleri;

Madde 1 – Türkiye dahilindeki bütün müessesatı ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekaletine merbuttur.

Madde 2 – Şeriye ve Evkaf Vekaleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekaletine devir ve raptedilmiştir.

Madde 3 – Şeriye ve Evkaf Vekaleti bütçesinde mekatip ve medarise tahsis olunan mebalîğ Maarif bütçesine nakledilecektir.

Madde 4 – Maarif Vekaleti yüksek diniyat mütehasısları yetiştirilmek üzere Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir.

Madde 5 – Bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile müştegil olup şimdiye kadar Müdafaa-i Milliye merbut olan askeri rüşti ve idadilerle Sıhhiye Vekaletine merbut olan darüleytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleri ile beraber Maarif Vekaletine raptolunmuştur. Mezkur rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları atiyen ait olduğu Vekaletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nispetlerini muhafaza edecektir.

(Ek: 22/4/1341 - 637/1 md.) Mektebi Harbiyeden menşe teşkil eden askeri liseler bütçe ve kadrolarıyla Müdafaa-i Milliye Vekaletine devrolunmuştur.

Madde 6 – İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

Madde 7 – İşbu kanunun icrayı ahkamına İcra Vekilleri Heyeti memurdur. (Tevhidi Tedrisat Kanunu, 06.03.1340, Kanun Numarası: 430, Sayı:63, Tertip:3, Cilt:5, Sayfa:322, URL-1)

Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabulünden hemen sonra ise bir genelge yayınlanmış ve azınlık ve yabancı okullarının *'dini esasa dayalı eğitim ve din propagandası yapmamaları, okul binalarında dini semboller ve işaretler bulundurmayacakları, okul kitaplarındaki Hristiyan din büyüklerinin resimlerini çıkartmaları ve okul binalarındaki salıpları indirecekleri'* belirtilmiştir. Genelgeye bir grup yabancı okulun karşı çıkma ve himaye gördükleri devletler aracılığıyla bu isteklerini yerine getirme talepleri olsa da karar iptal edilmemiştir. Teşkilatı Esasiye Kanunu ile hükümetin bakanlıkları altında her türlü eğitim kurumu gözetim ve denetim altında serbest bırakılmıştır. 1925 yılı genelgesi ile ise yine azınlık ve yabancı okullarının faaliyetleri ile ilgili bir düzenleme getirilmiştir. *'Hiçbir okulda Türk ve Türk Devleti aleyhine, derslerde veya ders dışı ifade kullanılmayacağı, Türklerin bugünü veya dününü kötüleyen Türk ve Türk Devleti aleyhine yazılmış kitap bulunmayacağı, Türk tarihi ve coğrafyasına ilişkin en ufak bir yanlış, ders kitaplarında, duvar panolarında bulunmayacağı, Türk toprakları herhangi bir ülkenin parçası olarak gösterilmeyeceği, ders kitaplarında hiçbir devletin propagandası bulunmayacağı, bütün yabancı okullarda haftada beş saat Türk dili, Türk tarih ve coğrafyası okutulacağı ve Türk dili, Türk tarih ve coğrafyası öğretmenlerinin Türk olacağı ve Milli Eğitim Bakanlığınca seçileceği, okullarda her türlü dini propagandanın yapılmasının yasaklandığı ve okullarda dini sembol bulundurulmayacağı'* genelge kapsamında belirtilmiştir (Vahapoğlu, 1992, ss. 150-153). Söz edilen genelge nihai bir düzenleme olarak kalmamıştır. Azınlık ve yabancı okulları da ilgilendiren birçok genelge ve kanun süregelen yıllar içerisinde yayınlanmaya devam etmiştir.

3. OSMANLI DEVLETİ'NDE KATOLİK MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

Misyonerlik çalışmaları altında birçok Hristiyan cemaat dini yaymaya çalışmıştır. İlk havarilerin ardından Protestanlık mezhebinin ayrılmasına kadar olan süreçte Katolik misyonerler önemli kuruluşlar altında faaliyet göstermiştir. Misyonerler ortaçağ boyunca bu misyonlara bağlı keşişlerin kurdukları manastırlarda veya gezgin olarak Hristiyanlığın yayılmasında etkili olmuşlardır. 15. yüzyılda reform ihtiyacından Cizvitler ve Kapusenlerin kurulması ile misyonerlik faaliyetleri çeşitli cemaatler aracılığıyla kapsamını genişletmiştir. İlk zamanlar kiliseler ve manastırlardan ibaret olan misyoner etkinlikleri 17. yüzyılda Lazaristlerin ve misyoner cemaatleri destekleyen cemiyetlerin de kurulması ile okul, hastane, yetimhane ve yoksul bakım evleri gibi kuruluşlar bünyesinde yayılmaya devam etmiştir.

Fransiskanlar, Dominikanlar, Kapusenler, Cizvitler, Lazaristler ve bu misyonların dışında Charité Sörleri diye de bahsedilen Vincent de Paul Hayırsever Kızları (Filles de la Charité), Notre Dame de Sion Sörleri (Soeurs de Notre Dame de Sion) ve Frerler olarak bilinen Hristiyan Okulları Erkek Kardeşleri (Frères des Ecoles Chrétiennes) Osmanlı topraklarında faaliyet göstermiş olan Katolik misyonerlerdir.

3.1 Fransiskanlar

13. yüzyıl başında Assisili François tarafından kurulan Fransiskan misyonu, faaliyetlerine Kutsal Kabir (St. S  p  lcre) etrafında başlamış ve Mezopotamya, Pers ve Hindistan'a yakın kutsal topraklarda yayılmıştır (Piolet, 1900, s. XXXIX). Misyonu bağı Azizler yaşamları boyunca Hristiyanlığı Doğı'da yaymak amacıyla önemli merkezler kurmuş ve faaliyetlerini bu merkezler doğrultusunda sürdürmüşlerdir. 13. yüzyıl Fransiskan misyon propagandası için en verimli, nüfuz ettiği bölgelerin kapsamının artarak Hristiyan olmayanlara karşı başarılı bir yayılmanın gör  ld  ğı dönem olmuştur. Topluma egemen olan Papalık, kamu güçlerini de etkileyerek kendi hizmetine almış ve Katolikliğin, Batı'nın prestiji ile en uzak uluslara kadar yayılmasını temin eden dini teşebbüslerde itici bir g    olmuştur (Piolet, ss. XLI-XLII).

Assisili François, Hristiyan mesajının sade ve mütevazi tarzda sunulduğunda kabul edilmesinin çok daha kolay olacağı görüşünü benimsenmiş ve faaliyetlerini bu düşünce ile s  rd  rd  ğı     misyon seferine çıkmıştır. Bunlardan ilkinin Fas'a, ikincisini İspanya'ya yapmıştır. Yine V. Ha  lı ordusuyla birlikte yola çıkan François, Mısır'a gitmiş ve orada Sultanın huzuruna çıkararak Hristiyanlığı anlatmıştır (Gündüz, 2005, s.196). St. François'nın mütevazi yaşam anlayışını benimseyen Fransiskanlar de kuruluşlarından birkaç yıl sonra İstanbul'da bir merkez kurmuştur. Daha sonra *Keşişler* ve *Gözlemciler*⁴ olarak ayrılan misyonun iki kolu 13. yüzyıl itibari ile İstanbul'da faaliyet göstermeye başlamıştır. Uygulama olarak ayrı olsa dahi bu iki grup birlikte hareket etmiştir. Gözlemciler daha küçük ve mütevazi manastırlarda, Keşişler ise büyük şehirlerde bulunan daha merkezi dini yapılarda hizmet etmiştir. Kuruluşlarının ardından Keşişlerin İstanbul'da da birçok kiliseye sahip olduğı bilinmektedir. Papa IV. Eugene'nin 1445'teki kararnamesi ile *Keşişler* ve *Gözlemcilerin* ortak faaliyetleri ayrılmış ve Keşişlerin yetkisindeki kiliselerin hepsi *Gözlemciler* verilmiştir. Fransiskanların İstanbul'da inşa ettiği ve Doğı'daki kiliselerinin en b  y  ğ   olarak kabul edilen St. François Kilisesi ise *Keşişlerin*

⁴ Fransızca'da Cordeliers olarak da geçen bu iki grup için Darnaults, Conventuals (Keşişler) ve Observants (Gözlemciler) olarak bahsetmiştir.

kontrolüne bırakılmıştır (Darnault, 2004, ss. 39-40).⁵ Misyon mensup din adamları 1453'te İstanbul'un savunmasında bizzat yer almaları üzerine fetih sonrası ya öldürülmüş ya da esir edilmişlerdir (Marmara, 2006, s.19). Sonraki yıllarda ise yine Osmanlı'da faaliyet gösterecek misyonun bir diğer kolu olan Kapusenler kurulmuştur.

3.2 Dominikenler

13. yüzyıl başında St. Dominique tarafından kurulan misyon, muhalif Hristiyanların evanjelizasyonu üzerine çalışmıştır. Özellikle Almanya'daki dindarlığın bozulmalarına yoğunlaşmaları ile burada vaazlar vererek bölge üzerinde faaliyet göstermişlerdir (Piolet, 1900, s.LII). Fransiskanlar gibi Dominiken cemaati de mütevazî yaşam tarzını ve Hristiyanlığın yayılması faaliyetlerini temel amaç edinmiştir. Bu cemaate bağlı olan ve genellikle Frer olarak da adlandırılan keşişler, manastırlarda yerleşik yahut gezgin misyonerler olarak misyon bölgelerinde Hristiyanlığın yayılmasında aktif rol oynamışlardır (Gündüz, 2005, s.1995).

Fransiskanlar ile aynı azimlilikte misyonlarını yaymaya çalışan Dominikenler de İstanbul'da bir merkez kurmuşlardır. İstanbul'daki misyonerleri üç dönem altında incelemenin mümkün olduğuna değinen Darnault, ilk olarak kuruluş yılları olan 1232 ve 1235 arasını, ikinci bir dönem olarak 1335 ile 1601 yıllarını kapsayan *Frères voyageurs pour le Christ (Mesih için gezgin Frerler)* cemiyetinin faaliyetlerini sürdürdüğü yılları ele almıştır ve misyonun Doğu'da yayılmasında önemli etkileri olduğunu belirtmiştir. Son olarak 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar faaliyetlerine devam eden *Congrégation d'Orient (Doğu Cemaati)* dönemi olarak değerlendirmiştir. Darnault ayrıca kuruluş yıllarının ardından şehirde faaliyet göstermeye başlayan ve 1251-1252 yılları arasında Papa IV. Innocent'in isteği üzerine Fransiskan ve Dominiken liderleri öncülüğünde kurulup birlikte yürüttükleri bir misyon olan *Frères voyageurs pour le Christ* üyelerinin 1299 yılında İstanbul'a geldiği ve burada bir ev ile manastır kurmuş olmalarının muhtemel olduğunu ve misyonun daha sonrasında tamamen Dominikenler tarafından idare edildiğinden bahsetmiştir. *Frères voyageurs pour le Christ* cemiyeti 1603'te faaliyetlerine

⁵ İstanbul, Fransiskanlar için Doğu misyonlarının merkezi olarak görülmüştür. İstanbul'da birçok kilise sahibi olan Fransiskanların en büyük kiliseleri ise şehre yerleşmelerinin ardından gerekli izinleri alarak inşa ettikleri St. François Kilisesi'dir (Darnault, 2004, s.40).

Congrégation d'Orient adı altında 11 Ağustos 1857'de *Congrégation de Propagande Fide* tarafından lağvedilene kadar devam etmiştir (Darnault, 2004, ss. 43-44).

3.3 Kapusenler

Kapusenler Fransiskanların genç ve dinamik bir kolu olarak 16. yüzyılda kurulmuştur. Cizvitler gibi Kapusenler de Protestanlığın ortaya çıkması ile Katolikliğin yeniden canlandırılması amacını taşımışlardır. Katolik kilisesine olan bağlılığı pekiştiren misyon, hem üst sınıf ailelerdeki gençlere verdikleri eğitimler hem de orta sınıftaki insanlara verdikleri vaazlar ile toplumdaki dini görev inancını yeniden uyandırmıştır (Piolet, 1900, ss. 49-50).

16. yüzyıl itibari ile Keşişler ve Gözlemcilerin ardından Fransiskanların Osmanlı'daki son misyoner kolu olarak Kapusenler de faaliyetlerine başlamıştır. 1551'de İspanya'dan Medineli Juan ile Napoli'den Truvalı Giovanni adında iki rahip Katoliklere dini hizmet göreviyle İstanbul'a ilk gelen misyonerlerdir (Darnault, 2004, s.41). Asıl misyonları başkentteki papazların zıttı olarak Müslümanları Hristiyanlığa döndürmek olması üzerine tutuklanıp hapsedilmişler, daha sonra kefaretle çıkarılmış olmalarına rağmen gittikleri Filistin'de aynı misyonu yürütmeleri sonucu bu kez katıksız hapse atılarak burada ölmüşlerdir (Frazee, 2009, ss. 30-31).

1587'deki genel toplantıların birinde Kapusenlerin Doğu misyonerlik faaliyetlerine yeniden başlamak istemesiyle P.P. Pietro della Croce, Dionigi da Roma, P. Joseph ve Fr. Grégoire de Léonisse olmak üzere dört rahibin İstanbul'a gelmesine karar verilmiş ve Kapusenler misyonerlik hizmetleri dolayısıyla şehre tekrar gelmiştir. 1587'de gelen Kapusenler bu sefer Cizvitlerin yerini alarak 1589'a kadar, yaklaşık iki sene St. Benoît'da kalmışlardır. Kapusenler İstanbul'a varmalarının ardından Fransız elçiliğine yakın bir tutum içerisinde olmuşlardır. Ne yazık ki misyonun faaliyetleri birkaç yıl içerisinde üyelerinden, biri liderleri Pietro della Croce olmak üzere iki kişinin vebadan ölümüyle kesintiye uğramış, misyonun geri kalanı ise halkın ön yargısına maruz kalarak tutuklanmış ve şehri terk etmeleri istenmiştir. Böylece Kapusenlerin İstanbul'daki ikinci girişimleri de başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Frazee, 2009, s.88 & Darnault, 2004, s. 41 & Marmara, 2012, s.2).

17. yüzyıla gelindiğinde ise Fransa'daki dini rönesansın etkisiyle Cizvitler ve Kapusenler faaliyetlerini sürdürmek için büsbütün Doğu'ya yönelmiş ve Katolik misyonunun Doğu'daki aktif yılları başlamıştır. Fransız Kapusenlerinin Doğu'daki faaliyetlerini başlatan Joseph le Clerc de Tremblay olmuştur. Bir başka önemli isim olan Pacifique de Provins 1622'de Kapusen merkezlerini kurmak üzere Doğu'ya gönderilmiştir. İstanbul, Mısır, Filistin ve Suriye'deki Latinleri ziyaret eden *de Provins*, buralarda manastırlar ile kiliseler kurmuş ve bunları rapor etmiştir. Uzun bir hazırlık döneminin sonunda Fransız Konsolosluğu'nun da etkisiyle gelen Kapusenlerin 1626'da İstanbul'da dört üyesi bulunmaktaydı. Konsolos Philippe de Harlay'ın isteği üzerine boş olan St. George Kilisesi Kapusenlere verilirken, misyon aynı yıllarda İstanbul'da bulunan Cizvitler tarafından hoş karşılanmış ve yardımları ile Yunanca ve Ermenice öğrenmişlerdir. İlerleyen yıllarda misyonlarını sürdüren Kapusenler, Fransız Devrimi süresince kiliselerinden çıkarılmış ve Fransa'dan kovulmuş, yine de Osmanlı'daki faaliyetlerine devam etmişlerdir (Frazee, 2009, s.103 & Darnault, ss. 41-42).

Kapusenler Fransa tarafından daima desteklenmiş ve eğitim faaliyetlerinden yararlanmak istenmiştir. Bu sebeple Fransız elçiliğine ve konsolosluklarına tercüman yetiştirmek üzere 18 Kasım 1669'da İstanbul ve İzmir'deki okullarına tercümanlar (*dil oğlanları*) gönderilmesine karar verilmiştir. Bu kararın kapsamı daha sonraki süreçlerde genişletilerek 1718'de İstanbul'daki okullarda daha fazla tercüman bulundurulması ve bunların Fransız Büyükelçisi gözetiminde Şark dillerinin öğrenmeleri ile tercümanlık hizmeti vermeleri olarak belirlenmiştir (Haydaroglu, 1993, s.12).

3.4 Cizvitler

Katolik kilisesinin zaman içerisinde saygınlığını yitirmesi, iç bozulmalar yaşaması ve yozlaşması üzerine belirli reform ihtiyaçları doğmuştur. Dominikenler Almanya'daki görevleri ile meşgul iken Fransiskanlar reform ihtiyacını fark etmişlerdir. Fakat bu süreçte reform ihtiyaçlarının farkına varan tek grup Fransiskanlar ile sınırlı kalmamış; öncüllerinden farklı olan ve faaliyetlere yeni bir hizmet sistemi ile yeni bir fikir evrimi getirmeyi amaçlayan Cizvitler kurulmuştur (Piolet, 1900, s. LII). *Compagnie de Jésus* olarak da bilinen misyon İspanyol aristokrasisinden Ignace de Loyola tarafından kurulmuş ve 1540'da onaylanmıştır. Cizvitlerin kurulması, etki alanı ve faaliyetleri azalan Katoliklerin Reformistlere karşı olan bir güç kazanımı

olmuştur. Cizvitler kilise ile ilgili olsun veya olmasın özellikle eğitim sorumluluklarını üstlenmiş ve kolejler kurarak gençlerin eğitimine yönelmişlerdir (Darnault, 2004, ss. 44-46). Cizvitler de Kapusenler gibi Doğu'da merkezler kurmuş ve faaliyetlerini buralarda sürdürmüştür.

Osmanlı'ya 16. yüzyılın sonunda gelen Cizvitler, ilk olarak 1583'te İstanbul'da, ikinci olarak 1590'lı yıllarda Sakız Adası'nda daha sonrasında ise İzmir'de birer merkez kurmuşlardır (Marmara, 2014, s.9). İstanbul'daki faaliyetlerini sürdüren misyonun vebalı hastalara yardım ederken tüm üyelerini bu hastalıktan kaybetmeleri üzerine faaliyetleri sona ermiştir. 1609 yılında ise Fransız elçiliklerinde çalışan din adamları olarak kabul görmeleri üzerine şehre tekrar gelmişlerdir (Frazee, 2009, s.9). İstanbul'daki faaliyetlerine, misyonerlik merkezine dönüştürdükleri St. Benoît⁶ bünyesinde başlamış, 1610'da ise kilisenin hemen yanında bir okul kurmuşlardır. (Darnault, 2004, ss. 45-46). Katolik çocuklarının kilise etrafındaki okullarda eksik ve idareten okuma yazma öğrenmelerinden ibaret olan eğitim sistemi, İstanbul'da ilk Fransız cemaat okulunun Cizvitler tarafından kurulması ile sistematik hâle gelmiştir (Özen, 2006, s.44). Cizvitler Rum Kilisesini Roma ile birleştirme düşüncesi ile öncelikli olarak Ortodoks Hristiyanlar üzerinde faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. İstanbul'a gelmelerinden kısa süre sonra büyük bir gelişme gösteren misyonerler, Ermeniler ve Rumlar ile iyi bir ilişki kurmuşlardır, hatta 1612'de Rum Ortodoks Patriği II. Neophytos, Cizvitlere Evharist'i birlikte kutlamayı dahi teklif etmiştir (Frazee, 2009, ss. 97-98).

Cizvitler 1773'te Papa XIV. Clementus'un kararı ile ortadan kaldırılmalarının ardından şehri büsbütün terk etmemiş, rahipleri bağımsız olarak hiçbir misyon kapsamına dahil olmadan kiliselerinde hizmet etmeye devam etmiştir. 1783'te Lazaristlerin gelmesine dek süren faaliyetleri yeni misyon üyelerinin gelmesi ile son bulmuş ve faaliyetlerini yürüttükleri St. Benoît Lazaristlerin kontrolüne bırakılmıştır (Marmara, 2006, ss. 90-91). Cemaatleri lağvedilene kadar Cizvit misyonerler, başta Asya olmak üzere bütün dünyada oldukça aktif faaliyetlerde bulunmuş ve yoğun Hristiyanlık propagandası yürüterek bilhassa eğitim kurumlarında etkin rol

⁶ Cizvitlerin gelişi ile St. Benoît, Magnifica Comunita tarafından Dominikenlerden alınarak Cizvitlerin kontrolüne verilmiştir (Darnault, 2004, s.44-5)

oynamışlardır. Birçok ülkede faaliyet gösteren Cizvitler, Kilise tarafından geri çağrıldıklarında yaklaşık 3000 üyeye sahiptiler (Gündüz, 2005, ss. 193-199).

Cizvitler her dönemde uç düşünceleri savunmaları ile bu düşünceleri savunmayan misyonların hedefi konumunda olmuşlardır. Bu sebeple yerel yetkililerce kapatılmaları ya da etkisiz hale getirilmeleri dönem dönem gündeme gelmiştir. 1814'te Papa VII. Pius'un kararı ile yeniden faaliyetlerine başlayan misyon üyeleri İstanbul'a bir kez daha çağrılmış ve son olarak 28 Mayıs 1867'de Congrégation de Propagande Fide'nin izni ile Cizvitler yeniden kurulmuştur. Misyonun faaliyetlerine kilise, manastır ve okullarda devam etmesi kararlaştırılmıştır (Darnault, 2004, s.46 & Ange, 2002, s.15).

3.5 Lazaristler

17. yüzyıl başında Vincent de Paul tarafından St. Lazare'da kurulan ve Lazaristler olarak adlandırılan misyon, Vincent de Paul'ün öğretilerini benimsemiş ve onun felsefesini sürdürmüştür. Toulouse'da din teolojisi üzerine dersler alan ve gençlere eğitim ve öğretim üzerine pedagojik deneyimler kazanan Vincent de Paul, eğitimi süresince kendini kilise yaşantısına adanmış ve henüz daha yaşını doldurmamış iken papaz olarak görevlendirilerek Roma'ya gitmiştir. Daha sonra Paris'e gelen *de Paul* yine çeşitli dini yükümlülüklerle, sadaka dağıtımlarına ve hastane ziyaretlerine katılmıştır. Vincent de Paul, kadın-erkek, zengin-fakir, rahip olsun veya olmasın faaliyetlerini her kesime yönelik sürdürmüştür (Forrestal, 2017, ss. 10-27). Forrestal, *de Paul*'ün hayatından bahsederken sadece nezaketli ve alçakgönüllü köylü bir rahip olarak bilinenin aksine eğitilmiş ve hırslı bir lider, reform vizyonu olan, çeşitli sosyal çevrelere yön verebilen, iki yönlü olarak hem hamilerle hem de dindarlar ile ilişkiler kurabilen meziyetlerde biri olarak tarifler. Vincent de Paul, 1636'da St. Lazare'da genç çocukları eğitmek üzere verdiği seminerler⁷ ve 12 yaşından büyük çocukları misyon için hazırlamak üzere kurduğu kolejler ile ileride oluşacak olan Lazaristlerin ilk temellerini atmıştır. Kurucuları öldüğünde Lazaristlerin Fransa'da 11 tanesi Piskopos din adamlarına yönelik ilahiyat okulu olmak üzere toplam 19 cemaat evleri,

⁷ De Paul, semineri akademik bir kurum olarak tasarlamamış, ancak Lazaristlerin misyoner erdem alışkanlıklarını geliştirdikleri, onları o kadar derinden köklendirdikleri, sağladığı rutin ve güvenlikler uzak olduklarında hızlı tutacakları bir yer olmasına özen göstermiştir. Her gün katılımcılar bir bölüm okur ve on veya on iki satır "ezbere" öğrenirken, yemeklerden yüksek sesle okunan pasajları da dinlerlerdi (Forrestal, 2017, s.114).

40 yıl sonra ise sorumlu oldukları 27 ilahiyat okulları vardı. 1789'da ise bölgedeki diğer misyonlardan çok daha fazla kuruma sahipti (Forrestal, 2017, ss. 111-112).

Henüz onaylanmış bir misyoner statüsünde değilken bile St. Vincent de Paul'ün halefleri özellikle kırsal kesimlerdeki insanlara vaazlar vermişler ve öncelikli olarak 'inançsız ülkelerde' hizmet etmişlerdir. Kral XVI. Louis'nin Cizvitlerin Doğu'daki ardılı olma önerisi üzerine Lazaristler, 23 Aralık 1780'de kraliyet emri ve 22 Kasım 1782'de de Propagande 'ın onayı ile misyoner bir kuruluş konumuna kavuşmuşlardır (Piolet, 1900, s.66). *Vincentians* ya da *Paules* olarak da adlandırılan cemaat özellikle farklı bölgelerde bulunan fakirlere yardım etmeyi ve eğitimsel amaçları barındırmıştır (Darnault, 2004, s.47). İstanbul'a gelmeleri ile St. Benoit'nın kontrolü Lazaristlere bırakılmış olsa da aynı yıllara denk gelen Fransız Devrimi ve beraberinde gelişen olaylar neticesi ile bu karar bir süreliğine askıya alınmıştır. Kilise 1802'de ise tekrar Lazaristlerin himayesine geçmiş ve günümüze kadar idame edilmiştir (Marmara, 2012, s.4).

3.6 Cemiyetler

Le Père yani *Peder* olarak görev yapan misyonerler dışında özellikle uzak ülkelerde faaliyet göstermek ve açılan okul, hastane ve yetimhane gibi kuruluşlarda hizmet vermek üzere yetiştirilen yardımcı diğer cemiyetler de misyonerlik kapsamında yıllar içinde faaliyet göstermişlerdir. Erkekler, *les Frères des Ecoles Chrétiennes* (Hristiyan Okulları Erkek Kardeşleri), *les Petits Frères de Marie de St. Genis Laval*, *les Frères de l'Instruction Chrétienne* veya *de Ploërmel*, *les Frères de l'Instruction Chrétienne du Sacré-Cœur* veya *de Paradis*, *la St. Famille de Belley* ve *les Frères de Notre Dame de l'Annonciation de Misserghin* olmak üzere 6 ana cemiyete sahipken; kadınlar, başlıcaları *les Sœurs de St. Vincent de Paul* (Filles de la Charité olarak da bilinen Vincent de Paul Hayırsever Kızları), *les Dames de Sion* (Notre Dame de Sion Kız Kardeşleri), *les Sœurs de St. Joseph de Cluny*, *les Petites Sœurs des Pauvres*, *les Sœurs de St. Joseph de l'Apparition* olmak üzere 67 kuruluşa sahipti. Kuruluşların üyeleri öncelikle ilahiyat okullarına katılmakta ve burada aldığı eğitim sonrasında yabancı ülkelere gönderilmekteydi. Gönüllülerin katılımı ile toplanan cemiyetlerde çoğunlukla sınırlı sayıda üye bulunmakta ve kuruluşa girilmesi durumunda yabancı ülkeye gönderilmeleri muhtemel olmaktaydı. Gönüllülerin nerelere gönderileceği ise

*Propagande Fide*⁸ tarafından belirlenmekteydi (Piolet, 1904, ss. 7-14). Adı geçen kuruluşlardan İzmir’de faaliyet gösteren üç cemiyet tez kapsamında değerlendirilmiş olup detaylı anlatılmaya çalışılmıştır.

3.6.1 Charité Sörleri (Vincent de Paul Hayırsever Kızları)

Asıl misyoner cemaat olan Lazaristlerin yanısıra Vincent de Paul tarafından hasta ve fakirlere yardım etmek üzere iki cemiyet daha kurulmuştur. Bunlardan biri *Hôtel Dieu* hastanesindeki hastalar ile ilgilenenler ve onların etrafında toplanan yüksek mevkili kadınların oluşturduğu *les Dames de la Charité*’dir, diğeri ise Vincent de Paul’ün 1633’te yine soylu bir aileye mensup *Louise de Marillac* ile kurduğu, hasta ve fakirler ile bizzat ilgilenen ve diğerkuruluşa göre daha az rütbeli üyelerden oluşan *les Filles de la Charité* cemiyetidir (Forrestal, 2017, s.2). İlk kuruluş daha çok soylu kadınların kendi içinde örgütlendiği bir cemiyet olmuştur ve bu sebeple *les Filles de la Charité*’den ziyade Vincent de Paul’ün bu cemiyet ile ilişkisi daha kısıtlı kalmıştır (Forrestal, a.g.e., s.187). *Les Dames de la Charité* üyeleri, *les Filles de la Charité*’ye nazaran hastaların doğrudan bakımı ile ilgilenmeksizin daha çok ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmış olsa da iki kuruluş birbirinden çok bağımsız faaliyetler içinde olmamıştır. Hastalara ek olarak yetim çocuklar için de çalışmalar başlatan *les Dames de la Charité*, bu konuda kurdukları yetimhanelerde *les Filles de la Charité*’nin hizmet etmelerinde etkili olmuşlardır. Bu hizmet kuruluşları devam ettirilmiş, sonraki yıllarda yabancı ülkelerde bulunan *les Filles de la Charité* (Vincent de Paul Hayırsever Kızları) bulundukları bölgelerde hastane, yetimhane veya okullar açarak faaliyetlerini bu kuruluşlar üzerinden sürdürmüştür . Vincent de Paul’ün öncelikli olarak misyoner faaliyetlerine yardımcı olmak için kurduğu *Charité Sörleri* faaliyetlerinde yardımcı bir kuruluş olmakla sınırlı kalmayıp ilerleyen yıllarda önemli bir yayılış göstermiştir.

3 Aralık 1839’da Fransız elçiliği himayesinde İstanbul’a gelen *Filles de la Charité* cemiyeti başta birkaç kişi ile yürüttükleri faaliyetleri dahilinde mütevazı bir okula, müracaat eden fakir ve hastaların din ve millet ayrımı gözetmeksizin kabul edildiği

⁸ 1622’de XV. Gregory tarafından kurulan Kutsal Cemaat (The Sacred Congregation for the Propagation of the Faith) 1908’e değin tüm Roma Katolik Kiliseleri üzerinde kontrole sahipti. *Propoganda Fide* adı altında faaliyet gösteren kuruluş Katolik olmayan ülkelerde dini yaymakla sorumluydu (Catholic Church, 2021, s.3-4).

küçük bir sağlık odasına sahiptiler (Marmara, 2012, s.5). Cemiyet, sonraki yıllarda İstanbul'da çeşitli okullar açmış ve hastaneler edinmiştir. Başkente gelmelerinin ardından ilk olarak Galata'da, bugünkü St. Benoît Lisesi'nin bulunduğu yerde faaliyetlerinin çekirdeğini oluşturacak '*Maison de la Providence*'ı kurmuş, daha sonrasında 1848'de Taksim'e taşınmışlardır (Özen, 2006, s.18).

Osmanlı'daki faaliyetlerini başarılı bir şekilde sürdüren cemiyet bütün milletler tarafından rağbet görmüştür. Sultan Abdülmecid döneminde saraydan yardım aldıkları bilinen Charité Sörleri Osmanlı'da tüm hayır işlerini yerine getirebilmekteydiler (Marmara, 2012, s.60, 103, 129). Faaliyetlerin kısa sürede gelişmesi ve okul, hastane gibi kurumlarının artması ile cemiyet Pangaltı'da bulunan büyük yatılı okullarını emanet etmek üzere 1857'de Notre Dame de Sion üyelerini çağırıştır. 1911'de faaliyetlerini genişleten Charité Sörlerinin 173 üyesi ve Vincent de Paul'ün hayır işlerinin görüldüğü on beş yurdu mevcuttur (Marmara, 2012, s.5).

3.6.2 Frerler (Hristiyan Okulları Erkek Kardeşleri)

Zengin ve soylu bir aileden ve dinsel eğitim görmüş olan Fransız Jean Baptiste de la Salle (1651-1719)'in doğduğu kentte yoksul çocuklar için parasız bir okul açması ile kuruluşun ilk adımları atılmıştır. 1680'den beri etkin olan cemiyetin Fransız Devrimi ile dağılması söz konusu olsa da bu süreçte sivil yaşama yönelmeleri ve tamamen dağılmamaları ile Frerler daha sonra Napoléon Bonaparte'mın izni ile tekrar faaliyetlerine devam etmişlerdir. 1817'de denizaşırı ülkelerde faaliyet göstermeye başlayan cemaatin 1838⁹ sonrasında yayılmaları hızlanmıştır (Ange, 2002 , ss. 12-13).

Charité Sörlerinden kısa bir süre sonra Piskopos Mgr. Hilereau'nun daveti üzerine Frerler de İstanbul'a gelmiştir (Darnault, 2004, s.48). Osmanlı'daki faaliyetlerine ilk olarak 1841 yılı Mayıs ayında İzmir'de, Kasım ayında ise İstanbul'da başlamışlardır.¹⁰ İstanbul'a gelmelerinin ardından yerleştikleri St. Benoît'dan 1853'te ayrılan cemaat, Petit Champs olarak bilinen Tepebaşı'na taşınmış ve daha sonra üç

⁹ Süperyör Jenaral Frer Philippe diye tanınan Mathieu Bransiet'in seçilmesi ile faaliyetler hızlanmıştır.

¹⁰ Lazaristlerin çağırısı ile İstanbul ve İzmir'deki okullarında küçük sınıflara ders vermek üzere gelen Frerler, Lazaristler veya Cizvitler gibi misyonlardan farklı olarak din adamı değillerdi.

okul kurmuşlardır. St. Joseph Yatılı Okulu adının ilk kez kullanıldığı bu kurum, 1857’de gerekli izinlerin alınmasının ardından 1860 itibari ile faaliyete geçmiş ve başlangıçta yalnızca paralı ve gündüzlü öğrencilere eğitim verebilmiştir. 1862 yılında kolejin yakınında satın alınan arsada yaptırılan diğer bir okulda ise parasız olarak eğitim vermiştir. 1870’de gerekli izin ve parasal desteğin sağlanması ile Frerler Moda’da bir diğer okullarını kurmuşlardır (Ange, 2002, s.32).

3.6.3 Notre Dame de Sion Sörleri (Notre Dame de Sion Kız Kardeşleri)

Yahudi ve zengin bir ailede doğup daha sonrasında Hristiyanlığa geçen ve 10 yıl kadar Cizvitlerin içinde kalan Théodore Ratisbonne’un 1842’de Yahudi kızlarını eğitmek üzere kurduğu okul, Notre Dame de Sion cemiyetinin ilk merkezini oluşturmuştur. 1843 sonlarında artık tamamıyla kurulmuş olan cemiyetin başında Peder Théodore’un yetiştirdiği rahibeler bulunmaktaydı. Misyonerler temel olarak eğitim alanında faaliyet göstermekteydi. Notre Dame de Sion cemiyeti 1853’te merkezi Paris’e taşındığında farklı yerlerde hizmet veren 57 rahibe ve 80 kadar rahibe adayı ile eğitim alanında büyük üne sahipti. Katolik, Protestan ve Yahudi kızlarını eğitmeleri için teklifler alan cemiyetin diğer kuruluşlar ile en büyük farkı Yahudi halkına olan ilgileri ve Hristiyanlar’a İncil’in temellerinin Eski Ahit’te olduğunu savunan ve o zamanlar için açık fikirli sayılabilecek tutumlarıydı (Özen, 2006, ss. 19-20).

Notre Dame de Sion cemiyetinin Osmanlı Devleti’ndeki faaliyetleri 1856 yılında Charité Sörlerinin okullarını devretmek üzere Peder Théodore’u İstanbul’a davet etmeleri ile başlamıştır. Asıl faaliyetleri hemşirelik ve hasta bakıcılık olan Charité Sörleri, nispeten soylu öğrencilerden oluşan paralı okullarındaki faaliyetleri cemiyetin asıl misyonunun dışında olduğundan okullarını devretmek istemiş ve 30 Ağustos 1856’da St. Esprit Kilisesi yanında bulunan okullarını Notre Dame de Sion cemiyeti kontrolüne bırakmışlardır (Özen, a.g.e., s.31). Charité Sörlerinden ziyade okul işlerinde daha yetkin olan Notre Dame de Sion Sörleri ilk zamanlarında kuşku ile karşılanmış olsalar da kısa zamanda sevilerek okul mevcutlarını arttırmışlardır. Öyle ki nüfuzlu ailelerin aracılığı ile huzuruna çıktıkları Sultan Abdülmecid’den daha sonrasında yardım dahi almışlardır. Müslüman ailelerin de zaman zaman kızları için başvurdukları okulun öğrenci sayısı zamanla artmış ve bir süre sonra mevcut

binası yeterli gelmemesi ile yeni yer ihtiyaçları dahi oluşmuştur (Özen, a.g.e., ss. 39-40, ss. 48-49).

Şehirdeki varlıklarının kesinleşmesi ile cemiyetin paralı okulların dışında ayrıca parasız bir okul kurma girişimleri olmuştur. 2 Ocak 1859'da kurulan parasız okuldaki öğrencilerin ihtiyaçları ise yine paralı okuldaki öğrencilerin yardımı ile sağlanmış, böylece iki okulda bulunan farklı grup öğrencilerin dayanışma içinde olmaları sağlanmıştır. Bir diğer Notre Dame de Sion okulu ise ilerleyen zamanlarda Kadıköy'de kurulmuştur. Kadıköy'de 1859'da temeli atılan kilisenin yakınına kurulması tasarlanan okulun açılışı 1863'te yapılmış, 1865'e gelindiğinde ise okul mevcudiyetindeki artış ile bulundukları küçük ev yetmez olmuştur. Okul faaliyetleri yanında Notre Dame de Sion rahibeleri 1865'te Propagande Fide'nin yardımı ile bir atölye kurarak yoksul kızlara dikiş-nakış dersleri vermiş, hem okulun ihtiyaçlarını hem de dışarıdan gelen işlerin yapılmasını sağlamışlardır. Gelen bu yardım ve okuldaki öğrenciler dışında başka bir gelir kaynakları bulunmayan cemiyet ihtiyaçlarının giderilmesi için aynı yıllarda Fransız Hükümeti'nden yardım istemiş, fakat Fransa'nın diğer okullara verdiği desteği Notre Dame de Sion üyelerine sağlama konusuna pek sıcak bakmaması üzerine beklenen yardım 1865 nizamnamesi ile gümrüksüz eşya, giyecek ve kitap girişine izin veren Osmanlı tarafından karşılanmıştır. 1865'te kolera salgınında da yer alan cemiyet, normal zamanlarda faaliyetleri dışında olan hasta bakımı işlerine yardımcı olarak koleralı hastalarla ilgilenmişlerdir (Özen, a.g.e., ss. 54-63).

1876'da Filles de la Charité'nin tıpkı İstanbul'daki okullarındaki gibi İzmir'deki okullarını da Notre Dame de Sion'a devretme çağrısı üzerine yola koyulan bir grup rahibe hem Levantenlere eğitilmiş hanımlar yetiştirmek hem de yoksul çocukları esirgemek üzere İzmir'e gitmişlerdir (Özen, a.g.e., s. 70).

4. İZMİR'DE HRİSTİYAN MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

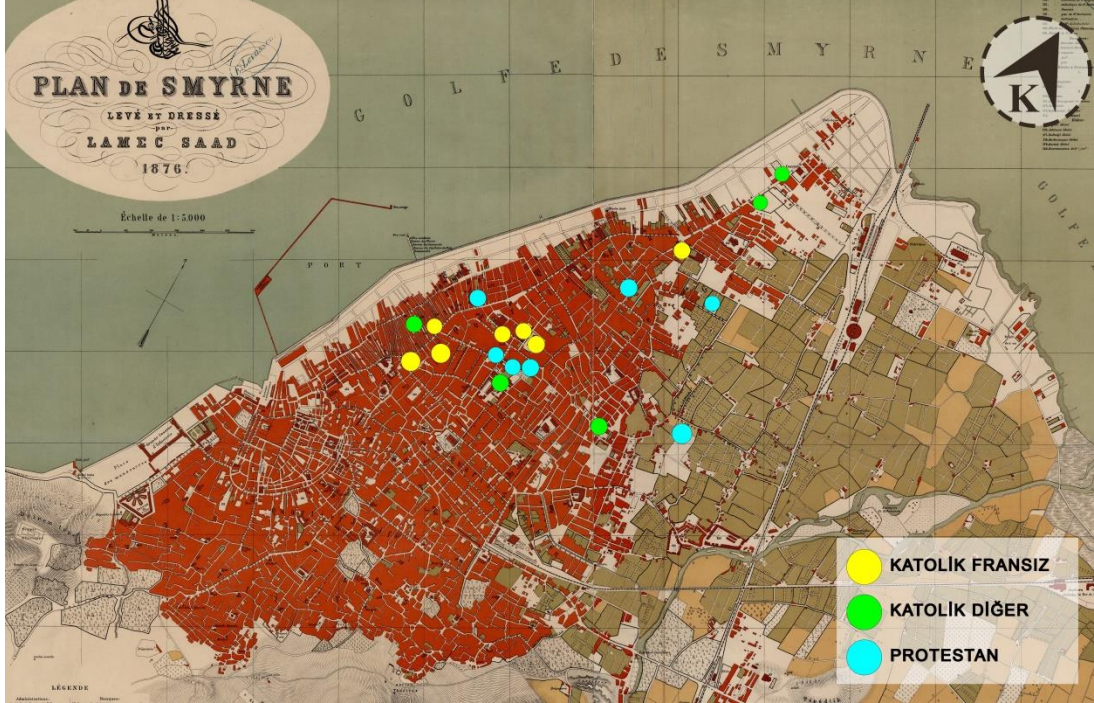
St. Jean tarafından kurulan İzmir'in piskoposluk merkezinin tarihi Kilise'nin ilk yıllarına kadar dayanmaktadır. Şehirdeki ilk Piskopos M.S. 2. yüzyılda St. Polycarpe'tır. 1650 ila 1818 yılları arasında episkopos vasfı taşımayan latin papazlarca sürdürülen faaliyetler, Papa VII. Pie döneminde (1800-1823) onun himayesinde kurulan ve sonrasında değişmeyen yeni organizasyon kararları ile başpiskoposlar ve apostolik delegelerle temsil edilmiştir (Rougon, 1892, ss. 32-33).

İzmir'de ilk Fransız misyoner grup Cizvitlerdir. Yine 17. yüzyılda Cizvitlerin hemen ardından gelen Kapusen misyonerler, İzmir merkez bölgede inşa ettikleri St. Polycarpe Kilisesi'nde hizmet etmişlerdir.¹¹ Cizvitlerin 18. yüzyılda lağvedilmesi ile yerine gönderilen Lazaristler ise Cizvitler tarafından kurulan Sacré-Cœur misyonunu sürdürmüşlerdir. Misyon zaman içerisinde kısmen Frerler (les Frères des Ecoles Chrétiennes) kısmen de Charité Sörleri (Vincent de Paul Kızları) tarafından desteklenmiştir (Rougon, a.g.e., ss. 33-34). Fransız misyonerler dışında İtalyan Fransiskanlar ve Dominikanlar da İzmir'de faaliyet göstermiştir. Misyonerler şehirde kilise, okul ve hastaneler kurmuşlardır.

Katolik misyonerlerin yanı sıra şehirde Protestan misyoner faaliyetler de sürdürülmüştür (Şekil 4.1). Çeşitli kaynaklarda 17. yüzyıldan beri şehirde oldukları belirtilen Protestanların İzmir'deki asıl etkin yılları 19. yüzyıla denk gelmektedir. İngiliz, İskoç, Amerikan, Alman ve Hollanda Kiliseleri bünyesinde şehirde hizmet veren Protestan misyonerler de Katolik misyonerler gibi kilise, okul ve hastaneler

¹¹ Rougon Kapusenlerin 1610 tarihinden itibaren St Polycarpe bünyesinde hizmet ettiklerine yer vermiştir (Rougon, 1892, s.33), fakat Marmara bu kilisenin ileriki yıllarda 1630'da açıldığını belirtmiştir (Marmara, 2014, s34).

kurmuşlardır. 19. yüzyılda başlayan Protestan misyonerlik faaliyetlerinin şehirdeki öncüleri İngilizler iken ardından İskoç ve Amerikan misyonerler de faaliyetlerine başlamıştır.

Şekil 4.1: 19. yüzyılda İzmir’de misyoner yapılarının haritada gösterimi (Lamec Saad Planı, 1876).

4.1 İzmir’de Fransız Katolik Misyonerlik Faaliyetleri

İzmir’de Fransız Latin Katolik misyonerlik faaliyetleri Cizvitlerin gelişiyle başlar. İlk olarak 1583’te İstanbul’a, 1590’da ise Sakız Adası’na gelen misyonerler, ardından İzmir’e yerleşir. Konsolosluk şapelinde hizmet vermek üzere Fransa Konsoloslugu davetiyle İzmir’e gelen rahipler 1623’te tüm ihtiyaçları Konsolosluk tarafından karşılanarak faaliyet gösterirler. Cizvitler, önceleri ibadetlerini Venediklilerin sahip olduğu ve Fransiskanlar tarafından idare edilen küçük bir şapelde sürdüren Latinler için yeni bir dini merkez oluştururlar. Şehre geldiklerinde cahil bir kesim ile karşı karşıya olduklarını farkederek Cizvitler, ilk olarak Fransızca ve İtalyanca daha sonra ise Yunanca ve Ermenice vaazlar verirler. Aynı zamanda gençleri eğitmek için bir okul açarak eğitim alanındaki faaliyetlerini ilk olarak kendi odalarında verdikleri dersler üzerinden yürütürler. Şehirdeki ilk yıllarında başarılı bir

gelişme gösteren Cizvitler, ilk olarak tüccarlar daha sonrasında da zanaatkarlar için *Birlik Cemaatleri*¹² kurarlar (Marmara, 2014, ss. 9-16 & Piolet, 1900, s.141).

Cizvitlerin ardından bir diğer misyoner cemaat Kapusenler de yine Konsolosluğun daveti üzerine Propagande Fide'nin onayı ile 1628'de İzmir'e gelir. 1630'a kadar düzenli şekilde faaliyet gösteren Cizvitlerin buradaki üstünlükleri 1630'dan sonra Kapusenlere geçer ve Cizvitlerden çekilen desteğin Kapusenlere geçmesi ile Cizvitler için şehirdeki sıkıntılı günler başlar.¹³ 1632 ile 1638 yılları arasında evsiz, resmi istihdamları ve düzenli gelirleri olmadan Konsolosluk dışında faaliyet gösteren Cizvitler bu süreçte Yunan ve Ermeni tüccarlardan destek görürler (Marmara, a.g.e., s.54).

Şehirde bulunan Kapusenler aynı dönemde Konsolosluğun yardımı ile St. Polycarpe Kilisesi'nin bugün bulunduğu araziye alarak kiliselerini inşa ederler. 23 Aralık 1630'da Venedikliler, İngilizler, İspanyollar ve Portekizliler gibi Fransız bayrağı taşıyan birçok milleti kapsayan 'Fransız Milleti ve üyeleri' hizmetine kiliseyi açarlar (Marmara, a.g.e., s.34). 1632'de İzmir'e gelen Jean Baptiste Tavernier, Fransız Kapusenlerinin çok güzel bir manastır inşa ettiklerinden ve bunu hem kilise hem mahkeme olarak kullandıklarına değinmiştir (Pınar, 2001, ss. 6-7). Bu sırada yetkileri daha da kısıtlanan Cizvitler Roma'dan gelen kararnamelerle kilise yönetimlerini bir süreliğine Kapusenlere devrederler. Nihayet 1640'lı yıllara doğru sıkıntılı süreçlerinin son bulması ile Cizvitlerin şehirdeki ikinci ve kesin kuruluşları sağlanır. Bu yıllarda Cizvitlerin şehrin sonuna doğru ekilmemiş bir alanda satın alıp almadıkları net olarak bilinmeyen bir arazide öncelikle bir ev, daha sonra ise okul kurdukları bilinmektedir. Arazide eskiden bir kilise olup olmadığı yine tartışma konusudur. Cizvitler aynı arazide kurdukları Sacré Cœur'e adanan kiliselerinde faaliyetlerini sürdürürler. Marmara, 1652 tarihli bir belgede Cizvitlerin 1638'deki koşullarından olumlu bir şekilde bahsedildiğine değinmektedir: "*Tanrı tüm*

¹² La Confraternité veya La Congrégation des Marchands ile La Congrégation des Artisans adlarıyla yer verilen gruplar tez çalışmasında 'Birlik Cemaatleri' olarak belirtilmiştir. 18. yüzyıl başında Cizvitlerin, Zanaatkarlar Birliği ile ilgili herhangi bir bilginin belgelerde yer almaması bu kuruluşun ortadan kalkmış olmasını mümkün kılmaktadır (Marmara, 2014, s. 113).

¹³ 1626'da Fransa'da Cizvitlere karşı bir ayaklanma olmuştur. Calvinistlerin mal toplama ve biriktirmekle suçladığı Cizvitler, Parlamento tarafından da yasak ve sürgünle tehdit edilmişlerdir. İzmir'de bulunan Cizvitlerin Konsolosluk ile ilişkileri de Fransa'daki olayların ardından bozulmuştur (Marmara, 2014, s.27).

muhaliflere ve zorluklara rağmen Cizvitlere İzmir’de güzel bir ev inşa etmek için gerekli olan yolu ve cesareti göstermişti” (Marmara, a.g.e., ss. 42-61).

Şehirde bulundukları süreçte birkaç kez yangın ve depremde yapıları zarar gören misyonerler yapılan çeşitli yardımlar ile hizmetlerine devam etmiştir. 1688’deki depremde Kapusen ve Cizvitlerin kiliseleri yıkılmış, 1690’da tekrar inşa edilmiştir (Marmara, 2014, s. 113). 1763’teki yangında kurumları tekrar zarar gören Cizvitler, bu kez kendilerine sağlanan fonların kesilmesinden dolayı¹⁴ kiliselerini yeniden inşa edememiştir. Yine de ileriki yıllarda faaliyet gösterecek üyeleri için sahibi oldukları arsalarını genişletmiş, kıyıya varan arazilerinde kiraya verebilecekleri ve kendilerinin kalabilmeleri için bir ev ve iki mağaza inşa etmişlerdir. 1773’te ise XIV. Clément’in bildirisi ile lağvedilmelerinin ardından şehri terk etmek zorunda kalmışlardır (Marmara, a.g.e., s.119).¹⁵

Yangında manastırları ağır hasar gören Kapusenlerin faaliyetlerine devam ettiği bilinmektedir, öyle ki Cizvitler şehri terk ederken son ayınlarını 1778’de Kapusen Kilisesi’nde yaparlar (Marmara, a.g.e., ss. 117,119).¹⁶ 5 Şubat 1778’de Cizvitlere ait bütün mülkler Kapusenlere emanet edilir, yerine ise Lazaristler çağrılır (Marmara, 2016, s.291). Yangında kiliseleri ve manastırları yanan Kapusenler ise 1775’te kiliselerini yeniden inşa ederler (Marmara 2016, s.265). 1830’lu yıllara kadar faaliyetlerini sürdüren Kapusenler, 1834 gazetelerine de konu olan *Propagande Fide*’nin kararı ile geri çağrılır ve şehirdeki faaliyetleri İzmir Başpiskoposu Mgr. Hilerau’nun emriyle askıya alınır. Yine de çalışmalarına devam eden Kapusenler, Roma’nın lağvetme kararından vazgeçmesi ve İzmir Fransa Konsolosluğu’nun manastırları ve hizmet ettikleri St. Polycarpe Kilisesi’ndeki mühürleri kaldırması üzerine 1835’te kiliselerini yeniden açmışlardır. Şehirde kalmalarına yalnızca hizmet etmeleri şartı ile izin verilen Kapusen rahiplerin yerine gerekli olması durumunda ise Lazarist rahiplerin hizmet vermesi kararlaştırılır (Journal de Smyrne; 1834-05-17, s.3; 1834-09-13, s.3; 1834-11-08, s.3; 1835-04-11, s.3, 1835-07-25, s.3).

¹⁴ 1762 yılında Fransa’dan kovulmalarından dolayı Cizvitler kendilerine sağlanan fonları kaybetmişlerdir.

¹⁵ 1778 yılında şehri terk etmeleri ile İzmir’de Cizvit Misyonu 155 yıllık bir varlığın ardından sona ermiştir (Marmara, 2014, s.131).

¹⁶ Fransız Devrimi ile hastane olarak hizmet verenler dışındaki tüm kilise ve manastırlar bir süreliğine kapatılmıştır (Rougon, 1892, s.33). Kapusen Kilisesi de 1790’da geçici süreliğine kapatıldığı sırada İtalyan rahiplerin himayesine geçmiştir. 1883 sonrası Annuaire Oriental kayıtlarında Fransız Kapusenleri idaresinde olduğu belirtilen St. Polycarpe Kilisesi’nin tekrar Fransız rahiplere ne zaman geçtiği bilinmemektedir (Cervati, 1883, s. 808 & Rougon, 1892, s.33).

Cizvitlerin lağvedilmesi üzerine yerine Doğu'daki misyonlarını sürdürmeleri için Lazaristler davet edilir. Böylece 14 Nisan 1787'de ilk Lazarist İzmir'e gelir ve aynı yıl birkaç çocuğa dersler vermeye başlar. Öğrenci sayısı zamanla artarak 1790'lı yıllarda 2 sınıf ile 80 öğrenciye kadar ulaşır (Marmara, 2016, s. 297). 15 Mart 1797'de husumet yaşadıkları yeniçerilerin okulu ateşe vermesi üzerine ise eğitim kurumu kapanan Lazaristlerin faaliyetleri kesintiye uğrar. Misyonun şehirde kalan tek üyesi M. Daviers ise Kapusenlere yerleşir. Okulu tekrar kurmakta gecikmeyen Lazaristler öncelikle bir dükkan kiralar ve burada eğitim faaliyetlerine yeniden başlar, sonrasında da mütevazı bir bina inşa ettirirler. 1802 yılında bu binaya yerleşen misyon, 1822'ye değin okul faaliyetlerini sürdürür.¹⁷ M. Daviers 1839'da bir kilise kurar ve Sacré-Cœur'e adar (Piolet, 1900, ss. 142-143, Georgelin, 2008, s.85).¹⁸

İdaresi 1845'te Lazaristlere geçen Propaganda Koleji ise 1837'de İzmir Latin Piskoposu tarafından kurulur (Rougon, 1892, s.44). Frenk Sokağı'nda ve Lazaristlerin kilisesine yakın bir yerde bulunan okul, 1886'da önceden Cizvitlerin alıp genişlettikleri arazi üzerinde inşa edilen yeni okula transfer edilir.¹⁹ Okulun mevcudu sürekli artarak 1922'ye gelindiğinde yaklaşık iki yüz kişiyi bulan büyük bir eğitim kurumuna dönüşür (Georgelin, 2008, s.85-86, Jean-Baptiste, 1910, s.342).

19. yüzyılda İzmir'de Katoliklerin okul faaliyetlerini sürdüren başka birçok topluluk daha mevcuttu. Lazaristler dışında Frerler (Hristiyan Okulları Erkek Kardeşleri), Notre Dame de Sion Sörleri (Notre Dame de Sion Kızkardeşleri), Charité Sörleri (Vincent de Paul Hayırsever Kızları) olmak üzere çeşitli cemiyetler faaliyet göstermekteydi (Çizelge 4.1). İlk grup olan Frerler 1841'de kurulan ve parasız bir kurum olan St. Jean Okulu, yine parasız bir okul olan St. André Okulu ve 1888'de buna ek olarak kurulmuş çıraklık atölyelerinin yer aldığı bir meslek okulu, 1881'de inşa edilen St. Joseph Koleji ile 1889'da Karşıyaka'da kurulan okul dahil olmak üzere beş eğitim kurumunu idare etmekteydiler.

¹⁷ Sık sık oluşan veba salgını okulun faaliyetlerini kesintiye uğratmıştır. 10 yıl sonra tekrar faaliyete geçen okulun yaklaşık 240 öğrencisi mevcuttu (Jean-Baptiste, 1910, s.342).

¹⁸ Georgelin (2008, s.85), St. Polycarpe adında kurduklarına ve 1802'de Fransız Napoléon modeline uygun bir liseye dönüştüğüne değinmektedir. Piolet (1900, s.142-143) ise Lazaristlerin gelmelerinin ardından bir okul kurduğuna ve 1797'de kapatıldığına, 1802'de ise yeni inşa edilen okula yerleşmelerine yer vermiştir. Yakın tarihli bahsedilen iki okul muhtemelen aynıdır.

¹⁹ Marmara (2014, s.119), Cizvitlerin yıkılan ve tekrar inşa edilmeyen kiliselerinin yerine yıllar sonra Lazaristlerin bir kilise kurduğuna değinmektedir.

St. Joseph Koleji ilk ve ortaöğretim programlarını içerirken diğer dört okulda ilköğretim eğitimi verilirdi. Fransızca temel eğitim iken sık kullanılan Yunanca da programda yer alırdı. Buna ek olarak İngilizce, İtalyanca ve Türkçe eğitimi de verilirdi. Okullardan St. Jean 263 öğrenci ile en yoğunu iken, onun ardından 205 öğrenci ile St. André, 144 öğrencisi ile de St. Joseph gelmekteydi. Diğer okullarda ise bu sayı 20 ila 70 arasında değişmekteydi (Rougon, 1892, ss. 45-47).²⁰

İzmir’de faaliyet gösteren bir diğer aktif cemiyet ise Vincent de Paul Hayırsever Kızları yani Charité Sörleridir. Şehirde ilk olarak Providence Koleji olarak da bilinen Pensionnat Okulu ile yetimhane olarak hizmet veren kurumlarını fakir kızlar için açmışlardır. 1892’de yaklaşık 445 öğrencisi bulunan ve iki bölüme ayrılan okulda İstanbul’daki merkezleri *Maison de la Providence* ile aynı öğretilere yer verilmekteydi (Cuinet, 1894, s.460). Genel sınıfları dışında kız çocukları için bir yetimhane ve küçük oğlan çocukları için ise bir sınıf açmışlardır. Charité Sörlerinin şehirde ayrıca başka kurumları daha bulunmaktaydı. Bunlar, 1848 yılında önceleri kolera hastaları için hizmet veren ve daha sonrasında tam ve yarı pansiyonlu bir okula dönüştürülen Bornova’daki merkezleri, 1864’de Fransız hükümeti tarafından kurulup Charité Sörlerinin kontrolüne verilen ücretli ve ücretsiz 267 öğrenciden oluşan (Cuinet, 1894, s.460) ve aynı zamanda küçük oğlan çocukları için bir okul içeren Fransız Hastanesi Okulu ile Bornova’daki gibi tam ve yarı pansiyonlu eğitim veren Buca Okulu’dur. Temel olarak Fransa’daki okullara yakın bir eğitim programı içeren okullarında ücretsiz öğrencilere ilköğretim eğitimi verilirken ücretli öğrencilere ilköğretim, ortaöğretim ve daha yüksek kurslar verilmekteydi. Fransızca temelli programda Yunanca ve diğer diller öğretilmekteydi. Bunun yanında müzik, çizim, el işleri, dikiş-nakış gibi dersler yer almaktaydı. En yoğun sayıya sahip Providence’da 1892 yılında 462 öğrenci, Fransız Hastanesi Okulu’nda 262 diğerlerinde ise yaklaşık 150 öğrenci bulunuyordu. (Rougon, 1892, ss. 46-47).

Şehirde faaliyet gösteren diğer kuruluş olan Notre Dame de Sion cemiyeti ise yatılı okullarını 1876’da edinmişlerdir. Charité Sörlerinin daveti üzerine gelen ve İzmir

²⁰ 1894 Cuinet kayıtlarında öğrenci sayıları değişiklik gösterse de aşağı yukarı yakın oldukları görülmektedir.

Pensionnat Okulu'nun paralı bölümünü devralan Sörler, şehirdeki varlıklı ailelerin kızlarına eğitim vermekteydiler. Dil ve Fransız edebiyatını esas alan okulda 8 dini, 9 diğer öğretmen bulunmaktaydı. Yunanca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, Ermenice gibi sık konuşulan dillerin yanı sıra müzik, resim ve el işleri gibi dersler de verilmekteydi. Sörler aynı zamanda Karşıyaka'da fakir aileler için parasız bir okul açmışlardı. Üç rahibenin eğitim verdiği okullarda toplam öğrenci sayısı ise 1832'de 156'ydı (Rougon, 1892, s.46).

Çizelge 4.1: 19. yüzyıl sonlarında İzmir merkez bölgede yer alan okulların listesi, 1894 Cuinet kayıtlarından derlenmiştir.

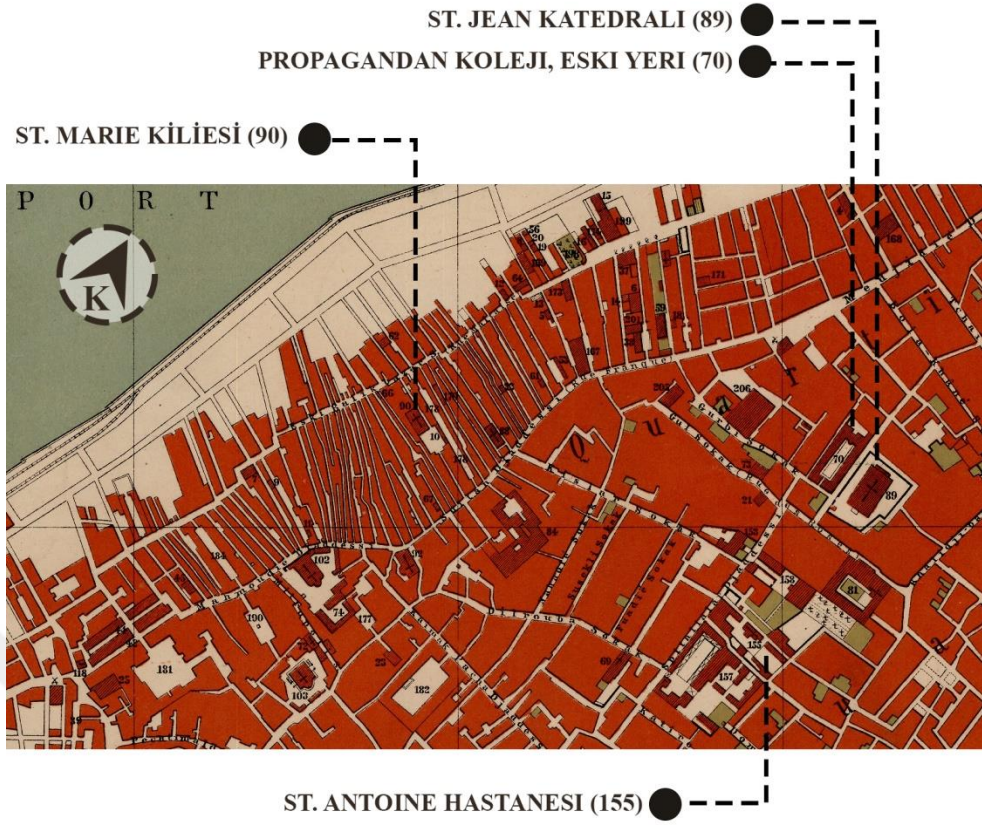
İDARE	OKULLAR	KURULUŞ YILI	ÖĞRENCİ SAYISI	EĞİTİM DERECESİ
Lazaristler	Propaganda Koleji	1837	103	İlk, Orta ve Yüksek Öğretim
Charité Sörleri (Vincent de Paul Hayırsever Kızları)	Providence Koleji	1839	445	İlk, Orta ve Yüksek Öğretim
	Fransız Hastanesi Okulu	1864	267	İlk ve Ortaöğretim
Dame de Sion Sörleri	(Pensionnat) Yatılı Okul	1839	96	İlk, Orta ve Yüksek Öğretim
Frerler (Hristiyan Erkek Kardeşler Okulu)	St. Joseph Koleji	1881	130	İlk ve Ortaöğretim
	St. Jean Okulu	1841	252	İlköğretim
	St. Andre Okulu	1876	160	İlköğretim
	Çıraklık Okulu	1888	19	İlköğretim

4.2 İzmir’de Fransızlar Dışında Misyonerlik Faaliyetleri

İzmir’de misyonerlik faaliyetleri Fransız Katolik misyonerlerin şehre gelişinden öncesine dayanmaktadır. Katolik misyoner cemaatlerden 15. yüzyılda Fransiskanlar, daha sonra 18. yüzyılda ise Dominiken misyonerler şehirde faaliyet göstermiş ve İtalyanlar tarafından desteklenmişlerdir. Protestan misyonerlerden ise Anglikanlar, Valonlar, Luteryanlar şehirde faaliyet göstermiş, özellikle İngilizler, Hollandalılar, İskoçlar, Amerikalılar ve Almanlar tarafından desteklenmişlerdir (Rougon, 1892, ss.32-35).

15. yüzyılda Fransiskan misyonerlerin şehirde olduğundan ve St. Marie’ye adanan ilk kiliselerini Aya Fotini Kilisesi yakınlarda kurduklarından bahsedilmektedir. İlerleyen yıllarda farklı bir arazide (Şekil 4.2) yeniden inşa edilen St. Marie Kilisesi 1818-1874 yılları arasında Fransızların inşa edeceği St. Jean Katedrali’nin açılmasına değin katedral olarak faaliyet göstermiştir (Jean Baptiste, 1911, ss. 324-327 & Marmara, 2016, s.256). Fransiskanların kilisesi 1922 yangınında zarar görmüş, tekrar restore edilmiştir (Şekil 4.3 & Şekil 4.4).

Fransız Katolik misyonerler ile dayanışma içinde faaliyet gösteren Fransiskanlar, şehirde kurdukları hastaneleri ile de hizmetlerini sürdürmüşlerdir. 1710’lu yıllarda kurulan Katolik Hastanesi idaresi 1774’te önce hayır cemiyetine daha sonra ise Charité Sörlerine bırakılmıştır. Yine Fransiskan rahipler hastanenin dini faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. 1845 yangınında zarar gören yapının yeniden inşaatı toplanan yardımlar ile yapılırken, mimar Antonio Vitalis de yardım olarak yapımında görev almıştır. Zamanla yenilenen ve büyütülen hastane binası 1922 yangınında tamamen yok olmuştur (Piolet, 1900, s.146 & Marmara, 2016, ss. 453-457). Hastane gibi okul faaliyetlerini de sürdüren misyonerler önceleri St. Marie Kilisesi bünyesinde eğitim vermişlerdir. Daha sonra İtalyan Hükümeti kontrolü ile düzenlenen eğitim kurumları 19. yüzyıl sonlarına doğru artış göstermiştir. 1905 Goad haritalarında inşa sürecinde olduğu belirtilen kız okulu (École des Soeurs) mimarisiyle öne çıkan yapılardandır (Şekil 4.5).

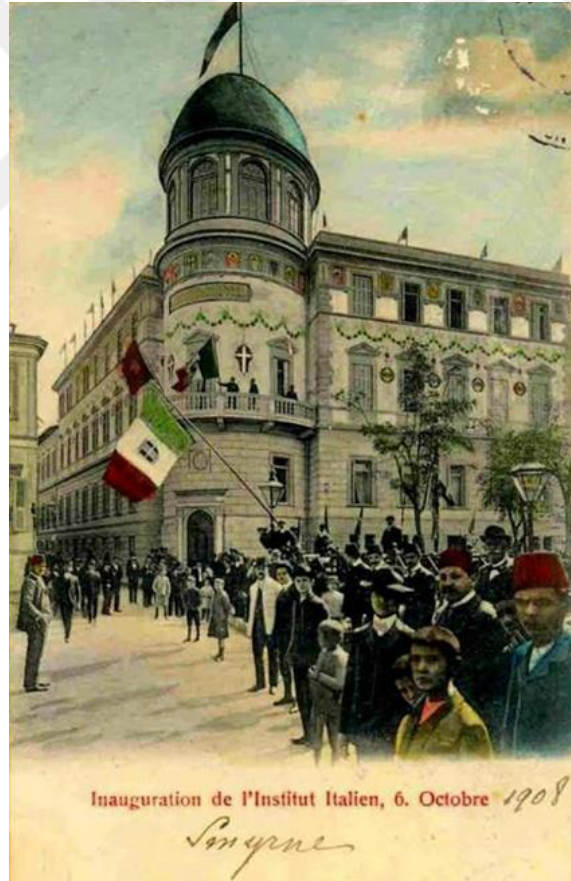
Şekil 4.2: Fransisken misyoner yapıları; St. Marie Kilisesi, St. Antoine Hastanesi ile Fransız misyoner yapılarının birbirleri ile yakınlığını gösteren harita (Lamec Saad Plan, 1876).

Şekil 4.3: 1922 yangını sonrası St. Marie Kilisesi (Marmara, 2016, s.257).

Şekil 4.4: St. Marie Kilisesi Doğu Cephesi (Ş. Güneş, 2021).

Şekil 4.5: İtalyan Kız Okulu (URL -2).

Fransiskanerler dışında 18. yüzyıl itibarıyla faaliyet gösteren Dominiken misyonerler de şehirdeki bir diğer Katolik cemaattir. Günümüzde hala ayakta olan St. Rosaire Kilisesi kurucunlarından olan Dominiken misyonerler Katolik Ermeniler ile şehre gelmiş ve ilkin onların hizmetine sundukları faaliyetler ile kurumlarını oluşturmuşlardır. Deprem ve yangınlarla zarar gören ilk yapılarının ardından Başpiskopos Mussabini'nin önerisi ile merkeze görece uzak olan Punta bölgesinde 1859'da bir kilise ile manastır inşa etmişlerdir (Şekil 4.6). Zamanla yetersiz gelen kilisenin yerine 1904'te mühendis Luigi Rossetti'nin²¹ çalışmalarıyla yeni kiliselerini inşa ederek Notre Dame du Rosaire'e adanmışlardır (Şekil 4.7). Kilise'nin inşaatı için ilk olarak Raymond Charles Péré²² görevlendirilmiş fakat ücrette anlaşamaması üzerine inşa işi Rossetti'ye verilmiştir (Jean Baptiste, 1911, ss. 337-339 & Marmara, 2016, s.475 & Berkant, 2011, s.7).

²¹ İtalyan mühendis Luigi Rossetti 1902'de İzmir'e gelmiştir. Şehirde büroları bulunan Fransız mühendisler C. De Mazières ve Paul Vial ile birlikte çalışmaya başlamıştır. 1903 yılında ilk özel işi olan İzmir İtalyan Cemaati'nin İtalyan Kız Okulu inşaatında sorumlu olarak görevlendirilen Rossetti'nin en önemli eseri ise Dominiken Kilisesi olarak da bilinen St. Rosaire Kilisesi'dir (Berkant, 2011, ss.1-16).

²² 1881 yılında İzmir'e gelen mimar Raymond Charles Péré şehirde çeşitli mimari faaliyetlerde bulunmuştur. 1901'de İzmir Saat Kulesi, 1904'te Karşıyaka (Cordelio) St. Helen Katolik Kilisesi ve 1908'de Fransız Hastanesi Ek Binası (Alsancak Nevvar Salih İşgören Acil Servis Binası) ile 1901 tarihli Sarıkışla içinde yer alan çeşmeli havuz bugüne kadar tespit edilen Péré yapılarıdır. Bu yapıların yanı sıra St. Polycarpe Kilisesi'nin 1894-1899 yılları arasındaki genişletme ve restorasyon çalışmalarını yürüten Péré, kilisenin iç fresklerini yapmıştır. Péré şehrin çeşitli yerlerine ait 'mimari konulu desen' çalışmaları da yapmıştır. Tezin çeşitli bölümlerinde yer alan bu çalışmalarının orjinalleri bugün İzmir Katolik Başpiskoposluğu'nda bulunmaktadır (Berkant, 2015, s.323-324).

Şekil 4.6: 1904'te St. Rosaire Kilisesi olarak yeniden inşa edilen Dominiken Kilisesi'nin haritada gösterimi (Lamec Saad Planı, 1876).

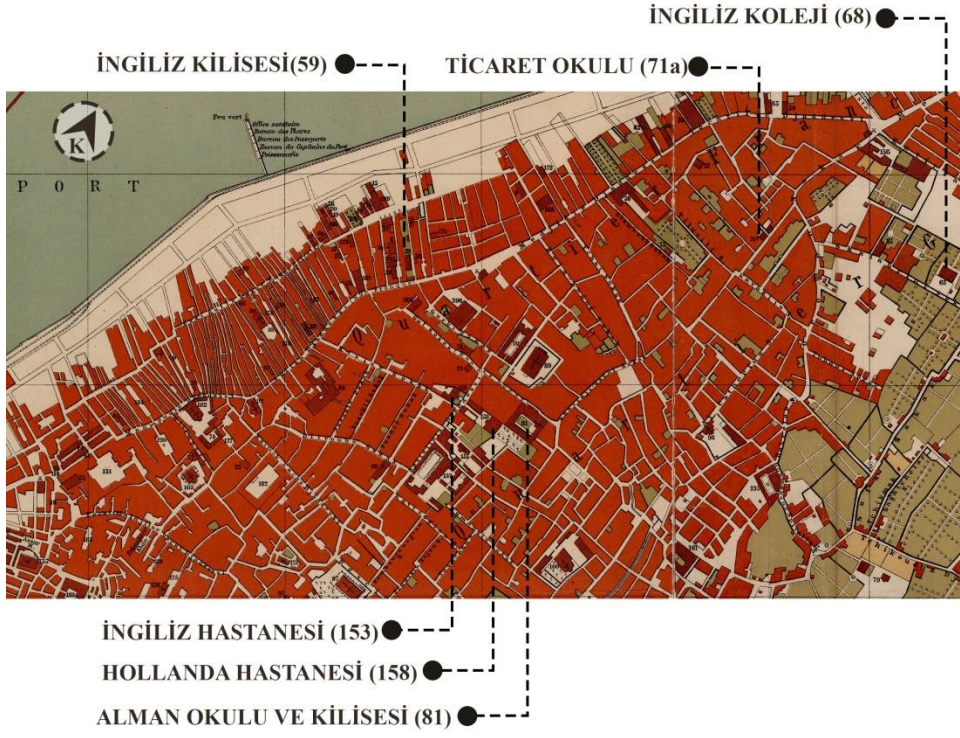

Şekil 4.7: St. Rosaire Kilisesi (URL- 3).

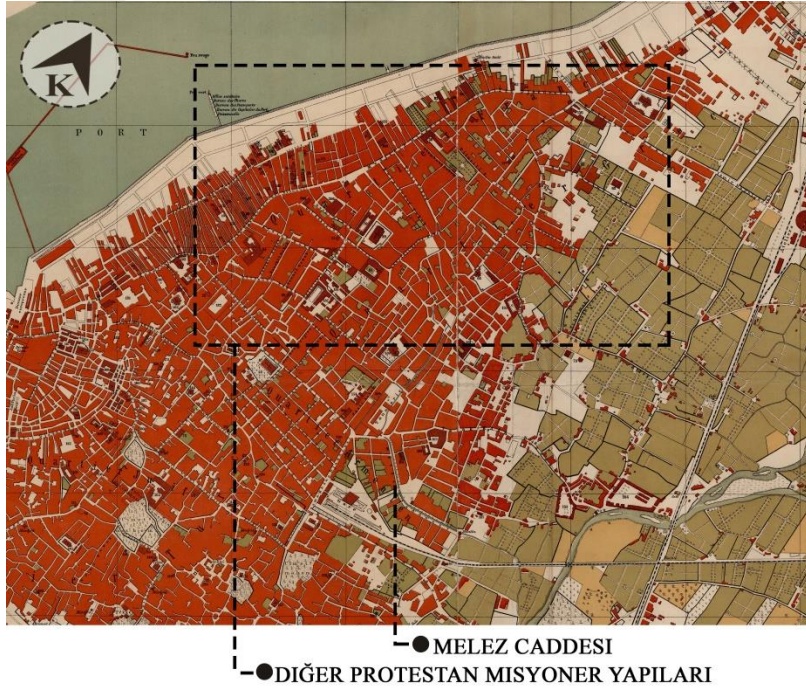
Katolik misyonerler dışında şehirde faaliyet gösteren bir başka misyoner grup ise Protestan misyonerlerdir. Protestanların İzmir'deki öncüleri İngiliz Anglikan misyonerlerdir. 1892 Rougon kayıtlarına göre İngilizlerin biri konsolosluk şapeli olarak hizmet veren diğerleri ise Buca ve Bornova'da yer alan üç kiliseleri bulunmaktaydı. İngilizler 1902'de ise Evangelist Anglikan Kilisesi'ni inşa etmişlerdir (Şekil 4.8). İskoç Protestan misyonerler İskoç Kilisesi'nde '*propagandalarını*' sürdürürken Alman Luteryan misyonerlerin bir kilisesi bulunmamaktaydı (Rougon, a.g.e., s.35-52 & Bornstein-Makovetsky, 2019, s.31). Bir diğer Protestan cemiyet olan Amerikan misyonerler ise daha çok okullar üzerinden faaliyetlerini yürütmüş, Melez Caddesi, Kızılçullu ve Göztepe semtleri gibi şehrin muhtelif yerlerinde yapılar inşa etmişlerdir (Şekil 4.10, BOARD, 1963 & Tutsak, 2002, s.245). İzmir'de faaliyet gösteren Protestan misyonerlerin Katolik misyonerler ile rekabet halinde oldukları gözlenmektedir. Öyle ki Charité Sörleri yıllıklarında Bornova'daki kurumlarını aynı bölgede faaliyet gösteren Protestan misyonerler ile mücadele etmek üzere kurduklarından ve okul, dispanser, eczane ve ev ziyaretleri ile bölgedeki Protestan etkisinin azaldığına değinmişlerdir (Annales, 1894, Vol.59, ss. 343-344).

Şekil 4.8: St. John Evangelist Anglikan Kilisesi (Ş. Güneş, 2021).

Şekil 4.9: 19. yüzyılda birbirlerine yakın konumlarda bulunan Protestan yapılarını gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).

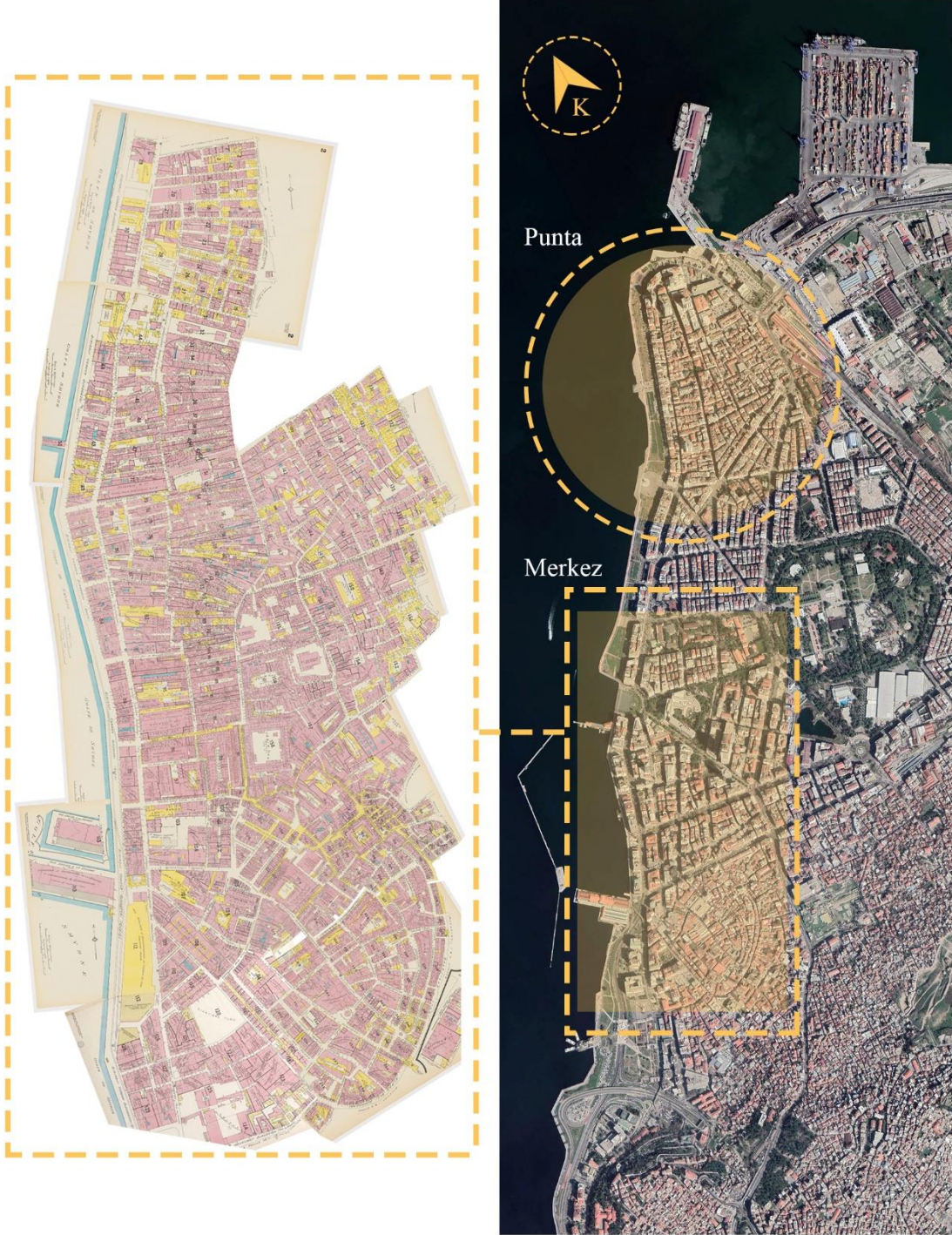

Şekil 4.10: Diğer Protestan yapılarına göre daha iç bölgede Melez Caddesi'nde yer alan Amerikan Protestan yapılarının konumunu gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).

5. İZMİR MERKEZ BÖLGEDE YER ALAN FRANSIZ KATOLİK MİSYONER YAPILARI

17., 18. ve 19. yüzyıllarda önemli bir ticaret merkezine dönüşen şehrin yerleşim alanları öncelikli olarak limana yakın bölgede yoğunlaşmış ve idari merkezler, konsolosluklar, dini yapılar, okullar, hastaneler, aktivite alanlarının yer aldığı kıyı bölgesi şehrin merkezi haline gelmiştir. Ermeni Mahallesi, Türk Mahallesi, Yahudi Mahallesi ve Frenk Mahallesi olarak bölümlenen kıyı kesiminin yanı sıra Buca (Boudja), Karşıyaka (Cordelio), Bornova (Bournabat) gibi banliyölerde de yerleşimler kurulmuştur.

Merkez bölge olarak ele alınan kıyı bölgesi misyonerlerin şehirdeki ilk faaliyet alanlarını oluşturmuş; kilise, okul ve hastane gibi yapılar öncelikli olarak bu bölgede kurulmuştur (Şekil 5.1). Faaliyet alanını genişleten misyonerler daha sonra banliyölerde de faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Misyonerlerin asıl faaliyet alanı olan merkez bölge ve buradaki yapılar hakkında sırasıyla bilgi verilecektir.

Şekil 5.1: 1905 Goad Sigorta Haritaları –Solda ve İzmir Merkez Bölge Uydu Görüntüsü, 2019 – Sağda.

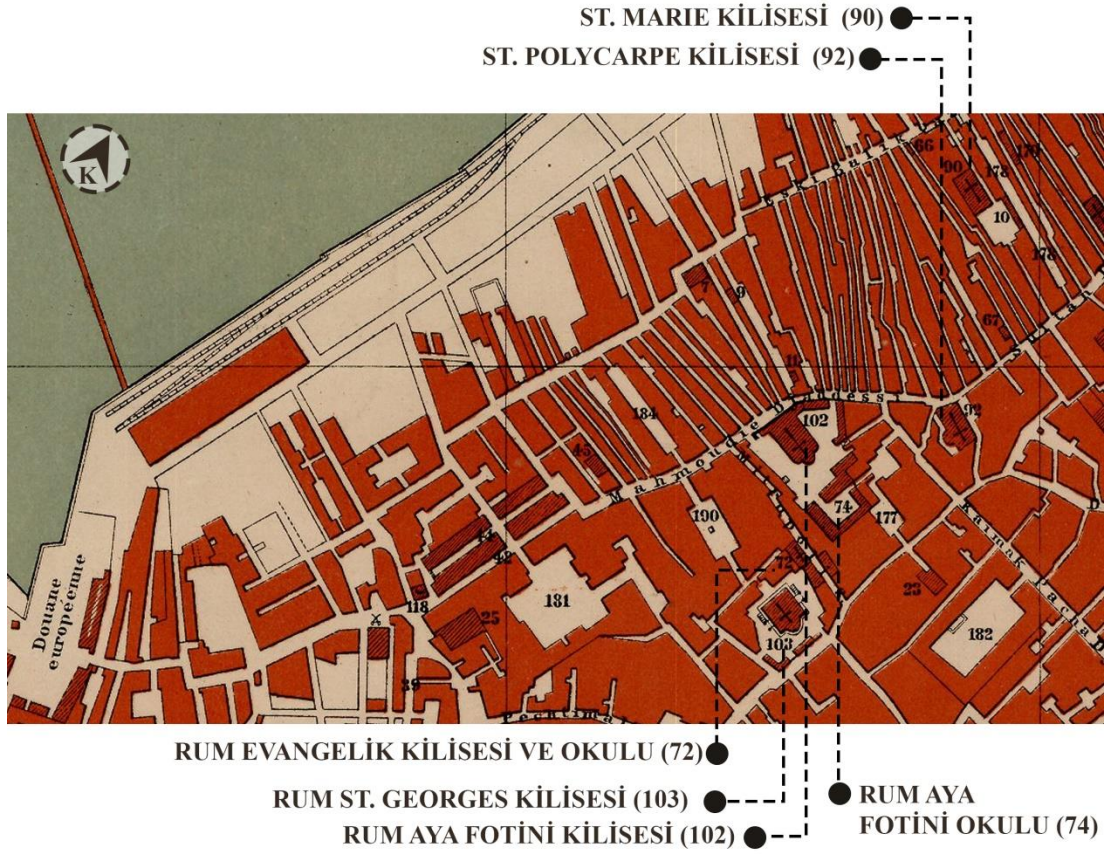
5.1 Kiliseler ve Manastırlar

5.1.1 St. Polycarpe Kilisesi ve Kapusen Manastırı

1630'da Fransa konsolos yardımcısı Mösyö Dupuy tarafından satın alınan arazide St. Polycarpe'a adanan bir şapel ve bir manastır inşa edilmiş, yine Konsolosluğun daveti üzerine şehre gelen Kapusenlerin kontrolüne verilmiştir (Şekil 5.2). Yıllar içerisinde gerçekleşen depremlerde tahrip olan kilise ve manastır, 1763'te Aya Fotini Kilisesi yakınlarında başlayan ve Frenk Sokağı'ndaki birçok yapıyı etkileyen yangında ağır hasar görmüştür. 1775 yılında ise bugün ayakta olan bina yapılmıştır (Marmara, 2014, s.117, Jean Baptiste, 1910, ss. 305-308).

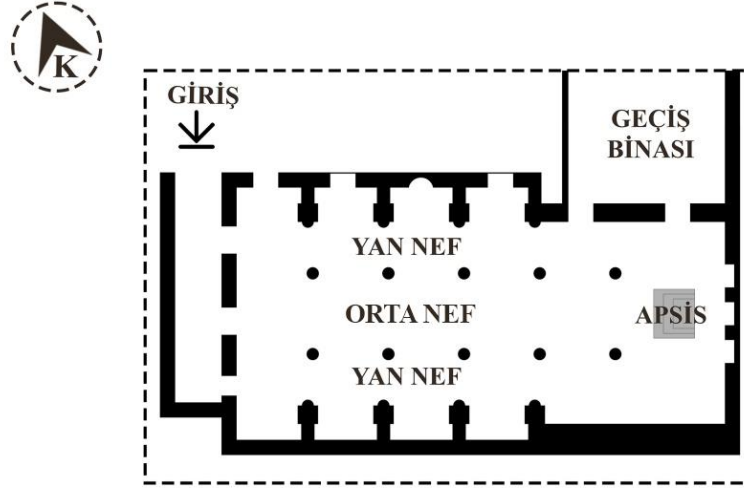
Kapusen rahip Jean Baptiste'in kilisenin 1898 yılındaki restorasyonundan sorumlu mimar Raymonda Charles Péré'den ricası üzerine yapının mimari özellikleri Péré tarafından şu şekilde tanımlamıştır:

Kilise bazilikal bir planda ve üç nefli olarak inşa edilmiştir. Yan nefleri destekleyen sütunlar ile orta nef yedi açıklığa bölünmüş ve orta nef üzeri yükseltilerek beşik tonoz ile kaplanmıştır. Üç kapının ve org galerisinin bulunduğu ilk açıklık narteksi oluşturmaktadır. Yedinci açıklıkta ise pendentifler üzerinde on iki bölmeli kubbenin yükseldiği kutsal bölüm yer almaktadır. Yan nef açıklıkları dört sütun üzerinde yükselen kare kaburga tonozlarla kaplı iken son iki açıklık pendentifler üzerinde eliptik kubbeler ile örtülmüştür. 1894-1895 yılları arasında şapellerin eklenmesi ile genişletilen kilisenin yan neflerinde yer alan sunak ve günah çıkarma odaları ise bu sayede kaldırılmıştır. Tuğla yığma olarak inşa edilen yapı sıva ile kaplanmıştır. Genel olarak ince ve düz pervazlar ile dilimli kubbe örüntüsü bizans etkilerini göstermektedir. 1898'de tekrar restore edilen yapıya Mimar Raymond Péré tarafından St. Polycarpe'nin hayatının anlatıldığı resimler eklenmiştir (Şekil 5.10, 5.11, 5.12). Kilise ile birlikte 1775'te inşa edilen manastır ise 1841'deki yangında tahrip olmuş, yine aynı temeller üzerinde yeniden inşa edilmiştir (Jean Baptiste, 1910, 332-333).

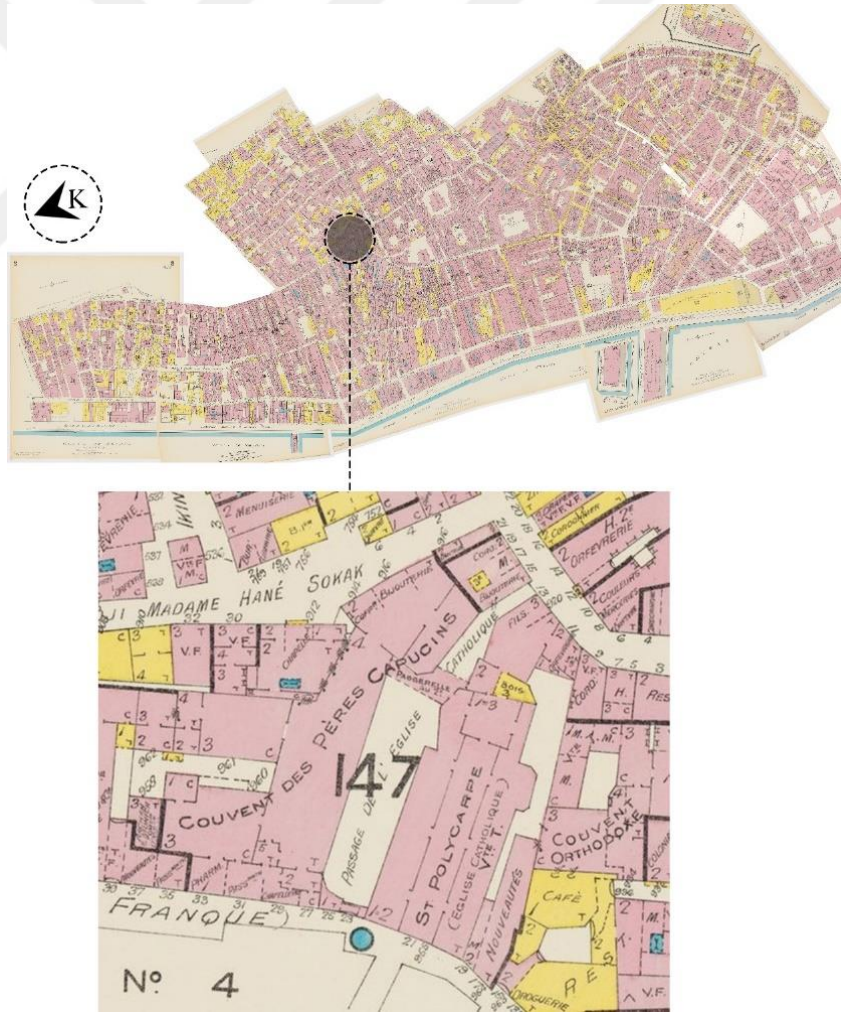

Şekil 5.2: St. Polycarpe Kilisesi ile Rum kilise ve okullarının yakınlığını gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).

Kilise manastırı 1922 İzmir yangınında harap olmuştur (Şekil 5.7). Kilise ve manastır 1926 -1927 yılları arasında yeniden restore edilmiştir (Şekil 5.8, URL-4). Restorasyon çalışmaları sırasında kilise arazisine ek olarak Belediye'ye ait olan yan arsa da satın alınmış; yaşam alanı, misafırhane ve tiyatro olarak kullanılan ek binalar yapılmıştır. Kilisenin yakın dönemde yapılan restorasyon projeleri incelendiğinde kuzey cephesinde yer alan giriş ile narteks bölümüne ulaşıldığı ve apsis bölümünün doğuda yer aldığı görülmektedir. Kilisenin güney-batısında ise çan kulesi bulunmaktadır. 1941 tarihli görsellerinde görüldüğü üzere bu kule sonradan yapılmıştır (Şekil 5.9). Anıtlar Kurulu raporlarına göre 1940-50'li tarihlerde yapıldığı tahmin edilmektedir (İzmir 1 Numaralı Koruma Kurulu, dosya no:3583, 19.10.2021 / 12884 tarih ve numaralı kararı).

Şekil 5.3: St. Polycarpe Kilisesi güncel plan şeması (Ş.Güneş).

Şekil 5.4: Kapusen Manastırı ve St. Polycarpe Kilisesi haritada gösterimi (Goad Sigorta Haritası, 1905).

Şekil 5.5: St. Polycarpe Kilisesi avlusundan dış kapıya (batı) bakış (Jean Baptiste, 1911).

Şekil 5.6: St. Polycarpe Kilisesi ile kilise avlusundan iç avluya (doğu) bakış (Jean Baptiste (1911)'in kitabında Kapusen Pederlerin ikamet ettikleri yer olarak tariflenmiştir).

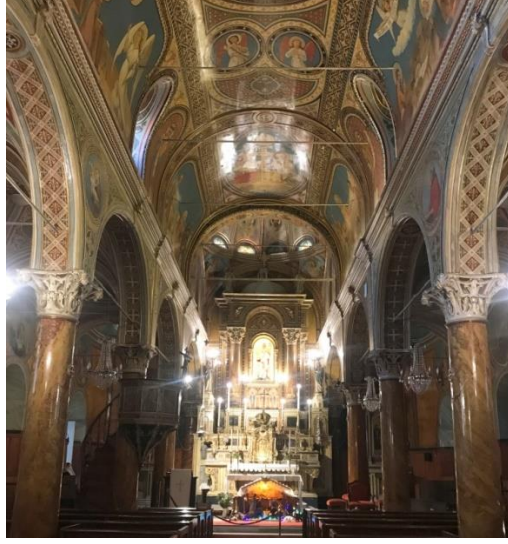
Şekil 5.7: Yangın sonrası Kapusen Manastırı (URL-4).

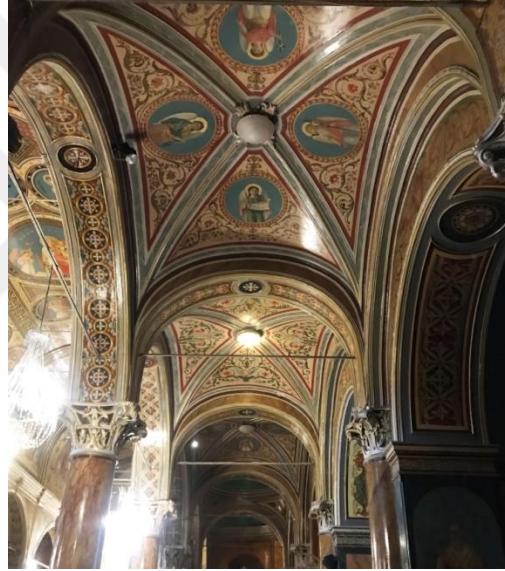
Şekil 5.8: 1926-1927 yılları restorasyon görselleri (URL-4).

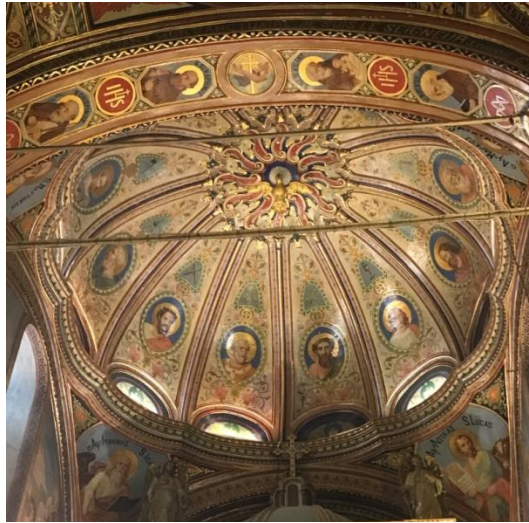
Şekil 5.9: St. Polycarpe Kilisesi'ne ait 1941 tarihli görsel (URL-4).

Şekil 5.10: St. Polycarpe Kilisesi orta nef görseli (Ş. Güneş, 2021).

Şekil 5.11: St. Polycarpe Kilisesi yan nef görseli (Ş. Güneş, 2021).

Şekil 5.12: St. Polycarpe Kilisesi kubbe görseli (Ş. Güneş, 2021).

5.1.2 Sacré Cœur Cizvit Kilisesi

Konsoloslüğün daveti üzerine şehre gelen Cizvitler ilk hizmetlerini konsolosluk şapelinde vermiştir. 1630 yılında ise buradan çıkmaları istenmiş ve 1638'e kadar belirli bir destekleri olmaksızın faaliyet göstermişlerdir. Misyon ancak 1638'de şehirde kesin bir kuruluş gerçekleştirebilmiştir. Bu yıllarda yaklaşık 100 frank değerinde ve şehrin sonunda ekilmemiş bir alanda 33 metre uzunluğunda, 17 metre genişliğinde; doğu cephesi Frenk Sokağı'na, batı cephesi ise deniz tarafına bakan 560 metrekarelik bir arazi satın almış ve burada bir şapel ile bir okul inşa etmişlerdir. 1640-43 yılları arasında açılışı yapılan şapel Sacré-Cœur'e adanmıştır. 1688'deki depremde tamamen yıkılan kilise ve evlerinin yerine hemen yenisi Marsilya Ticaret Odası'nın yardımları ile ahşap olarak inşa edilmiştir. 1763'deki yangında ise okul, kilise gibi tüm yapıları tamamen yok olmuştur. Yeni bir kilise inşa etme olanakları kalmayan Cizvitler, son olarak mevcut arazilerini genişletmiş ve ev olarak bir ahşap yapı ile dükkan olarak iki taş yapı inşa etmiş, 1778'de ise şehri terk etmişlerdir. Cizvitlerin 1763'te yıkılan kilisenin bulunduğu arazide ancak 75 yıl sonra Lazaristlerin kilisesi inşa edilmiştir (Piolet, 1900 s.142; Jean Baptiste, 1910 s.341, Marmara, 2014, s.62)

5.1.3 Sacré Cœur Lazarist Kilisesi

Cizvitlerin ardından XVI. Louis'nin emriyle gönderilen Lazaristler, Cizvitlerin Doğu'daki yerini almışlardır. İlk olarak kiliseleri olmayan misyonerler faaliyetlerini yaşadıkları yerin bir bölümünü çevirerek kurdukları şapel ve okulları üzerinden yürütmüşlerdir. 1839'da inşa edilen kilise Sacré-Cœur'e adanmıştır (Şekil 5.13). Lazaristlerin ikamet ettikleri ve ofislerinin yer aldığı kilisenin yanına daha sonra 1886²³ yılında Propaganda Koleji inşa edilmiştir (Piolet, 1900, s.144, Jean Baptiste, 1910, s.342). Kilisenin yapım izni alındığı sırada Fransa hükümet mimarı olarak Charité yıllıklarında bahsedilen M. Morey kısa süreliğine şehirdeydi. Heykeltıraş, ressam ve mimar bulmanın zor olduğunu belirten Başpiskopos M. Lapevac, bu tesadüf üzerine M. Morey ile görüşmüş ve M. Morey kilise inşa edilecek araziyi

²³ Piolet, daha önceki yıllarda kurulan kolejin genişletilmek istenildiğine fakat bunun ancak 1886 mümkün olabildiğine ve öğrencilerin bu okula transfer edildiğine yer verirken, Jean-Baptiste 1887'de Propaganda adında yeni bir okul inşa edildiğine yer vermiştir. Osmanlı arşivlerinde de yer alan okulun yapım süreci arşiv belgesine göre 1886 tarihli. Tez çalışmasında bu tarih esas alınmıştır.

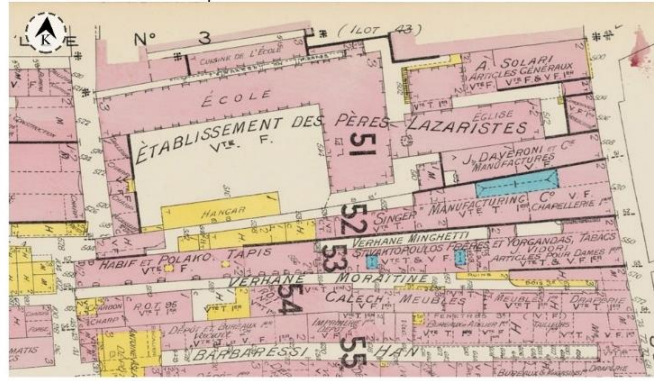
inceleyerek yapımını yürütecek olan mimara planı anlatmıştır. M. Lapevac'ın tarifine göre *ana nefin her iki tarafı korint düzende pilastr ve sütun ile desteklenen 3 kemer ile bölünmüştür. Üst ve alt sütunlara 4 sunak yerleştirilmiş olup, ortadaki sütunlardan birine ise vaaz kürsüsü yerleştirilmiştir. Kutsal alan kare formunda kubbe ile örtülmüş ve üst tarafta aydınlatmak için açıklık bırakılmıştır* (Annales, 1839, Vol6, ss. 360-363). Marmara (2016, s.323)'nın Lazarist arşiv belgelerinden aktardıklarına göre kilise M. Morey planları doğrultusunda mimar M. Vitalis²⁴ tarafından inşa edilmiştir.

Storari ve Goad haritalarında planı görülen kilisenin doğu-batı doğrultusunda tek nefli dikdörtgen bir planda inşa edildiği görülmektedir (Şekil 5.14). Kilisenin giriş bölümünün diğer kiliselerden farklı olarak doğu, kutsal bölümünün ise batı yönünde inşa edildiği düşünülmektedir. Nef ile apsis bölümleri yarım daire kemer ile ayrılmış (Şekil 5.16) ve apsis üstü kubbe ile örtülmüştür (Şekil 5.15). Yangın dönemine ait fotoğraflardan görüldüğü üzere yapının iç kısmında yer alan taşıyıcı kolonlar birbirlerine yarım daire kemerler ile bağlanmıştır (Şekil 5.17). Dışarıdan kırma çatı izleri belli olan yapının nef üstü çatı örtüsü ile ilgili bir veriye ulaşılamamıştır. Kilisenin çan kulesi ise Batı cephesinde apsis tarafında yer almaktadır. Kilise 1922 İzmir yangınında ağır hasar görmüştür (Şekil 5.18).

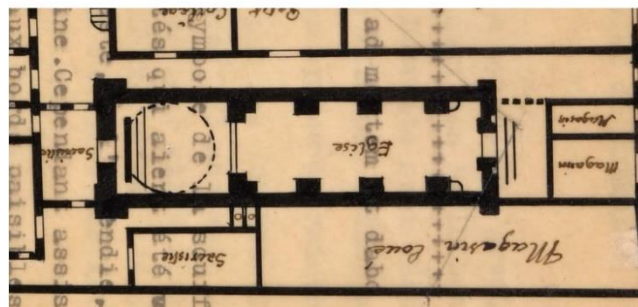
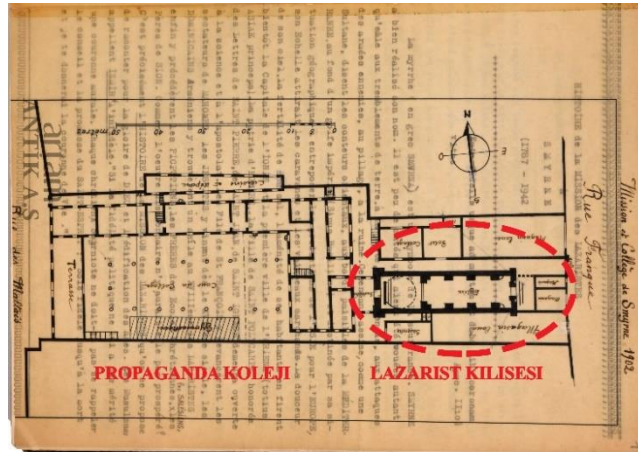

Şekil 5.13: St. Marie Kilisesi (3) ile Lazarist Kilisesi (1)'nin haritada gösterimi (Storari, 1856).

²⁴ Mimar Vitalis hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. Aynı isme 1889-90 ve 1891 Annuaire Oriental kayıtlarında mimar listesi altında yer verilmiştir (Annuaire Oriental, 1889-1890, s.667 & 1891, s.808).

Şekil 5.14: 1905 Goad Sigorta Haritası'nda belirtilen Lazarist Kilisesi ile Propaganda Koleji.

Şekil 5.15: Lazarist Kilisesi Plamı (Droulez, 1945).

Şekil 5.16: Yangın öncesi Lazarist Kilisesi içine dair görsel (URL – 5).

Şekil 5.17: Yangın sonrası Lazarist Kilisesi içine dair görsel (URL – 5).

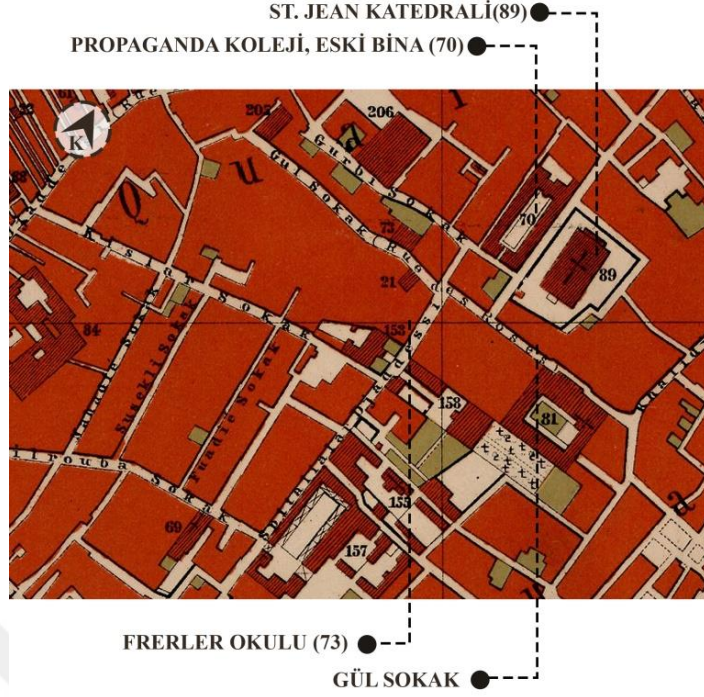
Şekil 5.18: Yangın sonrası Lazarist Kilisesi içine dair görsel (URL – 5).

5.1.4 St. Jean Katedrali

İzmir'in en büyük kilisesi diye bahsedilen ve katedral olarak ilan edilen St. Jean Kilise'sinin yapımı 1875'te tamamlanmıştır. Önemli kalıntılar üzerine inşa edilen yapı Charité Sörlerinin yıllıklarında bahsedildiği üzere Roma tarzı ve 3 nefli bir plan şemasında yapılmıştır. Başpiskopos Mussabini, görevi sırasında katedralin gerekli tüm ihtiyaçları için yardımlar toplamış ve bir arazi satın alarak kilisenin yapımına gereken ferman istemiyle başvuruda bulunmuştur. Mussabini'nin halefi olan Başpiskopos Spaccapietra ise bu konuda çalışmaları sürdürmüş ve çabaları sonucu alınan fermanla kilisenin yapımı 1862'de başlamıştır. 1863'te İzmir'e gelen Sultan Abdülaziz ile görüşen Spaccapietra verilen ferman için teşekkür etmiş ve görüşmede Sultan'a yeni yapılacak olan katedrali hibe etmesini önermiştir. Bunun üzerine Sultan kilise adına 10 bin frank bağış yapmıştır. Yıllıklarda 1873 yılında hala bitmemiş olduğu belirtilirken kilisenin yapımının yavaş ilerlemesinin maddi yetersizlikten

dolayı olabileceğine değinilmiştir (Annales, 1874, Vol.39 s.202; Vol.50, ss. 560-561 & Jean Baptiste, 1911, s.323).

Katedral 1876 Lamec Saad planında gösterildiği üzere Propaganda Koleji'nin eski arazisinin hemen bitişiğinde inşa edilmiştir (Şekil 5.19). Kuzey-güney yönlü planda inşa edilen katedralin girişi güney cephesinde, apsis bölümü ise kuzey cephesinde yer almaktadır. Yapının eklektik mimari tarzda yapıldığı dikkat çekmektedir. Şekil 5.20'deki resimde yapının 4 sütun ile taşınan üçgen alınlıklı bir girişi daha görülmektedir. Aynı resimde giriş kapısının iki yan bölümleri alt ve üst kat eşit genişlikte olacak şekilde orta kısım bölümlerinden strüktürel kemerler ile ayrılmıştır. Alt katta bu bölümlere heykeller yerleştirilmiştir. Üst katta ise pencere olarak bırakılmıştır. Şehirde bulunan diğer kiliselere nazaran çok daha görkemli bir mimaride resmedilen Katedral 1922 yangınında zarar görmüş, daha sonrasında restore edilmiştir (Şekil 5.21, Şekil 5.22). Günümüzde Şekil 5.20'de resmedilen cephede bir giriş ve üçgen alınlıklı yapı eki bulunmamaktadır. Yapının ilk halinde bu cephenin yapılıp yapılmadığı bilinmemektedir. Günümüzde güney cephesinde yer alan giriş kullanılmaktadır (Şekil 5.24). Yerinde incelenen 3 nefli yapının orta nef üstünün beşik tonoz ile örtüldüğü, yan nef üstlerinin ise apsis yanında yer alan son bölümler hariç kare formlu kubbeler ile örtüldüğü görülmüştür. Son iki kubbe ise eliptik formda yapılmış, ayrıca üstlerinde ışıklık bırakılmıştır. Apsis üstü yine kare formlu kubbe ile örtülmüş, üzerinde ışıklık bırakılmıştır (Şekil 5.26, Şekil 5.27).

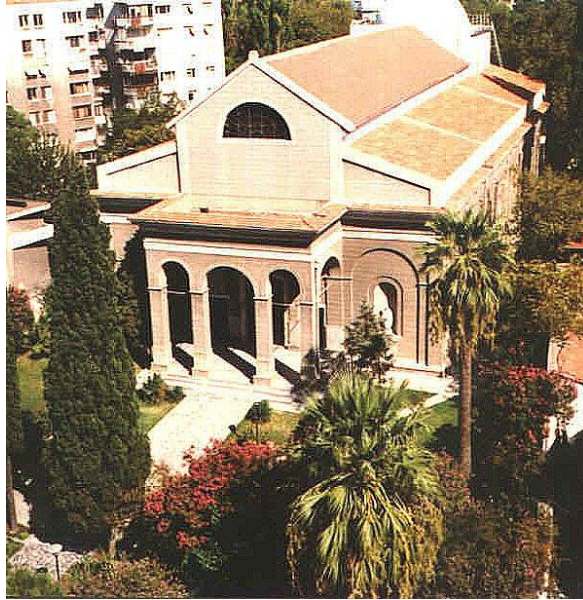
Şekil 5.19: St. Jean Katedrali (89), Propaganda Koleji 1886 öncesinde yapılan eski binası (70), Frerler Okulu (73) - Güller Sokağı'nda bulunduğundan bahsedilen St. Joseph Koleji ileriki yıllarda muhtemelen bu okul yerine yapılmıştır (Lamec Saad Planı, 1876).

Şekil 5.20: St. Jean Katedrali kuzey cephesi (Marmara (2016, s.246) kitabında görsele dair kaynak belirtmemiştir).

Şekil 5.21: St. Jean Katedrali güney cephesi yangın dönemi hali (URL-6).

Şekil 5.22: St. Jean Katedrali güney cephesi yangın sonrasında restore edilmiş hali (URL-6).

Şekil 5.23: St. Jean Katedrali uydu görüntüsü (2021).

Şekil 5.24: St. Jean Katedrali güney cephesi (Ş. Güneş, 2021).

Şekil 5.25: St. Jean Katedrali batı cephesi (Ş. Güneş, 2021).

Şekil 5.26: St. Jean Katedrali orta nefi (Ş. Güneş, 2021).

Şekil 5.27: St. Jean Katedrali kubbesi iç görseli (Ş. Güneş, 2021).

5.2 Okullar

Şehre yerleşmelerinin ardından çeşitli kurumlarda hizmet eden misyonerler en etkin faaliyetlerini okullar aracılığıyla sürdürmüştür. Eğitim faaliyetlerine 1624'te başlayan Cizvitlerin okulunda 1632'de 70 ila 80 öğrenci eğitim görmekteydi ve bu öğrencilerin çoğunluğunu Yunanlılar oluşturmaktaydı (Marmara, 2014, s.65). Okul faaliyetlerini şehirde bulundukları sürece devam eden Cizvitler, 1638'de kurup geliştirdikleri Sacré-Cœur Okulu'nu 1773'te İmparatorluk tarafından sınır dışı edilene dek idare etmişlerdir (Georgelin, 2008, s.83). Önceleri tek okul Cizvitlerinki iken daha sonra Kapusenler de St. Polycarpe bünyesinde bir okul kurmuştur. Cizvitlere göre Kapusenlerin çok daha iyi bir yerde ve koşullarda eğitim verdiklerinden bahsedilmektedir (Marmara, 2014, s.67).

19. yüzyıl itibari ile ise İzmir'de birçok misyoner eğitim faaliyetleri görülür. Fransız misyonerlerin başında Charité Sörleri, Frerler ve Notre Dame de Sion Sörleri gelmektedir. Öncelikli olarak merkez bölgede okullar kuran misyonerler daha sonra Buca, Karşıyaka, Bornova gibi banliyölere kadar yayılma göstermişlerdir. Bu bölümde merkez bölgede bulunan misyoner okulları incelenecektir.

5.2.1 Propaganda Lazarist Koleji

1837'de Başpiskopos Bonamie tarafından kurulan okul önceleri çok geniş olmayan bir odada eğitimlerine başlamış sonra ise piskoposluk sarayında birkaç odada devam etmiştir. Kısa süre sonra başrahip Frenk mahallesinde bulunan büyük bir yer satın almıştır. Ortasında avlu bulunan ve uzun bir kare formunda olan ve dört ana yapıdan oluşan binanın zemin katında şapel, çalışma odası, kütüphane, sınıflar, yemekhane, mutfak ve dükkanlar yer almaktaydı. Hepsi iç avlu etrafına yerleştirilmişti, avlu bitiminde ise ana kapıya doğru bir çeşme bulunmaktaydı. Üst katta ise yatakhane, müdür odaları, revir ve iki resepsiyon odası yer almaktaydı. Bu birimler avlunun her yerine hakim olan bir galeriye açılmaktaydı. Bu bina başlangıçta bu amaçla yapılmamış olsa da birçok açıdan okula uygun bir düzene sahipti (Annales, 1853, Vol. 18, ss. 375-376). Küçük yapıların bulunduğu bu yerde daha sonra yemekhanesi, çalışma odası, sınıfları, yatakhane ve şapeli ile muntazam bir kolej yapılmıştır. Okul açıldığında çok fazla talep vardı. Bunun üzerine başrahip Picpus'lardan eğitim vermeleri için yardım istemiştir. Böylece Propaganda Koleji 130 yatılı, 60 gündüzlü

öğrencinin eğitim gördüğü bir okul olarak hizmet etmiştir. Bir süre devam eden Picpuslar²⁵ tekrar yönetimi M. Bonamie yerine gelen M. Mussabini'ye devredince öğrenci sayısında önemli ölçüde azalma görülmüş ve yatılı öğrenci sayısı 28'e gündüzlü öğrenci sayısı ise 50'ye kadar düşmüştür. Bunun üzerine başrahip okulun idaresini Lazaristlere bırakmıştır. 1846 yıllıklarında bahsedildiği üzere bu tarihte kolejin şapeli yetersizdir ve Charité Sörlerinin yardımı ile şapel yeniden dekore edilmiş, yıpranan süslemeleri yenilenmiştir (Annales, 1846, Vol.11, s.654).

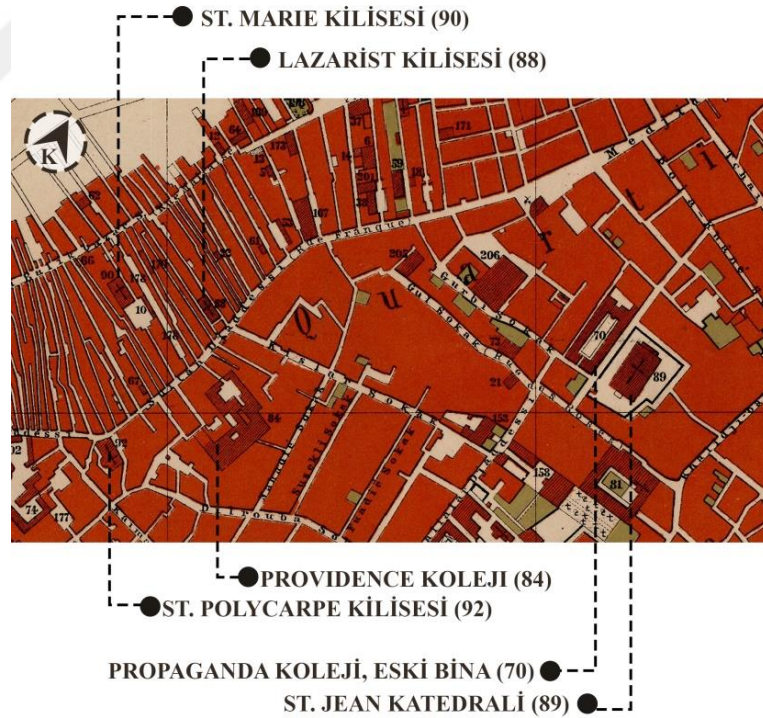
Fransa'daki okullar ile aynı programa sahip olan ve erkek öğrenciler için kurulan okulda tüm milletlerden öğrencilere eğitim verilmekteydi. Temel dil Fransızca idi, bunun yanında 1890 yılına kadar Yunanca eğitimi de verilmiştir. 1892'deki kayıtlara göre retorik ve felsefe gibi derslerin de bulunduğu ve fen-edebiyat fakültelerine öğrenci hazırlayan kurumda edebi ve bilimsel dersler için 11 öğretmen; dil, resim ve müzik için 5 öğretmen, bununla birlikte ise 102 öğrenci bulunmaktaydı (Rougon, 1892, s.44 & Cuinet, 1894, 458). 1848'de Frerlerin idaresine geçen Lazarist Okulu 1853'te Lazaristler ile Frerlerin anlaşamayıp ayrılması ile tekrardan Lazaristlerin kontrolüne geçmiştir (Özeçoğlu, 2009, s.319).

1884 kayıtlarında yarım pansiyon tam pansiyon ve gündüzlü olarak tam hizmet veren okulun öğrenci sayısının az olduğuna ve bu durumun binanın harap halde olmasından kaynaklandığına değinilmiştir (Annales, 1884, Vol. 49, s.176). Bunun üzerine 17 Ocak 1885'te Lazarist Kilisesi'nin yanındaki arazide okulun yeniden inşa edilmesi için Vincent de Paul cemiyeti namına başvuruda bulunulmuştur (Şekil 5.28). Fransa Devleti himayesinde bulunduğu belirtilen okulun yeniden yapımı için başvuru belgelerinde 100 sene önce yapıldığı ve harap durumda olması dolayısıyla yeniden inşa edilmek istendiği ve masraflarının St. Vincent de Paul cemaati tarafından karşılanarak kendi mülk arazileri üzerinde yapılması koşulları ile izin talebinde bulunduğu görülmektedir. Bunun üzerine Osmanlı yetkililerinin okulun yapımı için siyaseten ve mevkiîen bir mahzuru olmadığına fakat yapım koşulları için gerekli şartların eksikliği dolayısıyla öncelikli olarak yapılacak yerin keşfini ardından da

²⁵ Fransa'nın Picpus bölgesinde kurulan La Congrégation des Sacrés-Cœurs de Jésus et de Marie ya da Picpuslar olarak bilinen cemiyet M. Bonamie'nin isteği üzerine İzmir'e gelmiş ve okulunda hizmet vermişlerdir. Bonamie'nin ardından gelen M. Mussabini ile görüş ayrılıkları yaşamaları üzerine ise şehri terk etmişlerdir (Özeçoğlu, 2009, s.324-325).

yapılacak binanın çizimlerini ölçülü olarak istediğini ve bunun için ilk olarak Maarif Müdürlüğü'ne sonrasında ise Hendesehane'nin bilgisi dahilinde kontrolleri sürdürdüğü dikkat çekmektedir. 13 Ocak 1886'da ruhsat verilen okul çizimler doğrultusunda inşa edilmiştir (Şekil 5.30, BOA; İMMS 82/3522 & MV 7/10). Aynı arazide 1892'de Devéroni ve Solari gibi mağazaların da Mimar Werry²⁶ tarafından inşa edildiği bilinmektedir (Lazarist arşivinden aktaran Marmara, 2016, s.323).

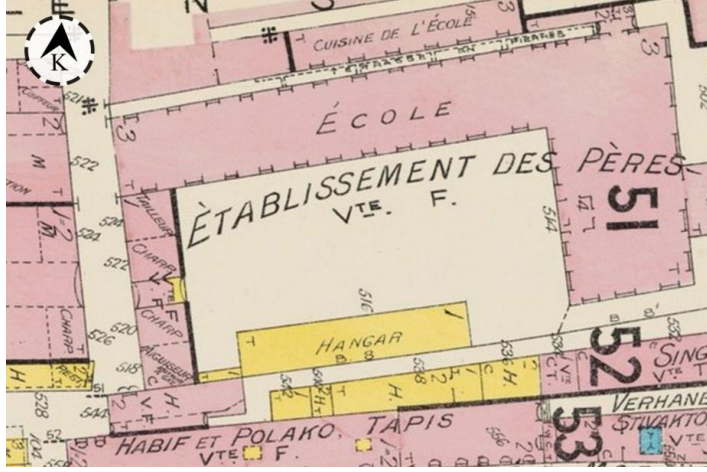
1922 İzmir yangınından kurtulan yapı bugün hala eğitim binası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (Şekil 5.32).²⁷ Üç katlı yığma moloztaş ile inşa edilen yapının batı kanadında yer alan binası ileriki yıllarda betonarme olarak yapılmıştır (Şekil 5.33). Yapının tüm kat tavanları volta döşeme ile yapılmış (Şekil 5.35), merdiven basamakları ve sahanlıkların mermer döşemeleri ilk yapıdan günümüze ulaşmıştır. (İzmir 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü, 20.09.2001/53746 tarih ve numaralı inceleme tutanağı).

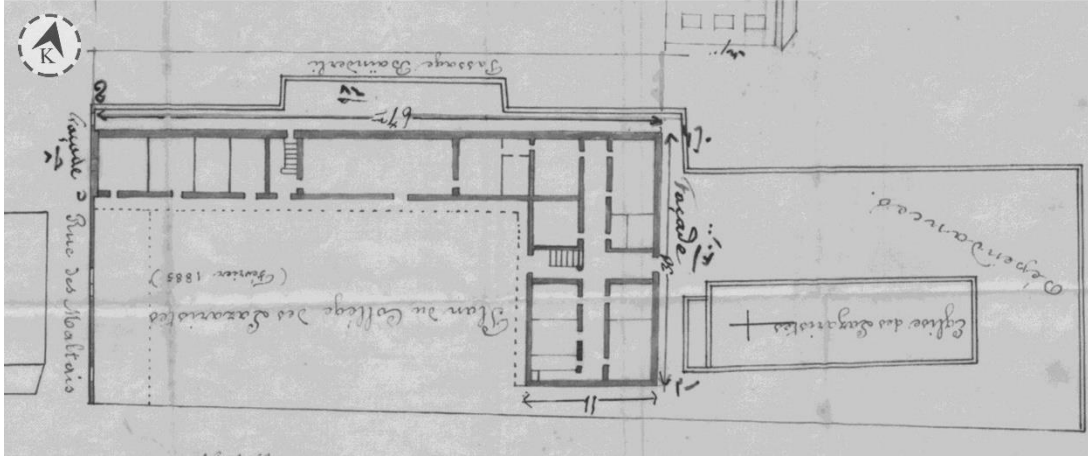
Şekil 5.28: Propaganda Koleji eski binası ile yeni (Lazarist Kilisesi yanı) binası ilişkisini gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).

²⁶ Mimar Werry hakkında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır.

²⁷ Propaganda Koleji günümüzde İzmir Dış Ticaret Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi adıyla eğitim vermeye devam etmektedir.

Şekil 5.29: 1886'da inşa edilen Propaganda Koleji, (Goad Sigorta Haritaları, 1905).

Şekil 5.30: Propaganda Koleji Planı, (Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi, İMMS 82/3522, 1886).

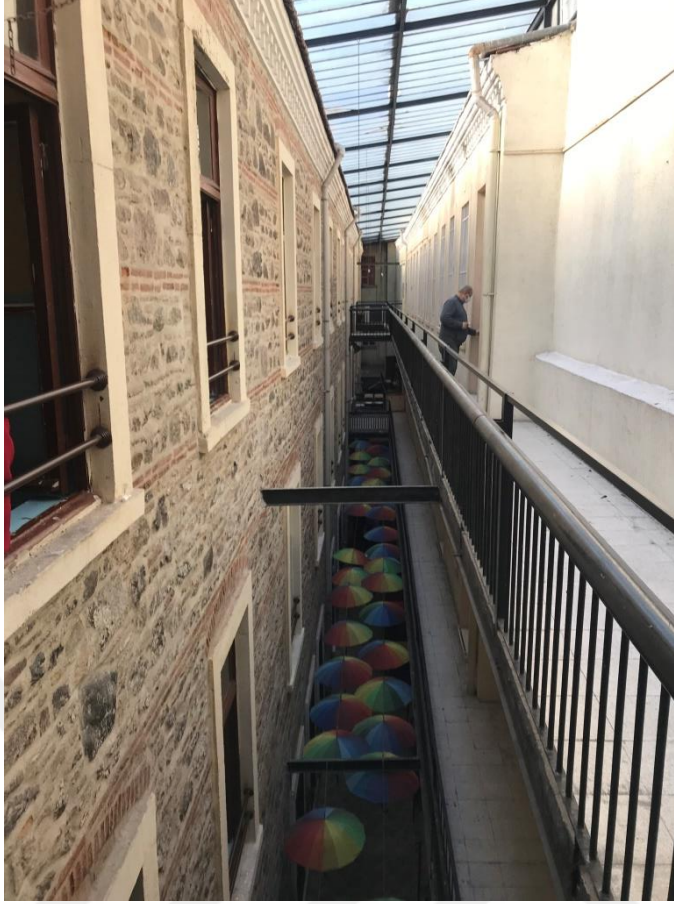
Şekil 5.31: Propaganda Koleji (URL-5).

Şekil 5.32: Günümüzde İzmir Dış Ticaret Meslek Lisesi olarak eğitim veren Propaganda Koleji avlusu (Ş.Güneş, 2021).

Şekil 5.33: Okulun sonradan betonarme olarak inşa edilen ve günümüzde zemin katı kantin olarak kullanılan ek binası (Ş.Güneş, 2021).

Şekil 5.34: 1905 tarihli Goad plan şemalarında yemekhane olarak işaretlenen ve ana yapı ile bağlantılı olan bina görseli (Ş.Güneş, 2021).

Şekil 5.35: Bağlantı binasının günümüzde atölye olarak kullanılan iç görseli (Ş.Güneş, 2021).

5.2.2 Providence Koleji

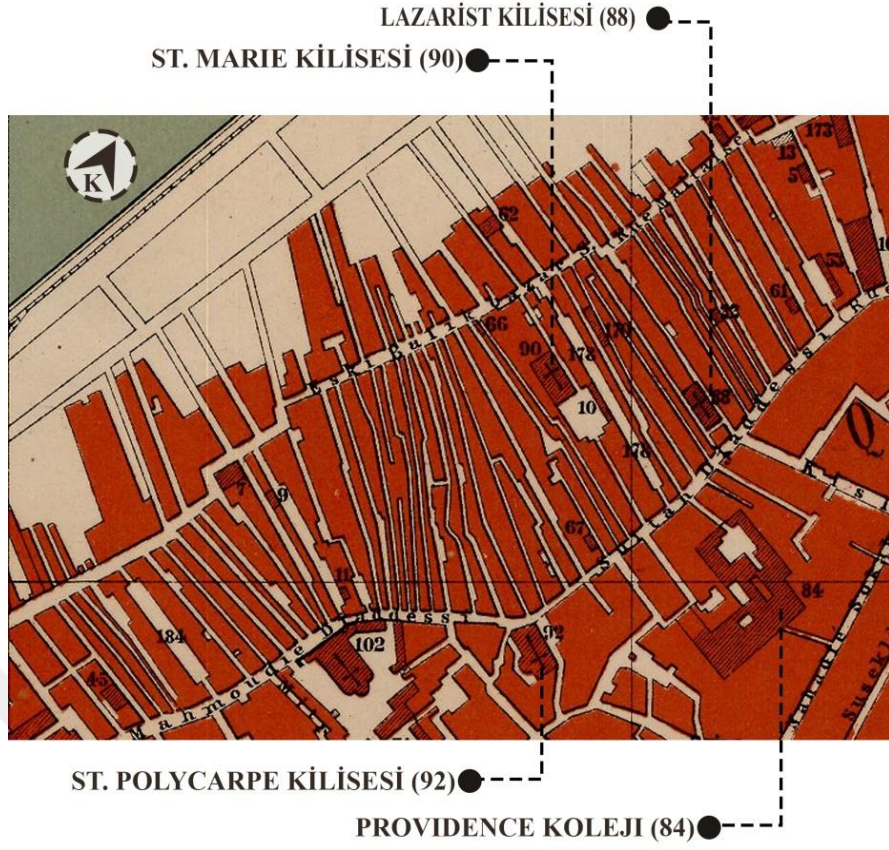
1839 yılında İzmir'e gelen 7 Fransız rahibeden 2'sinin şehirde kalmasının ardından öncelikle kızlar için bir okul ve yetimhane, daha sonra erkek çocukları için bir okul açmaları ile şehirdeki faaliyetleri başlayan Charité Sörleri, 1842'de 300 öğrenci ve 11 öğretmenle eğitim faaliyetlerine devam etmiştir ²⁸ (Cuinet, 1894, s.460; Rougon, 1892, s. 46, Özeçoğlu, 2009, s.338). Charité Sörleri şehre gelişlerinin ardından ancak 1845'te yeni bir arazi almış ve yeni bir bina inşa edebilmişlerdi. Bu okul yatılı okul ve yetimhane olarak faaliyetlerini devam ettirdikleri kurumlarının ilk adımlarıydı (Annales, Vol. 41, s. 533). Lazarist Kilisesi'nden 50 adım uzaklıkta bir yerde inşa edilen Charité Sörlerinin kurumları zaman zaman yangınlar vesilesiyle zarar görmüştür (Şekil 5.36, Annales, 1842, Vol. 8, ss. 10-12). 1851'de yeniden düzenlenen yapıları özellikle daha izole, daha ferah ve havalandırma şartlarına uygun olarak inşa edilmişti. Yatılı, yarım pansiyon ve gündüzlü öğrencilerin eğitim gördüğü okulda ayrıca yetimhane, dispanser ve küçük bir hastane de bulunmaktaydı. Her birim birbirlerinden ayrı fakat iletişimleri kolay olacak şekilde yerleştirilmiştir. İç avlu etrafına sıralanan yapılar ile dolaşım alanının gözden uzak olması istenmiştir. 1851 kayıtlarına göre zemin katta sınıflar, yemekhane, çalışma odası ve iki büyük yatakhane yer almaktadır. Yatılı okulda tam ve yarım pansiyon olmak üzere 80 öğrenci vardı ve çoğunlukla Rum ve Protestan öğrencilerden oluşmaktaydı. Sayıları daha çok olan gündüz öğrencileri için ise 6 sınıf ve 2 büyük bahçe ayrılmıştı (Annales, 1851, Vol.16, ss. 102-103). Kolej 1905 Goad haritalarında St. Polycarpe Kilisesi'nin yakınında yer alan arazide Pensionnat et Orphelinat des Soeurs de Charité (La Providence) olarak yerleşim planı ile gösterilmiştir (Şekil 5.37). Sultaniye Caddesi'ne açılan dar bir koridor üzerinden iç avluya girilen okulda birbiri etrafına sıralanan birimlerin oluşturduğu avlular arasında da geçişler sağlanmıştır. Péré'nin çizimlerinde görüldüğü üzere rahibeler ile öğrencilerin ortak kullanımında olan iç avlu ve etrafında inşa edilen yüksek yapılar ile okul izole bir kurguda tasarlanmıştır (Şekil 5.38).

²⁸ Cuinet (1894, s.460) okulun 1833'te kurulduğuna yer verirken Piolet (1900, s.143) ise sörlerin 1840'da şehre geldiğini ve burada okul açtığını kaydetmiştir. Bu metinde Piolet ve Rougon'un kayıtlarının birbirini desteklemesi üzerine 1842 tarihi esas alınmıştır.

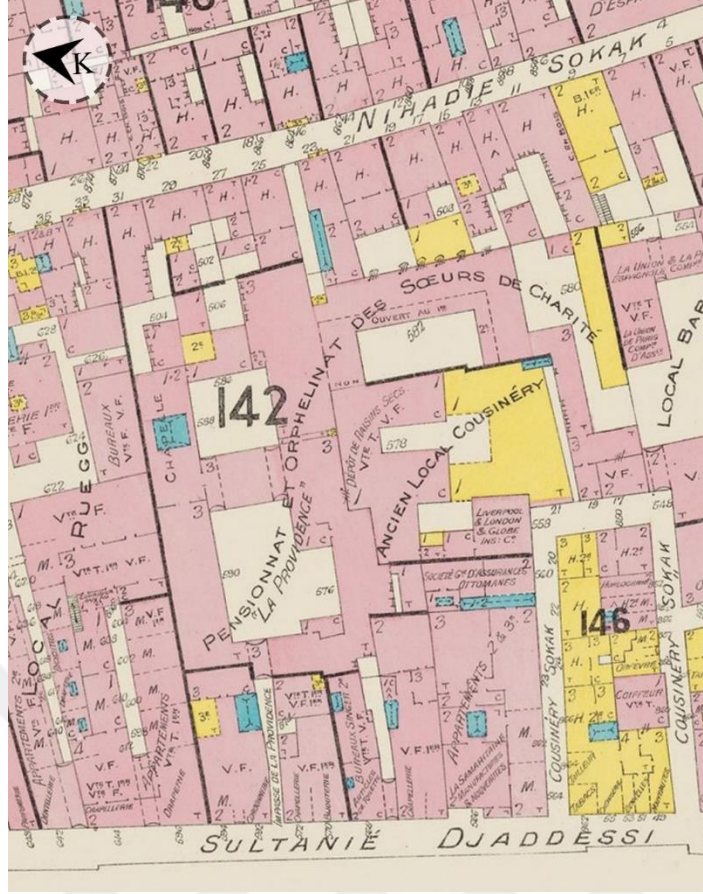
Charité Sörlerinin kurumları genellikle kısıtlı bir bütçe ile yapılmaktaydı. Yoksulluklarının mimar ile çalışmalarına imkan vermediğini belirten rahibeler yapılarını kendi topladıkları malzemeler ile inşa ettiklerine ve sunak üzerine çizdikleri bir plan ile şapellerini yaptıklarına değinmişlerdir (Annales, 1868, Vol.33, s. 124). İzmir’de kızların eğitimi için sadece Charité Sörlerinin okulları olduğundan varlıklı aileler de çocuklarını bu okula göndermekteydi. Yarım pansiyonlu olarak devam eden bu öğrenciler yoksul öğrenciler ile birlikte eğitim almaktaydı. 1876 tarihli kayıtlarda ise okulun Notre Dame de Sion cemiyetine devredileceği belirtilmiştir (Annales, 1876, Vol. 41, s.532). 1894 tarihli yıllıklara göre okulda 15 rahip, 4 yardımcı ve 80’i yatılı olan 130 öğrenci vardır (Annales, 1894, Vol.59, s.340).

Charité Sörlerinin, biri 1864’te merkez bölgede Fransız Hastanesi bünyesinde kurulan, diğerleri banliyölerde olmak üzere toplam 5 okulu daha vardır. 1892 Rougon kayıtlarına göre Charité Sörlerinin parasız kurumlarında ilköğretim seviyesinde, paralı kurumlarında ise ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olarak daha geniş kapsamlı ve Fransa’daki sisteme benzer bir eğitim verilmektedir. Temel olarak Fransızca dersler görülen Charité Sörlerinin okullarında bunun yanında Yunanca ve diğer diller de öğretilmektedir. İğne işleri, dikiş-nakış, dantel gibi el emeği işlerinde de eğitilen öğrencilere ailelerinin isteği doğrultusunda müzik, vokal, enstrüman ve resim dersleri de verilmiştir (Rougon, 1892, ss. 46-47). Aydın Vilayet Salnamelerine göre rüşdiye derecesinde görülen Providence Okulu’nda, 1894 ve 1899 yıllarında 560 öğrenci²⁹, 1912’de ise 488 öğrenci eğitim görmekteydi. Zamanla gelişen okulun hizmet verdiği bölümler de artmıştır ki; yetimhane bölümünde tüm öğrencilere ücretsiz, kimsesiz çocuklar bölümünde ise 20 çocuğa bakılmakta, bir diğer bölümü olan dispanserde ise hastaların ücretsiz muayene ve tedavileri yapılmaktadır (Aydın Vilayet Salnameleri, aktaran Özeçoğlu, 2009, s.340).

²⁹ 1894 Cuinet kayıtlarında okulda 445 öğrenci bulunduğu yer verilmiştir.

Şekil 5.36: Providence Koleji ile diğer misyoner yapıları arasındaki yakınlığı gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).

Şekil 5.37: Providence Koleji haritada gösterimi (Goad Sigorta Haritaları, 1905).

Şekil 5.38: Providence Koleji, Raymond Péré çizimi (URL-7).

5.2.3 St. Jean ve St. André Okulları

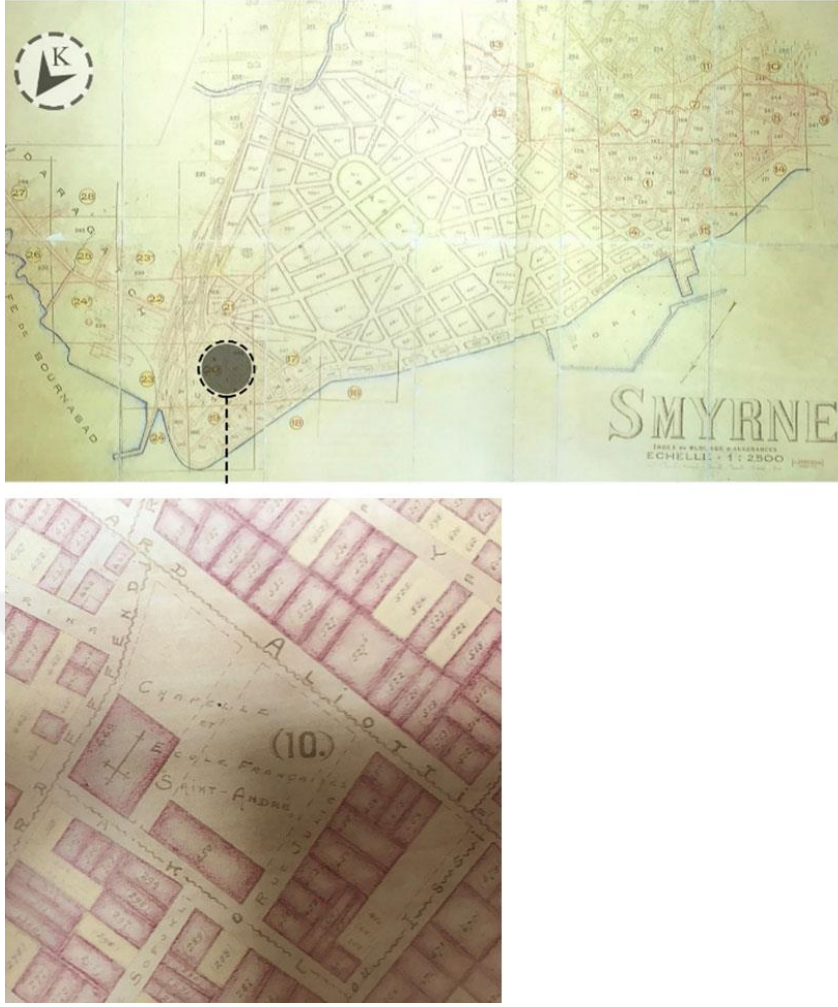
Lazaristlerin isteği üzerine yeni bir dini merkez kurmaksızın ücretsiz okullarında yardımcı olmaları için İzmir'e çağrılan Frerler 1841 itibari ile şehirde faaliyet göstermişlerdir. Okulları yoğunlukla Frenk mahallesinin kuzeyinde Punta bölgesi ve yakınlarda yer almaktadır. Frerler, 1841 yılında St. Jean ücretsiz erkek okulunu, 1876'da Punta bölgesi Aliotti Bulvarı'nda St André Okulu'nu³⁰, bu okula yardımcı olarak 1888³¹ yılında atölye eğitimleri için Çıraklık Okulu'nu kurmuşlardır (Şekil 5.39, Georgelin, 2008, s.86; Rougon, 1894, s.45).

St. Jean Mektebi'nde 1892 kayıtlarına göre 6 öğretmen ve 263 öğrenci varken, St. André Mektebi'nde 5 öğretmen 205 öğrenci, St. André'ye bağlı Çıraklık Okulu'nda ise 1 öğretmen ve 20 öğrenci bulunmaktadır. İlköğretim seviyesindeki okullarda dersler temel olarak Fransızca verilmekte bunun yanında Yunanca'ya da özel yer verilmektedir (Rougon, 1892, s.45). I. Dünya Savaşı ile Frerlerin şehirden ayrılmasının ardından kapanan St. Jean Okulu, savaş sonrası tekrar açılmış olsa da 1922 İzmir yangınından kül olmuştur (Özeçoğlu, 2009, s.326). St. Andre ise yangından etkilenmemiş, fakat yangından kurtulamayan bir diğer okul St. Joseph'in buraya taşınması ile eğitime St. Joseph Koleji olarak devam etmiştir.

Okulun kayıtlarına göre, Alsancak Punta'daki binalar St. Joseph Koleji'nin de bulunduğu Gül Sokak'takilere göre daha küçük ve gösterişsizdir. St. André Okulu'nun kuzey ve batı cephesinde bulunan tek katlı binalarda sınıflar ile idari bölümler yer almaktadır. 1923'de kuzey cephede zemin katta sınıflar, üst katta ise Frerlerin lojmanlarının yer aldığı iki katlı bina yapılmış, 1933'te doğu cephede Frerler için iki katlı bina ve yağmurlu havalarda öğrencilerin barınabileceği geniş bir sundurma inşa edilmiştir. Sonraki çeyrek yüzyıl boyunca okulun görünüşü değişmese de ilerleyen yıllarda bu yapılar yıkılarak yerine şuan ki binalar inşa edilmiştir (URL-8).

³⁰ Georgelin, St. Andre Okulu'nun Conferences de Saint-Vincent-de-Paul Birliği tarafından kurulduğunu ve Frerlerin kontrolüne bırakıldığını belirtmiştir (Georgelin, 2008, 86).

³¹ Cuinet'nin kayıtlarında Çıraklık Okulu tarihi 1880 olarak verilmiştir (Cuinet, 1894, s.450).

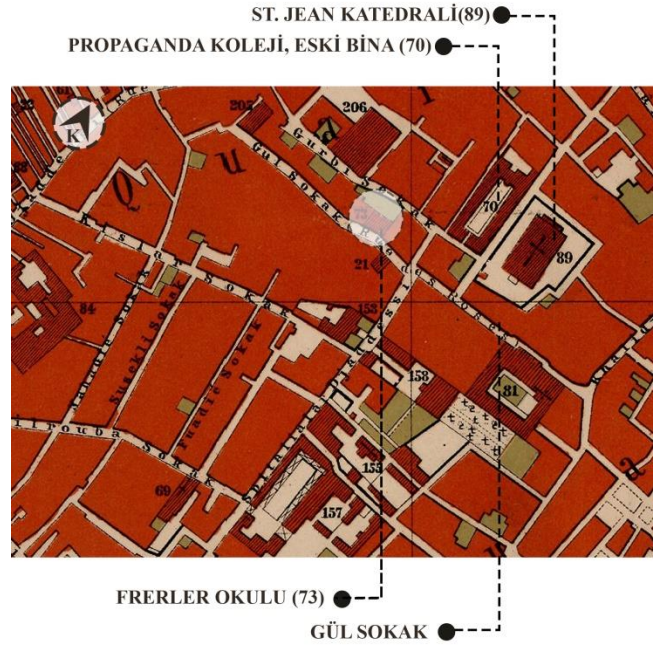

Şekil 5.39: Punta bölgesinde yer alan St. André Okulu'nun haritada gösterimi, 1923 Pervititch Haritaları, (Atay, 1998, s.159).

5.2.4 St. Joseph Koleji

Arazisi 1872'de satın alınan ve bir taraftan Güller Sokağı'na diğer taraftan Tiyatro Sokağı'na bakan okul, Frerlerin şehirdeki tek paralı okulu olarak St Joseph Koleji adıyla 18 Eylül 1880³²'de inşa edilmiştir (Güven, 2006, s.86 & URL-8). 1876 Lamec Saad planında Frerler Okulu olarak belirtilen yerin bir taraftan Güller Sokağı'na bitişik olduğu görülmektedir. 1872'de satın alınan arazinin haritada belirtilen yer olması muhtemeldir (Şekil 5.40).

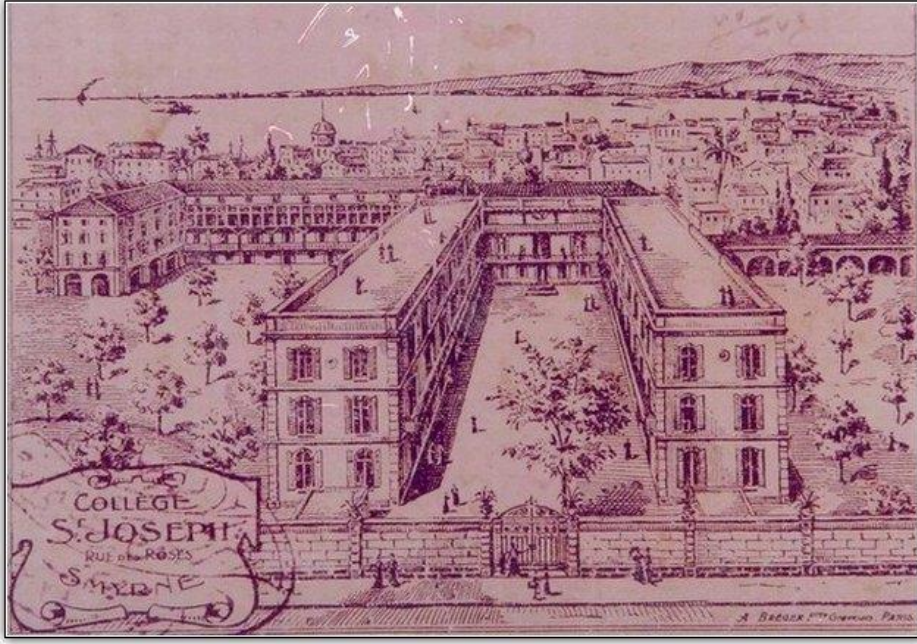
³² Rougon okulun inşaatını 1881 olarak kaydetmiştir.

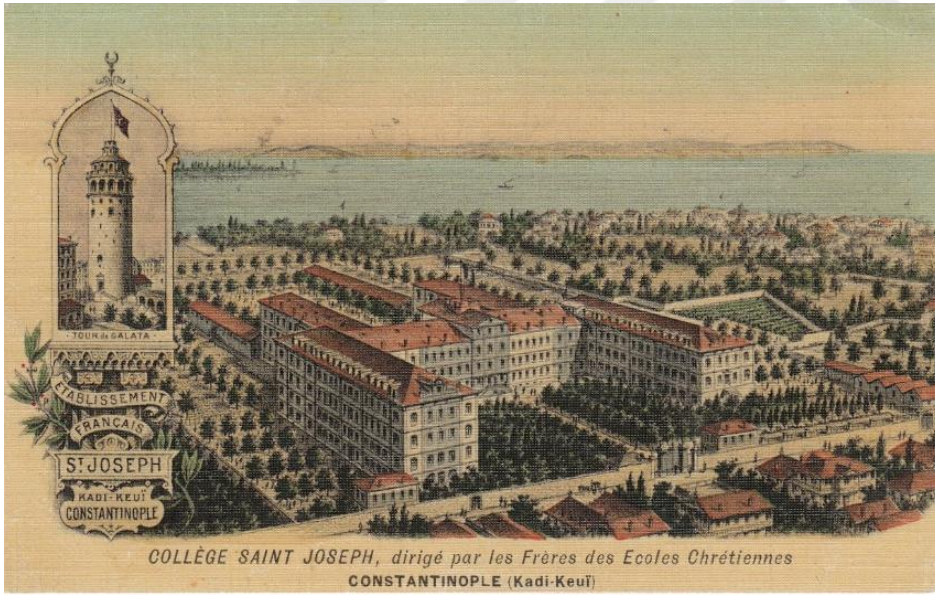
Şekil 5.40: Güller Sokağı'nda inşa edilen St. Joseph Koleji'nin muhtemel yerini gösteren harita (Lamec Saad Planı, 1876).

Fransa ile benzer eğitim programına sahip olan okul Cuinet kayıtlarına göre 1892'de 130 öğrenciye, Rougon kayıtlarına göre aynı tarihte 144 öğrenciye eğitim vermektedir. Okulda en fazla sayıda Osmanlı uyruklu öğrenci bulunurken bunu Fransız öğrenciler takip etmekteydi. 21 öğretmenin eğitim verdiği programda temel ders Fransızca idi. Bunun yanında ailelerin isteği üzerine İngilizce, İtalyanca ve Türkçe dersleri de programa dahil edilmekteydi (Cuinet, 1894, s.459 & Rougon, 1894, s.45).

İzmir St. Joseph Koleji olarak resmedilen görselde okulun ana bir lineer blok ve buna bağlanan diğer bloklardan oluştuğu görülmektedir (Şekil 5.41). Üç katlı olarak resmedilen yapının lineer algısı Propaganda Koleji ile de benzerlik göstermektedir. Fransız eğitim yapılarının lineer plan şemasında, anıtsal ölçekte ve simetrik cephe özelliklerinde inşa edildiğine değinen Kutlu (2018, ss. 28-29), İstanbul St. Joseph Koleji ile Fransız okul yapılarının benzerliğine dikkat çeker (Şekil 5.42). İzmir St. Joseph Koleji'nin de yine benzer mimarisi gözönünde bulunduğu Fransız etkilerinin İzmir'deki Fransız misyoner okul yapılarında da görüldüğü söylenebilir. Okulun binası 1922 İzmir yangınında harap olmuştur (Şekil 5.43).

Şekil 5.41: 1922 yangınında kül olan İzmir St. Joseph Koleji'ne ait görsel (URL-8).

Şekil 5.42: İzmir'deki kolej ile benzer olan İstanbul St. Joseph Koleji (URL-9).

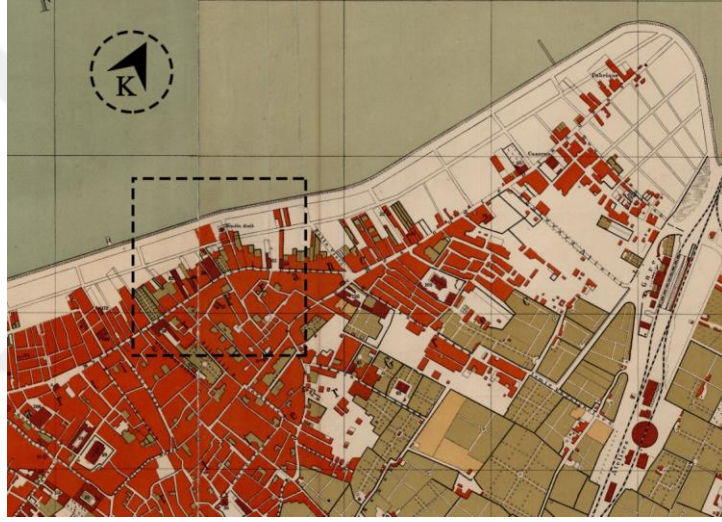
Şekil 5.43: 1922 yangını sonrasında St. Joseph Koleji (sağda) (URL-10).

5.2.5 Notre Dame de Sion Sörler Okulu

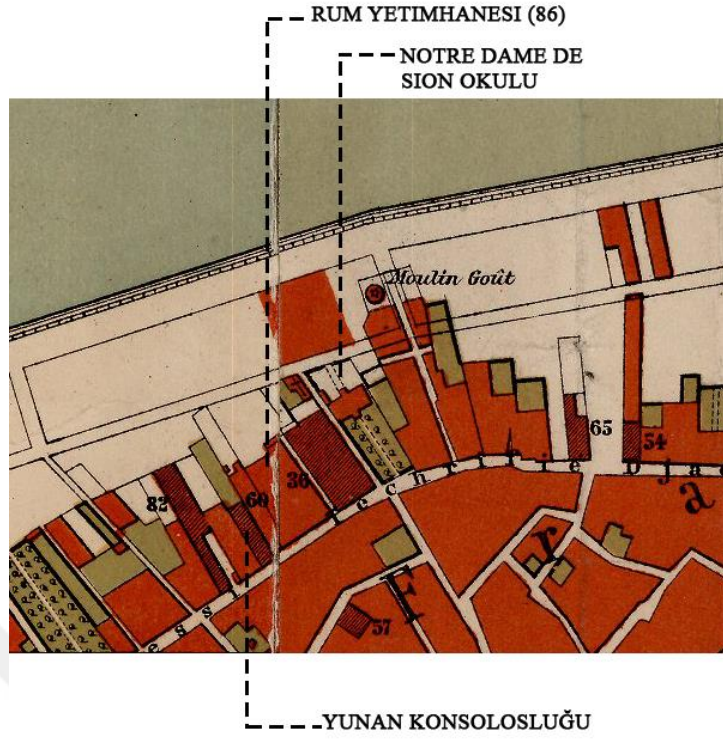
Notre Dame de Sion Sörlerinin İzmir'e ilk gelişleri Charité Sörlerinin 1876'da İzmir Pensionnat Okulu'nu devretmek için Notre dame de Sion üyelerini davet etmeleri üzerine mümkün olmuştur (Piolet, 1900, s.145). 1875'te Başpiskopos Spaccapietra tarafından kurulan diğer okullarında ise ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim seviyelerinde, şehirdeki iyi ailelerin kızlarına eğitim verilmekteydi. Okulda yabancı dil ve Fransız edebiyatı temel dersler iken 8 dini, 9 seküler öğretmen bulunmaktaydı. Ayrıca müzik, resim ve el işi gibi dersler ile dönemin şehirde kullanılan dillerinden Yunanca, İngilizce, Almanca, İtalyanca ve Ermenice de program kapsamında okutulmaktaydı (Rougon, 1892, s.46; Cuinet, 1894, s.460). 1891 Aydın Vilayet Salnamelerine göre yatılı okulun 260 öğrencisi, 1894 Cuinet kayıtlarına göre ise 96 öğrencisi vardı ve okul Trassa Sokağı'nda, Fransız Konsolosluğu'nun biraz uzağında Fransız Hastanesi'ne giden yolda bulunmaktaydı (Şekil 5.44, Şekil 5.45, Aydın Vilayet Salnameleri, aktaran Özeçoğlu, 2009, s.330, Cuinet, 1894, s.460).

Dahiliye Nezareti 1889 tarihli kayıtlarına göre Fransa himayesinde bulunan Notre Dame de Sion cemiyeti için okul yapılmak üzere on sene önce alınan evlerin değiştirilmesi için izin istenmiştir. Başvurunun 1886'da yapıldığı fakat zaman

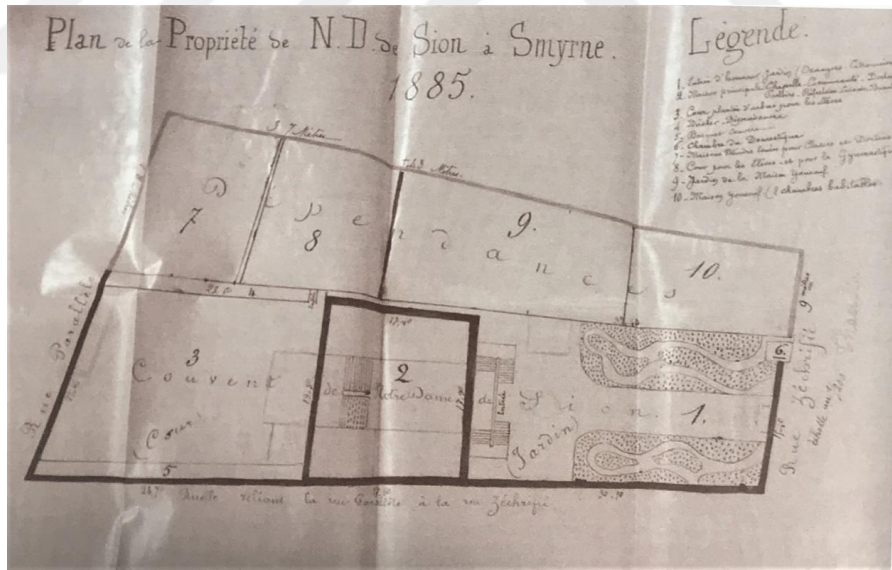
aşımına uğradığı belirtilmiştir. Yine 1911 kayıtlarına göre Fransa Konsolosluğu himayesindeki Notre Dame de Sion Sörleri sorumluluğunda İzmir’de İkinci Kordon’da Rum Yetimhanesi Sokağı’nda bir okul olduğu belirtilmiştir (Şekil 5.46, Şekil 5.47). İlgili belgede bu okula öğretmenler için iki katlı bir bina ilave edilmek üzere dilekçe ile başvuruda bulunulmuştur. İnşaata izin verilmesi için Osmanlı yetkili mercileri tarafından ruhsat alınması şartı aranmış olup ruhsat verilmeden inşaata başlanması üzerine durdurulan inşa faaliyetlerine gerekli yazışmaların yapılmasının ardından ise izin verilmemiştir (BOA, DH.İD., 154/4) Yasak daha sonra ilerleyen yazışmalar neticesinde Meclis-i Mahsus-ı Vükela kararıyla izne dönüştürülmüştür (Özeçoğlu, a.g.e., ss. 331-332). Okul binası 1922 yangınında harap olmuştur (Şekil 5.48).

Şekil 5.44: Notre Dame de Sion Sörleri Okulu yakın çevresinin haritada gösterimi (Lamec Saad Planı, 1876).

Şekil 5.45: Notre Dame de Sion Sörlük Okulu'nun muhtemel yerinin haritada gösterimi (Lamec Saad Planı, 1876).

Şekil 5.46: Notre Dame de Sion Sörlük Okulu Planı (Marmara, 2016, s.480).

Şekil 5.47: Notre Dame de Sion Sörler Okulu (Marmara, 2016, s.482).

Şekil 5.48: 1922 İzmir yangın sonrası Teşrifiye Caddesi'nde bulunan Notre Dame de Sion Sörler Okulu (URL-10).

5.3 Hastaneler

Hastaneler misyonerlerin okullardan sonra etkin olarak faaliyet gösterdikleri bir diğer kurumdur. Özellikle Charité Sörlerinin Osmanlı Devleti'ne gelişlerinin ardından yaygınlık kazanan Fransız misyoner hastaneleri din ve millet ayrımı gözetmeksizin hastaları kabul etmekteydi (Marmara, 2012, s.5). İlk olarak özellikle deniz ticaretinin yoğun olduğu yerlerde yabancıların yaptırdığı ve gemiciler hastanesi olarak limanda kalınan sürece sağlık sorunları için başvurabilecekleri bir kurum olması amacıyla yapılan kurumlar zamanla yabancıların sayıca artması ve savaş, salgın gibi olayların da eklenmesi ile daha kapsamlı hizmetler verir hale gelmiştir (Çapan, 2002, ss. 35-50).

İzmir'de kurulan ilk hastaneler azınlıklar tarafından idare edilmiştir. Çoğunlukla dini faaliyetlerin bir parçası olarak hizmet verilen bu kurumların bir kilise veya bir şapel yanında yer aldığı ve rahip ve rahibeler görev yaptığı görülen bir durumdur (Altun, 2014, s.410). 1892 kayıtlarına göre İzmir'de Osmanlı, Rum, Ermeni, Yahudi, İngiliz, Hollandalı ve Fransızların idaresinde birer hastane olmakla birlikte Katolik diye belirtilen St. Antoine ve St. Roch Hastaneleri dahil toplam 9 hastane hizmet vermektedir (Cuinet, 1894, s.450). Bu kapsamda Fransız Hükümetinin kurduğu ve idaresi Charité Sörlerinde bulunan Fransız Hastanesi değerlendirmeye alınmıştır.³³

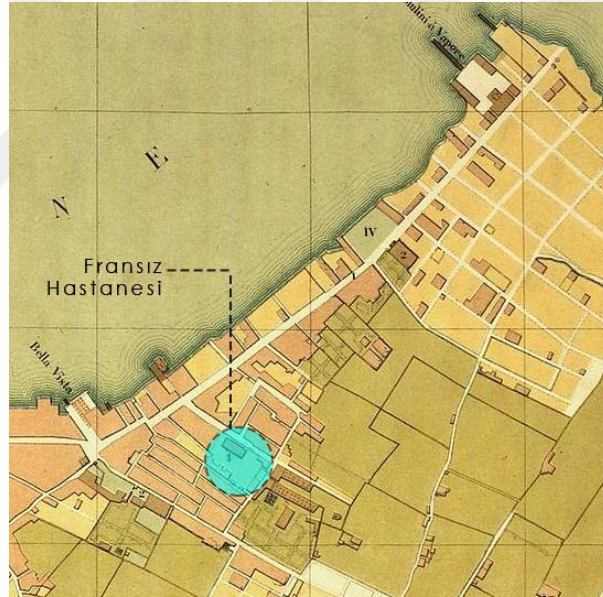
Fransız Hastanesi

18. yüzyılın sonunda kurulan Fransız Hastanesi ilk olarak kenti ziyaret etmekte olan Fransız denizcilerine, sonrasında ise İzmir-Kasaba demiryolunun kuruluşu ilgililerine ve kentteki yerleşik olan Fransızlara bir ücret karşılığında Konsolosluk izni ile hizmet vermekteydi (Altun, 2014, 416). Punta bölgesinde yer alan hastanenin idaresi 1854'te Charité Sörlerine geçmiştir. İlk zamanlarda çok sayıda yerleşimin bulunmadığı bölgede demiryolu inşaatının da başlaması ile nüfus artışı gözlenmiş, 1865'e gelindiğinde yerleşimin çoğalmasıyla hastane bünyesinde sınıflar açılmıştır. 1882'de ise bina genişletilmiş ve 1891'de küçük erkek çocuklar için bir sınıf eklenmiştir. Yine hastane bünyesinde bulunan dispanser de 1883 itibarıyla hizmet

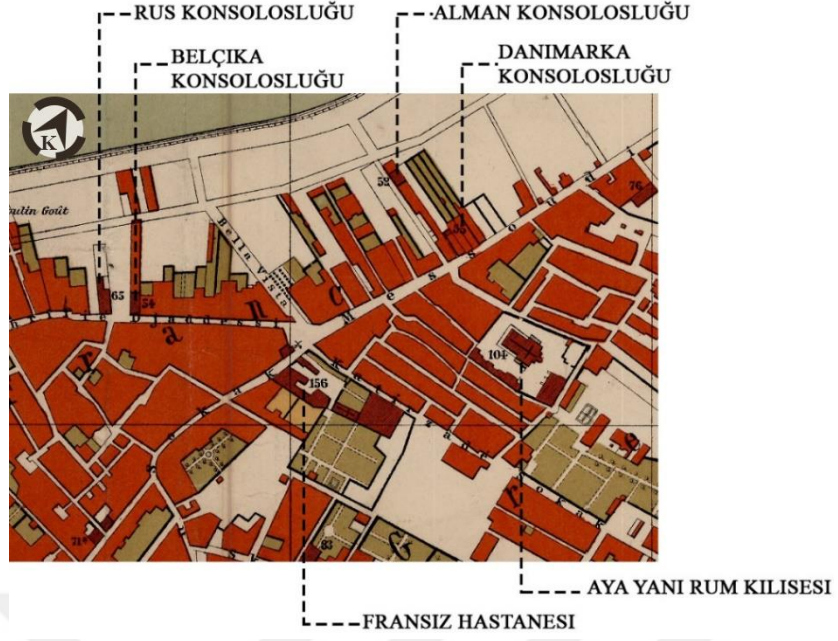
³³ Charité Sörleri St. Antoine'da da hizmet vermekteydi. Ama 1710'da kurulan hastanenin asıl yürütücülerini bir grup laik Katolikti (Rougon, 1892 s.61).

vermeye başlamıştır (Piolet, 1900, s.145). 1892 Rougon kayıtlarına göre 12 öğretmen ile 262 öğrenci, 1894 Cuinet kayıtlarına göre okulda yarısı ücretli yarısı ücretsiz 267 öğrenci bulunmaktaydı. Charité Sörlerinin hastane bünyesinde idare ettikleri yetimhaneleri ve buradaki çocukları eğittikleri sınıfları bulunmaktaydı (Rougon, 1892, ss. 47-62 & Cuinet, 1894, s.461).

İlk inşa edilen binanın yetersiz kalması ve genişletilmek istenmesi üzerine Konsolosluk tarafından çalışmaları yürütme işi mimar Raymond Charles Péré'ye verilmiştir. Eski bina yıkılarak 1908'de yeni bina inşa edilmiştir (Şekil 5.51, Berkant, 2015, s.334). Mevcut olan yapı kuzey-güney yönlü plan şemasında ve iki katlı olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen olarak yapılan binanın ilk katında kesme taş kullanılırken ikinci katında ise tuğla üzeri sıva ile kaplanmıştır. Neoklasik üslup etkileri gözlenen yapı 1922 İzmir yangınında kısmen kurtulan bölümleri ile hastane olarak faaliyet göstermeye devam etmiştir (Şekil 5.52, Şekil 5.53).

Şekil 5.49: Fransız Hastanesi'nin haritada gösterimi (Storari Haritası,1856).

Şekil 5.50: Fransız Hastanesi yakın çevresinin haritada gösterimi (Lamec Saad Planı, 1876).

Şekil 5.51: Fransız Hastanesi Raymond Péré çizimi (URL-11).

Şekil 5.52: Yangın sonrası Fransız Hastanesi görseli (URL-10).

Şekil 5.53: Fransız Hastanesi'nin mevcut halini gösteren görsel (Ş. Güneş, 2021).

Şekil 5.54: Fransız Hastanesi'nin mevcut halini gösteren görsel (Ş. Güneş, 2021).

Şekil 5.55: Fransız Hastanesi'nin mevcut halini gösteren görsel (Ş. Güneş, 2021).

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kuruluşundan itibaren çeşitli nüfus yapısı ile dini farklıları bünyesinde barındıran ve kozmopolit şehir özelliğini koruyan İzmir, 17. yüzyılda artan ticaret faaliyetleri ile birlikte gelişmiştir. Ticaretin artması ile bu alanda faaliyet gösteren gayrimüslim topluluklar İzmir'e göçmeye başlamış, özellikle Rumlar, Ermeniler ve Levantenler tarafından sürdürülen ticari faaliyetler gayrimüslim nüfusun İzmir'deki dikkate değer yoğunluğunu beraberinde getirmiştir. Benzer bir gelişme de yakın dönemde reform hareketleri ile faaliyetlerine hız veren misyonerlerde görülmüş, misyonerler Osmanlı Devleti'ne yönelik çalışmalarında İzmir'i gayrimüslim nüfusunu da dikkate alarak tahmin edileceği üzere öncelikli hedef bölgelerinden biri haline getirmişlerdir.

İzmir'de çeşitli Katolik misyoner cemaatler faaliyet göstermiştir, içlerinde en yoğun çalışmaları yürütenler Fransızlar olmuştur. Şehirdeki faaliyetleri aralıksız devam eden misyonerlerin en aktif çalışmaları ise 19. yüzyılda yürütülmüştür. Şehirde 1856 – 1876 arasında misyoner kurum sayısı yaklaşık iki katına çıkmıştır (Şekil 6.1, Şekil 6.2). Protestan misyonerin de faaliyetlerine başladığı aynı yıllarda Katolik misyonerlerin kendi aralarında dayanışma gösterdiği fakat Protestan misyonerler ile rekabet halinde olduğu Charité Sörlerin yıllıklarında dikkat çekmektedir (Annales,1894, Vol. 59, s.340).

Misionerler faaliyetlerini yürüttükleri kurumlarını özellikle denize yakın bölgede, Frenk ve Rumların yoğunlukta bulunduğu yerlerde kurmuşlardır. Cuinet (1894, s.459) kayıtlarına göre Fransız misyoner okullarındaki öğrenci dağılımlarında Katolik öğrencilerden sonra en fazla Rum öğrenciler bulunmaktadır. Fransız misyonerlerin İzmir'deki yer seçimleri bu sebeple önemlidir. Aynı bölgede birçok kurumları bulunan misyonerlerin bu bölgede talep edildiği ve misyoner faaliyetlerinde Rumları öncelikli grup haline getirdikleri düşünülmektedir.

Misyonerlere en önemli destek himayelerine girdikleri devletler tarafından sağlanmıştır. Yine yerel esnaf, denizciler ve varlıklı kişiler de maddi yardımlarda bulunmuştur. Zaman zaman meydana gelen çeşitli depremler, yangınlar ve salgınlara yaşıttığı kayıpları Konsolosluk desteği sayesinde atlatan misyonerler, kiliselerini ve manastırlarını bu sayede yeniden yapma imkanlarında olabildikleri gibi yereldeki destekçilerinden topladıkları bağışlar ile de kurumlarına fon sağlamışlardır. Gelir kaynakları ile ilişkili olarak misyonerlerin inşa faaliyetlerinin de değişken olduğu gözlenmektedir. 19. yüzyıl başlarına ait yapılar incelendiğinde Charité Sörleri, yıllıklarında mali yetersizlik sebebiyle yapılarını kendi çabaları ile yaptıklarından bahsetmişlerdir. Mimar ile çalışmanın henüz yaygınlık kazanmadığı bu yıllarda Lazaristlerin kiliselerinin yapımı sırasında mimara (M. Morey) başvurmuş olmaları ise dikkat çekmektedir. Frerler ise paralı ve parasız okullarında farklı girişimlerde bulunmuşlardır. Paralı eğitim veren St. Joseph Koleji şehrin en güzel sokağı diye bahsedilen Güller Sokağı'nda yer alan *gösterişli* bir bina olarak inşa etmiş iken parasız eğitim veren St. André Okulu ise merkeze uzak bir bölge olan Punta'da daha *az gösterişli* bir yapıda inşa etmişlerdir. Farklı yapıları yaptırabilme olanaklarına ve tercihlerine sahip olduğu görülen misyonerler hakkında bu sebeple genelleme yapmak zordur.

19. yüzyıl başlarında yaşanan mimar ile çalışma koşullarının yüzyıl sonuna doğru değişmiş olması muhtemeldir. Antonio Vitalis (1883 Annuaire Oriental kayıtları), Raymond Péré (1885 Annuaire Oriental kayıtları), M. Werry (Marmara, 2016) ve Luigi Rossetti (Berkant, 2011) gibi tespit edilen isimler 19. yüzyıl sonlarına doğru İzmir'deki misyoner yapı inşaatlarında faaliyet göstermişlerdir. Farklı mimar isimlerinin görüldüğü yıllarda mimari olarak da farklı üslupta misyoner yapıların inşa edilmiş olması ise bu bağlamda dikkate değerdir. Özellikle 19. yüzyılda inşa edilen misyoner yapıları incelendiğinde birçoğunun eklektik tarzda yapıldığı görülmektedir. Kiliseler özelinde St. Polycarpe Kilisesi, St. Jean Katedrali ve St. Marie Kilisesi Neoklasik yapıları ile dikkat çekerken, St. Rosaire Dominiken Kilisesi daha sade ve İtalyan Romanesk mimarisinden etkiler yansıtmaktadır. Canlandırmacı tarzların sıklıkla görüldüğü 19. yüzyıl özelinde yapıların ait olduğu topluma göre farklılıklar içermesi dönemin genel çerçevesinde anlaşılabilir bir tutumdur.

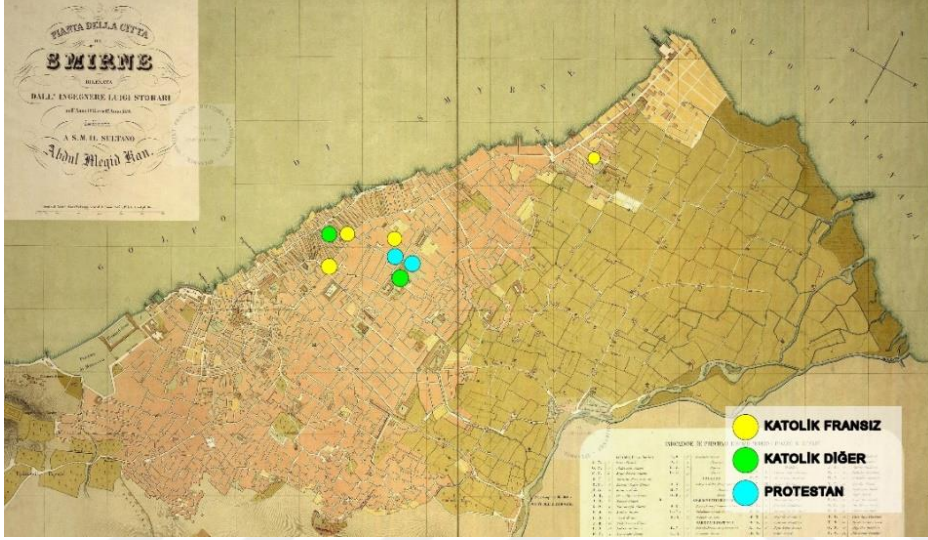
Okul plan şemaları değerlendirildiğinde ise Propaganda Koleji ile St. Joseph Koleji'nin benzerlikleri dikkat çekmektedir. İki okulun da lineer plan şemasında inşa

edildikleri görülmektedir. Yine İstanbul'daki Fransız misyoner okullarında da görülen lineer, avluya açılan yapı özellikleri için Kutlu (2018, s.27), Fransız eğitim mimarisinde çoğunlukla tercih edilen tasarım modeli olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda aynı etkilerin İzmir'de de görüldüğü söylenebilir. Providence Koleji, Péré çizimleri ve Charité yıllıklarında bahsedildiği üzere içe dönük ve kapalı plan kurgusunda, daha tekil kütlelerin bir araya getirilerek tasarlanmasıyla bu okullardan ayrılmaktadır. Şehirde bulunan bir başka Fransız misyoner okulu olan Notre Dame de Sion Sörlük Okulu ise münferit tek yapı olarak inşa edilmiştir. Okulların plansal şekillenmelerinde genel bir tutum olmamakla beraber eklektik tarzda yapılmış olmaları ile benzerlikler barındırdıkları söylenebilir. Notre Dame de Sion Sörlük Okulu'nda bulunan kolonatlđ giriş ile ikiz merdivenler, St. Joseph Koleji ve Propaganda Koleji'nde görülen dikdörtgen biçimli pencereler ve yatay kayıtların öne çıktığı cepheler canlandırmacı üslubun etkilerini yansıtmaktadır.

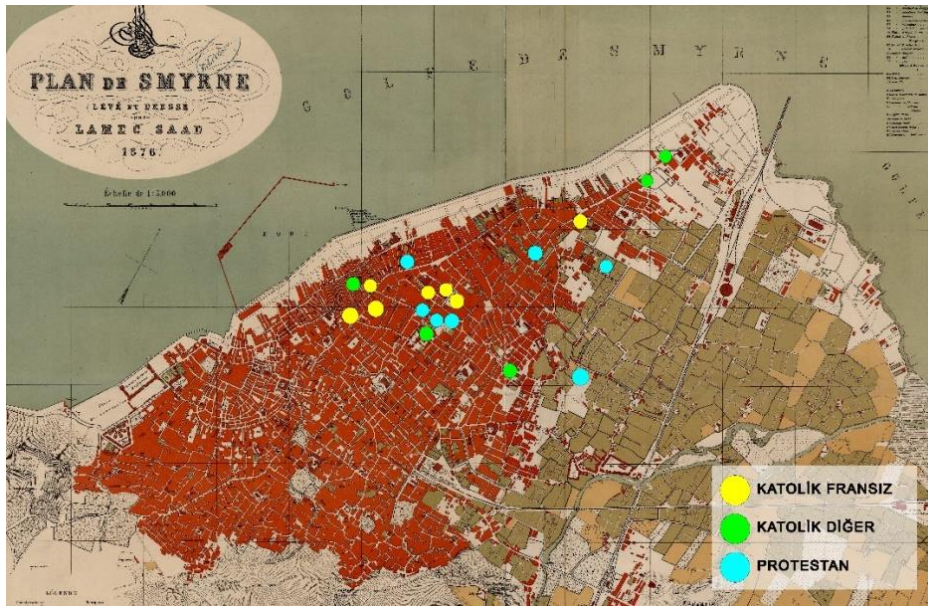
İzmir'de inşa edilen misyoner kiliseleri incelendiğinde plan yönelmelerinde farklılıklara rastlanılmaktadır. St. Polycarpe Kilisesi planında apsis doğuda yer almakta fakat kiliseye kuzey cephesinden giriş sağlanmaktadır. Lazarist Kilisesi'nin ise apsis bölümünün batıda, girişin doğuda inşa edildiğı düşünülmektedir. Aynı plan yaklaşımının bir benzeri Fransiskanlere ait St. Marie Kilisesi'nde görülmektedir. Yine kilise girişı doğuda, apsisi ise batıda konumlandırılmıştır. St. Jean Katedrali planı ise bu kiliselerden apayrı ele alınmıştır. Kuzey-güney yönlü inşa edilen St. Jean Katedrali'nin girişı güney cephesinden sağlanırken, apsis bölümü kuzey cephesinde yer almaktadır (Şekil 6.3). Kuzey – güney yönlü aynı plan yönelimi İstanbul'da 19. yüzyılda inşa edilen St. Pierre Kilisesi (Galata) ile Notre Dame du Rosaire Kilisesi (Kadıköy)'sinde de mevcuttur. Dönüştürölmüş kilise yapılarında görölebilen yönelme farklılıklarının gerekçesi net olarak anlaşılamamakla birlikte yapıların kent ile kurdukları ilişkiden kaynaklı olabileceğı düşünülmektedir. 19. yüzyılda inşa edilen Katolik kiliselerini kentsel bağlamda değerlendiren yeni çalışmalar neticesinde plan yönelmelerinin daha net anlaşılması mümkün olacaktır.

Genel bir değerlendirme olarak İzmir'deki misyoner yapılarının özellikle merkez bölgedeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda belirli bir noktada konumlanmadıkları, odak noktaları oluşturmadıkları daha çok muhtelif arazilerdeki inşa faaliyetleri ile kent içinde var olan dokuya eklenilerek dahil oldukları tespit edilmiştir.

Şehirdeki faaliyetleri diğer gruplara nazaran erken başlayan Fransız misyonerlerin Birinci Dünya Savaşı'na değin süregelen faaliyetleri savaş ile sekteye uğramış, ardından 1922 İzmir yangını ile ise yapıların çoğu hasar görmüştür. İzmir'deki Fransız misyoner yapılarının Avrupa'daki çağdaşları ile birlikte ele alınacağı çalışmalar ile misyonerlerin geliştirdikleri dilin daha kapsamlı anlaşılacağı düşünülmektedir.

Şekil 6.1: 1856 Storari haritasında belirtilen misyoner kurumları.

Şekil 6.2: 1876 Lamec Saad planında belirtilen misyoner kurumları.

Şekil 6.3: Katolik misyoner kiliseleri plan yerleşimini gösteren harita (Kuzey yönlü uydu görüntüsü, URL-12).

KAYNAKLAR

Annales. (1899). *Congregation of the Mission*. Inventaire: Année 1834 - 1899.

URL: <https://via.library.depaul.edu/annaes/2>

Alkan, M.Ö. (2008). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Modernleşme ve Eğitim*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt:6, Sayı:12, s.9-84,
URL:<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/655118>

Altun, D. A. (2014). *Cumhuriyet Öncesi Dönemde İzmir Hastanelerinin Mekânsal Gelişimi*. Tarih İncelemeleri Dergisi, XXIX/2, 405-443.

Akyıldız, A. (2011). *Tanzimat*, TDV İslâm Ansiklopedisi, C.40, s.1-10, TDV İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul
URL:<https://islamansiklopedisi.org.tr/tanzimat> (18.08.2020).

Akyürek, G. (2011). *Bilgiyi Yeniden İnşa Etmek Tanzimat Döneminde Mimarlık, Bilgi ve İktidar*. Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.

Ange, M. (2002). *Saint Joseph'in Öyküsü I, (1870-1923)*. Saint Joseph Lisesi Eğitim Vakfı, İstanbul.

Atay, Ç. (1998). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İzmir Planları*. Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı, Ankara.

Berkant, C. (2011). *İtalyan Mühendis Rossetti (1876-1949) ve İzmir'deki Eserleri*. Sanat Tarihi Dergisi Cilt:20 Sayı:2, Ekim, s.1-16.
URL:<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/152497>

Berkant, C. (2015). *Raymond Charles Péré*, Türk Mimarisinde İz Bırakanlar, s.323-340, Avşar Mat. İstanbul.

Beyru, R. (2011). *19. Yüzyılda İzmir Kenti*. Literatür Yay., İstanbul.

BOA, Fon Kodu: DH.İD Yer Bilgisi: 154-4

BOA, Fon Kodu: DH. MKT. Yer Bilgisi: 1445-41

BOA, Fon Kodu: DH. MKT. Yer Bilgisi: 1684-84

BOA, Fon Kodu: İ.MMS. Yer Bilgisi: 82-3522

BOA, Fon Kodu: M.G.M. Yer Bilgisi: 18-105-8

BOA, Fon Kodu: MV. Yer Bilgisi: 7-10

BOA, Fon Kodu: PLK.p. Yer Bilgisi: 9

BOARD, 1963-09-12, Document, American Collegiate Institute History, as reflected in the names, buildings on campus
URL:<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/46200>

Bornstein-Makovetsky, L. (2019). *Protestant Missionaries to the Jewish Communities of İstanbul, Salonika and İzmir 1820-1914*. Libra Yay., İstanbul.

Catholic Church. (2021). *Congregatio de Propaganda Fide Records (PRF)*. University of Notre Dame Archives (UNDA), Notre Dame, IN 46556
<https://archivesspace.library.nd.edu/repositories/2/resources/943>
Accessed June 13, 2021.

Cervati, R. C. (1883). *Indicateur Ottoman Illustré Annuaire Almanach du Commerce*
URL:<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/2884>
adresinden alındı.

Cervati, R. C. (1885). *Indicateur Ottoman Illustré Annuaire Almanach du Commerce*
URL:<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/2917>
adresinden alındı.

Cervati, R. C. (1889-1890). *Annuaire Oriental du commerce l'Industrie de l'Administration et de la Magistrature*
URL:<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/2924>
adresinden alındı.

Cervati, R. C. (1895). *Annuaire Oriental du commerce l'Industrie de l'Administration et de la Magistrature*

URL:<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/2926>

adresinden alındı.

- Cuinet, V.** (1894). *La Turquie d'Asie: Géographie administrative statistique descriptive et raisonnée de chaque province de l'Asie Mineure*. Tome troisième, Ernest Leroux Editeur, Paris.
- Collas, C. B.** (2005). *1864'te Türkiye, Tanzimat Sonrası Düzenlemeler ve Kapitülasyonların Tam Metni*. (Teoman Tunçdoğan, Çev.), Bileşim Yay. İstanbul.
- Çelebi, E.** (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi:Kütahya, Manisa, İzmir, Antalya, Karaman, Adana, Halep, Şam, Kudüs, Mekke, Medine*. (Seyit Ali Kahraman, Haz.), 9.Kitap, 1. Cilt, Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- Çapan, L.** (2002). *19. Yüzyıl Sonunda İstanbul'da Yabancı Misyonlar Tarafından Yapılmış Hastahane Binaları*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İTÜ, İstanbul.
- Darnault, S. S.** (2004). *Latin Catholic Buildings in İstanbul A Historical Perspective (1839-1923)*. The Isis Press, İstanbul.
- Dinçel, T.** (2012). *XIX. Yüzyılda İzmir'de Rum Okulları*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Demir, C.** (2014). *Amerikan Board'un İzmir'deki Faaliyetleri ve İzmir Uluslararası Koleji*. (Basılmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Deringil, S.** (2002). *İktidarın Sembolleri ve İdeoloji II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909)*. Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- Döbel, E. C.** (1845). *Wanderungen im Morgenlande*. (Ludwig Storch, Haz.) 5. Baskı, Leipzig.
- Droulez, A.** (1945). *Histoire de la Mission de Smyrne (1787-1942)*. College Saint Benoît, Galata, İstanbul.
- URL:<https://artam.com/muzayede/355-nadir-kitap/droulez-arthur-histoire-de-la-mission-de-smyrne-1787-1942>

- Erdik, E.** (2010). *II. Abdülhamit Döneminde Kurulan Misyoner Okullarından İzmir İtalyan Mektebi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Frazee, C. A.** (2009). *Katolikler ve Sultanlar, Kilise ve Osmanlı İmparatorluğu, 1453-1923*. Çev. Cemile Erdek, Küpe Yay., İstanbul.
- Forrestal, A.** (2017). *Vincent de Paul, The Lazarist Mission, and French Catholic Reform*. Oxford University Press, United Kingdom.
- Georgelin, H.** (2008). *Smyrna'nın Sonu: İzmir'de Kozmopolitizmden Milliyetçiliğe*. (Saadet Özen, Çev.), Birzamanlar Yay., İstanbul.
- Georgiadès, D.** (1885). *Plan de Smyrne*.
URL:<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b550111284?rk=21459;2>
adresinden alındı.
- Goad, C. E.** (1905). *Plan d'Assurance de Smyrne*
URL:<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/1817>
- Goffman, D.** (2003). *İzmir: Köyden Kolonyal Liman Kentine*, Eldem, v. dğr, *Doğu Batı arasında Osmanlı Kenti Halep, İzmir ve İstanbul* (çev. Sermet Yalçın) içinde (s.88-151), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul
- Gülsoy, U.** (1999). *Islahat Fermanı*. TDV İslâm Ansiklopedisi, s.185-190, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul.
URL:<https://islamansiklopedisi.org.tr/islahat-fermani>
adresinden alındı.
- Gündüz, Ş.** (2005). *Misyonerlik*. TDV İslâm Ansiklopedisi, C.30, s.193-199, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul.
URL:<https://islamansiklopedisi.org.tr/misyonerlik>
- Haydaroğlu, İ. P.** (1993). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*. Ocak Yay., Ankara.
- İnalcık, H.** (2000). *İmtiyâzât*. TDV İslâm Ansiklopedisi, C.22, s.245-252, TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul .
URL:<https://islamansiklopedisi.org.tr/imtiyazat#2-osmanli-donemi>

Jean Baptiste, C. P. (1911). *Saint Polycarpe et Son Tombeau*. Notice Historique sur la ville de Smyrne, F. Loeffler, Pera, Constantinople.
URL:<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k32142735?rk=21459;2#>
adresinden alındı.

Journal de Smyrne (1834-1838). *Commercial, Politique et Littéraire*.
URL:<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k934188r?rk=21459;2>
adresinden alındı.

Kutlu, G. (2018). *19. Yüzyıl İstanbul'unda Fransız Okul Yapıları*. (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

L'Echo de l'Orient (1841-43). *Journal Politique, Commercial et Littéraire*. Journal de Smyrne, Microfilm 1972, Fol: J. 509.

L'Echo de l'Orient (1843). *Journal Politique, Commercial et Littéraire*. Journal de Smyrne, Microfilm 1972, Fol: J.509.

Le Courier de Smyrne (1828-1831). *Journal Politique, Commercial et Littéraire*.

URL1:<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k9341847?rk=42918;4>

adresinden alındı.

URL2:<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k934185m?rk=64378;0>

adresinden alındı.

URL3:<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k934187c?rk=21459;2>

adresinden alındı.

Marmara, R. (2006). *Bizans İmparatorluğu'ndan Günümüze İstanbul Latin Cemaati ve Kiliseleri*. (Saadet Özen, Çev.), Kitap Yayınevi, İstanbul.

Marmara, R. (2012). *Manastırların Penceresinden İstanbul. 19. Yüzyıl*. Bahçeşehir Üniversitesi Yay., İstanbul.

Marmara, R. (2014). *Histoire des Jesuites a Smyrne 1623-1778*. Bio Ofset Yay, İstanbul.

Marmara, R. (2016). *Les Levantins de Smyrne 19. Siècle, Environnement Communautaire et Religieux*. Bio Ofset Yay., İstanbul.

Mutlu, Ş. (2005). *Osmanlı Devleti'nde Misyoner Okulları*. Gökkuşbu Yay., İstanbul.

- Müezzinoğlu, E. vd.(ed.)** (2019). *Ana Hatları ile Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası*. İdeal Kültür Yay., İstanbul.
- Özen, S.** (2006). *Yüzelli Yılın Tanığı Notre Dame de Sion*. Yapı Kredi Yay., İstanbul.
- Özeçoğlu, H.** (2009). *Modernleşme sürecinde İzmir’de Müslim ve Gayrimüslimlerin eğitime karşılaştırmalı yaklaşım (1856-1908)*. (Basılmamış doktora tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Pınar, İ.** (1994). *Gezginlerin Gözüyle İzmir 19. Yüzyıl (I)*. Akademi Kitabevi, İzmir.
- Pınar, İ.** (2001). *Hacılar, Seyyahlar, Misyonerler ve İzmir; Yabancıların Gözüyle İzmir 1608-1918*. İzmir Yay., İzmir.
- Piolet, J. B. P.** (1900). *Les missions catholiques françaises au XIXème siècle: missions d’Orient*. Tome Premier, Librairie Armand Colin, Paris.
- Piolet, J. P.** (1904). *Nos Missions et Nos Missionaries*. Librairie Bloud, Paris.
URL:<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k91578c/f7.item.r=piolet%20nos%20missions> adresinden alındı.
- Pococke, R.** (1745). *A Description of the East and Some Other Countries*. Vol. II, Part II. Londra.
URL:<https://archive.org/details/ADescriptionOfTheEastAndSomeOtherCountriesVol.IiPart2/page/n69/mode/2up> adresinden alındı.
- Ross, L.** (1850). *Kleinasien und Deutschland*. Halle.
- Rougon, F.** (1892). *Smyrne : situation commerciale et économique des pays compris dans la circonscription du consulat général de France (Vilayets d’Aïdin, de Konieh et des Iles)*. Berger-Levrault et Cie Editeurs, Paris.
- Saad, L.** (1876). *Plan de Smyrne*.
- Scherzer, K. V.** (2001). *İzmir*. (İlhan Pınar, Çev.), İzmir Yay., İzmir. (Orijinal yayın tarihi, 1873).
- Somel, S. A.** (2010), *Osmanlı’da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908)*. (Osman Yener, Çev.) İletişim Yay., İstanbul.
- Somel, S. A.** (2013). *Gayrimüslim Okulları Nasıl Azınlık Okullarına Dönüştü*. Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.

- Somerville, A. N.** (2008). *İskoç Misyonerin Gözüyle İzmir ve Çevresi*. (Asuman Lökü, Çev.) Tepekule Kitaplığı Yay., İzmir.
- Spon J. & Wheler G.** (1677). *Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grèce, du Levant, fait années 1675 et 1676*. Lyon.
- Storari, L.** (1856). *Pianta della Citta di Smirne Rilevata dall'Ingegnere Luigi Storari nell'Anno 1854 e nell'anno 1856, dedicata a S.M. Il Sultano Abdul Megid Kan.*
URL:<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b531027052.r=storari?rk=21459;2> adresinden alındı.
- Şenocak, B.** (2011). *Levantenin Yıldızı İzmir, Levantenler Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler*. Şenocak Yay., İzmir.
- Tavernier, J. B.** (2006). *Tavernier Seyahatnamesi* (Stefanos Yerasimos, Ed.; Teoman Tunçdoğan, Çev.) Kitap Yay., İstanbul.
- Tutsak, S.** (2002). *İzmir'de Eğitim ve Eğitimciler (1850-1950)*. T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Yaranga, O.** (2002). *19. Yüzyılın İlk Yarısında Fransız Gezginlerin Anlatımlarıyla İzmir*. (Gürhan Tümer, Çev.) İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yay., İzmir.
- Vahapoğlu, H.** (1992). *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*. Boğaziçi Yay., İstanbul.
- Waardenburg, J.** (2007). *Protestanlık*. TDV İslâm Ansiklopedisi. s. 351-354.
URL:<https://islamansiklopedisi.org.tr/protestanlik>

- URL-1: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.430.pdf>
- URL-2: <http://www.levantineheritage.com/la-centrale-school.html>
- URL-3: <http://www.levantineheritage.com/rosario.htm>
- URL-4: <http://levantineheritage.com/stpoly.htm>
- URL-5: <http://www.levantineheritage.com/lazaristsch.htm>
- URL-5: <http://www.levantineheritage.com/lazaristsch.htm>
- URL-6: <http://www.levantineheritage.com/cathedral.htm>
- URL-7: <http://www.levantineheritage.com/d1.htm>
- URL-8: <https://www.izmirsj.k12.tr/index.php/tr/aday-ogrenci/okulumuzun-tarihi.html>
- URL-9: <https://www.sjliyyillarimiz.com/?p=265>
- URL-10: <http://www.levantineheritage.com/fire.htm>
- URL-11: <http://www.levantineheritage.com/d5.htm>
- URL-12: <https://www.google.com/maps>

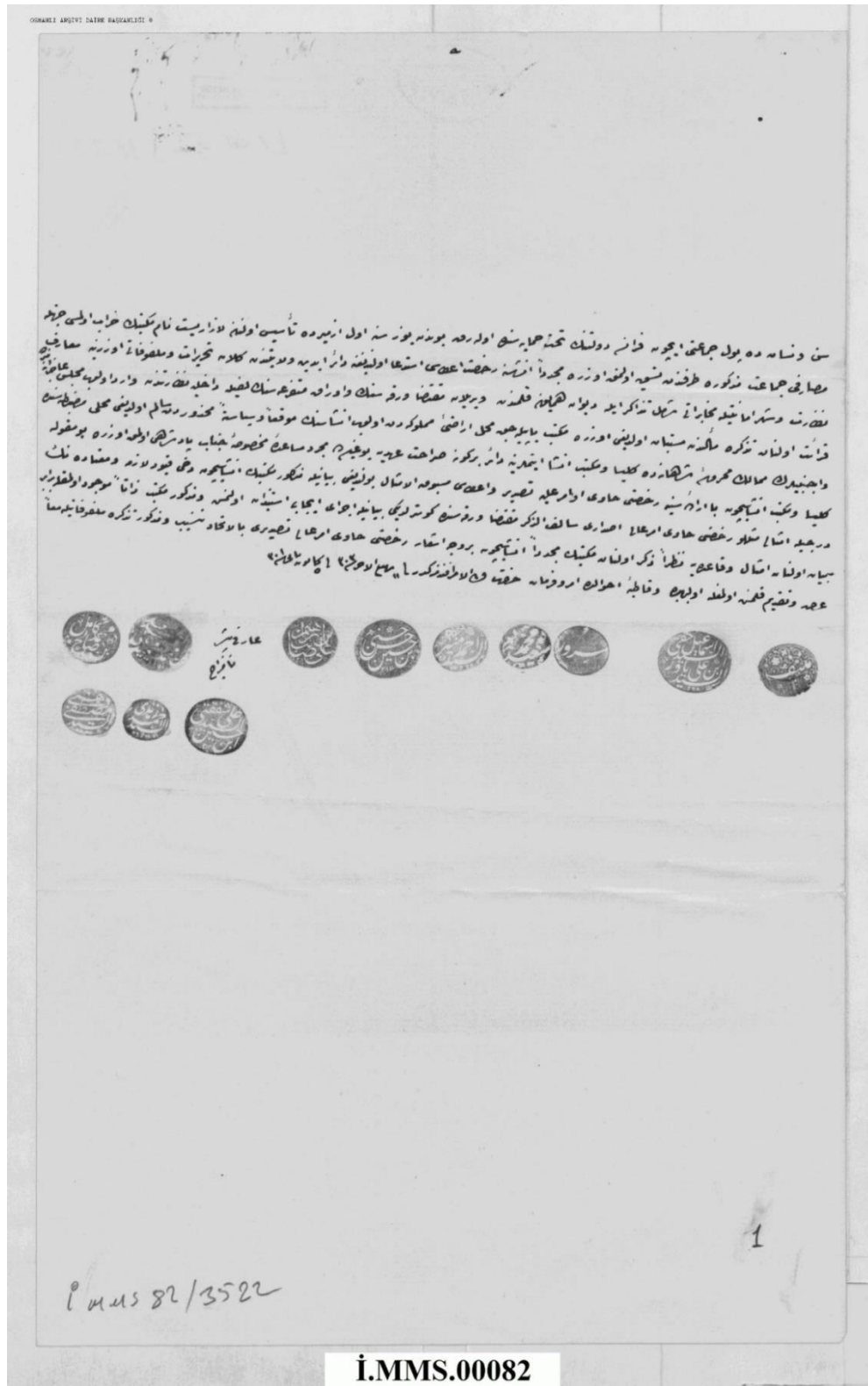
EKLER

EK A: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan konu ile ilgili belgeler

EK B: Le Courier de Smyrne, Journal de Smyrne ve Echo de L'Orient İncelemesi:
İzmir'deki Misyonerlere Dair Notlar

EK A: Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan konu ile ilgili belgeler

Propaganda Kolej İnşasına Dair Belgeler

Şekil A.1: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.

İ_MMS_00082_003522_001_001

Saint Vinsandepol Cemaati için Fransa Devleti'nin taht-ı himayesinde olarak bundan yüz sene evvel İzmir'de tesis olunan Lazarist nam mektebin harab olması cihetiyle masarîfi cemaat-i mezkure tarafından tesviye olunmak üzere müceddeden inşasına ruhsat itası istida olunduğuna dair Aydın Vilayeti'nden gelen tahrirat ve melfufâtı üzerine Maarif Nezaret ve Şehramanetiyle muhâberâtı şamil tezâkir ile Divan-ı Hümayun Kalemî'nden verilen mukteza varakasının ve evrak-ı müteferri'asının leffiyile Dahiliye Nezareti'nden varid olup meclis-i âcizânemizde kıraat olunan tezkire meâlinden müsteban olduğu üzere mekteb yapılacak mahal arazi-i memluketden olup inşasının mevki'en ve siyaseten mahzurdan salim olduğu mahalli mazbatasında ve ecnebilerin memalik-i mahrusa-i şahanede kilise ve mekteb inşa etmelerine dair bir güne sarahat-i ahdiye yok ise de mücerred müsaadi mahsusa-i cenab-ı Padişahi olmak üzere bu makule kilise ve mektep inşası için bâ-irade-i seniyye ruhsatı havi evâmîr-i aliyye tasdir ve itası mesbukü'l-emsâl bulunduğu beyanyla mezkur mektebin inşası için dahi kuyud-ı lâzime ve mutâdenin derciyle emsali misillü ruhsatı havi emr-i âlî ısdarı sâlifü'z-zıkr mukteza varakasında gösterildiği beyanyla icra-yı icabı istizân olunmuş ve mezkur mekteb zaten mevcut olmakla beraber beyan olunan emsal ve kaideye nazaran zıkr olunan mektebin müceddeden inşası için ber-vech-i işar ruhsatı havi emr-i âlî tasdiri bi'l-ittihâd tensib ve mezkur tezkire melfufâtıyla ma'an arz ve takdim kılınmış olmakla ol babda ve kâtibe-i ahvâlde emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fi 11 Rebiülâhir [1]303 fi 5 Kanunusani [1]301

[Meclis-i Mahsus üyelerinin mühürleri]

معارف نفع - مجری

تکلیف الاموال الخلیفه
عبد

عبد
عبد

۱۷

دولتو انتم معزونی
سه دناره یول معنی ایچونه یوز منعم انصیده تاسی اولناه درایت مکتب مجده انان ماعده اسکا اولنجه دار
محاسن داره درایت تظلم اولناه مضطرب مصلحت کورلری وایضی مقضانی حاوی ایدیه وایضی سینه ورا وایضی تحریک
مضید لقا ایلاک صوبالیری قفسه اولنجه اویچ اوده هفت مئه الیمده ۱۸۷۱ ع ۱۲۱۱

معروضه چاردرده
معارف اشعار عامه انظارینا هیولی و ملحقینا فی موداسی قریبه ایضا عا جزا ده ره کیمیه مجریه لایزال بوتلار و کما یشق معارف تعلیمیه حیرت تدریسات معارف اولنجه داره معرف
نظا نامرسته یوز یکم مطبوعه نهماره سنه اجرای حکامنده عبارت اولن بنا عاید استک ناسی حقن لازم کلام معارف تعلیمیه ورا ورا مکرره ده دیوارهای یوزنم ارایله ورا ورا یازمیه
مفتقار درین ادره ایستصال ورا ورا لازم کلام معارف تعلیمیه ورا ورا مکرره ده دیوارهای یوزنم ارایله ورا ورا یازمیه
ملک مودلها عامه و تقیم قریه لایزال ورا ورا مکرره ده دیوارهای یوزنم ارایله ورا ورا یازمیه

2

İ.MMS.82/3522

İ.MMS.00082

Şekil A.2: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.

İ_MMS_00082_003522_002_001

Babiali

Nezaret-i Umur-ı Dahiliye

Mektubi Kalemî

Aded: 17

Maarifi Nezareti celilesine

Devletli efendim hazretleri

Saint Vinsandepol Cemaati için yüz sene mukaddem İzmir’de tesis olunan Lazarist Mektebi’nin müceddeden inşasına müsaade istida olduğuna dair meclis-i idare-i vilayetden tanzim olunan mazbata ile müteferri’âtının gönderildiğini ve ifa-yı muktezâsını havi Aydın Vilayet-i celilesinden varid olan tahrirat takımıyla leffen irsal-i savbı âlileri kılınmış olmağın ol babda irade hazret-i men lehü’l-emrindir.

Fi 18 Receb sene 1302 ve fi 21 Nisan sene 1301

Edhem

Maruz-ı çâkerleridir ki

Müfâd-ı işâr-ı alî-i Nezaret-penâhîleri ve melfufâtı müeddâsı karin-i ikân-ı âcizî olarak keyfiyet Meclis-i Maarife lede’l-havale bu misillü mekâtib hakkında maarife taalluk eden cihet-i tedrisâta müteallik olmak üzere Maarif Nizamnamesi’nin yüz yirmi dokuzuncu maddesinin icra-yı ahkamından ibaret olup binâenaleyh ibtidâ mektebin inşası hakkında lazım gelen muamelenin tayini için evrak-ı mezkurenin Divan-ı Hümayun Kalemî’ne irsaliyle oradan yazılacak muktezâ varakası üzerine iradesi istihsal olunmak lazım geleceğinin cevaben taraf-ı âlî-i dâverîlerine arz ve işarı ifâde olunmuş ve ol vechle icabının icrası rey-i âlî-i nezaret-penâhîlerine vabeste olarak melfufât-ı mezkure takımıyla leffen iade ve takdim kılınmış olmakla ol babda emr u ferman hazret-i men lehü’l-emrindir.

Fi 24 Şaban sene [1]302 ve fi 27 Mayıs sene [1]301

Mustafa

آئین قرانی

مکتوبه

عند
۷۷

در اعلیٰ مقام

معرضه
جاریه
سند و نامه در بولجی ایچمه بوزج یوزسه مقدم ازیرج تکیه اولانده در رابست تکیه جدر انستنه صاعده اعطای استعا اولانقیم در اولانده
و در تکیه تکیه اولانده مضبوطه مقرر عایله برابر لقا تقیم اولدی . مضبوطه اراده و ابائی بانبه و موزمانه مضبوطه مقرر اولدی .
سایه حاکم اولانده

3

P. mas 82/3522

İ.MMS.00082

Şekil A.3: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.

İ_MMS_00082_003522_003_001

Aydın Vilayeti

Mektubi Kalemi

Aded: 23

Dahiliye Nezareti celilesi cânıb-i âlisine

Maruz-ı çâkerleridir ki,

Saint Vinsandepol Cemaati için bundan yüz sene mukaddem İzmir’de tesis olunan Lazarist Mektebi’nin müceddeded inşasına müsaade itası istida olunduğuna dair Meclis-i İdare-i Vilayetden tanzim olunan mazbata müteferri’âtıyla beraber leffen takdim olundu. Muktezâsının irade ve inbası babında emr u ferman hazret-i men lehü’l-emrindir.

Fi Selh-i Cumadelâhir sene 1302 ve fi 4 Nisan sene 1301

Mühür: Raşid Naşid

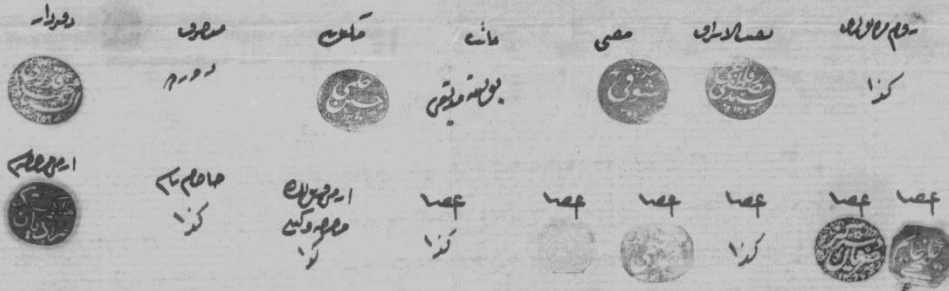
ایندیز ولایتی

مجلس شورای
عراق
۶۶

حضرتی جناب وزیر

سه و نمانه ده پول جماعتی ایچده فرانسه دولتک تحفه صحابه سنده اولورده بونجه نه بوزنه مقدم ایدرده تاسیل اولموشدورده
لوزایین نامنده مکتب مشرف خلیا اولدوقنده مصارف و نفقوی جماعه منکوره طرفنده نویلر اولموشدورده و مجدداً انشای
نیم اولموشدورده و تحفه لایم منکوره اعطای جماعه منکوره و تحفه مکتب مشرف طرفنده اندها اولموشدورده و مکتب و کلیا کچی
موشکانه باغالی جانب سامبندنه انبازله اولموشدورده و موضوعی اده موضوعی باغالی بوندنه بونجه اولموشدورده و تحفه لایم منکوره
نقده نه جلیله سندها بونجه اولموشدورده و منکوره مکتب مشرف خلیا سنده تقی و تقی بالکلیب رطه اولموشدورده و مکتب باغالی بوندنه و تحفه لایم منکوره
اولدورده کچا انشا سنجوقضا و سبانه برنوطه زنده ایلم ماکله ایچانک اهلای سونق لای عری و لایم منکوره اولموشدورده و اولموشدورده و اولموشدورده و اولموشدورده

ایمان

نقده قرینه ای سنان

T. 82/3522

İ.MMS.00082

Şekil A.4: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.

İ_MMS_00082_003522_004_001

Aydın Vilayeti

Meclis-i İdaresi

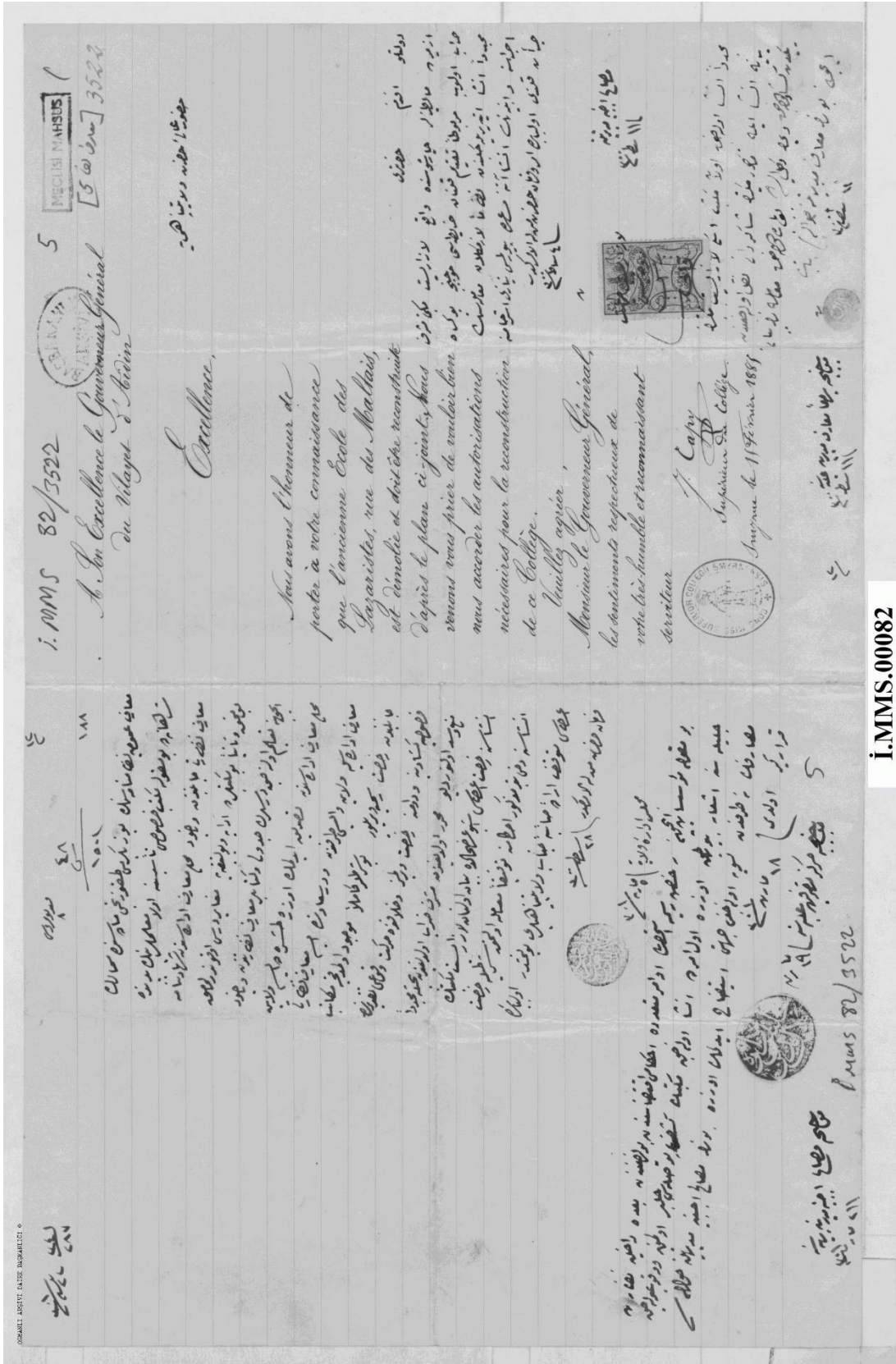
Aded: 32

Huzur-ı Samî-i cenab-ı Vilayet-penâhîye

Saint Vinsandepol Cemaati için Fransa Devleti'nin taht-ı himayesinde olarak bundan yüz sene mukaddem İzmir'de tesis olunmuş olan Lazarist namındaki mekteb müşrif-i harab olduğundan masarîf-ı vakıası cemaat-i mezkure tarafından tesviye olunmak üzere müceddeden inşası tasmin olunduğu cihetle ruhsat-ı lazimenin itası cemaat-i mezkure reisi ve mekteb müdürü tarafından istida olunmuş ve mekteb ve kilise gibi müessesâtın Babialî canîb-i sâmisinden istizân olunmadıkça inşa olunmaması irade-i mahsusa icabından bulunmuş olduğuna binâen keyfiyet Dahiliye Nezareti celilesine işar buyurulmak üzere mezkur mektebin haritasıyla keşf defteri bilcelb rabt olunmakla ve mekteb yapılacak mahal arazi-i memlukeden olduğu gibi inşasınca mevki'an ve siyaseten bir mahzur tasavvur edilememekle icabının icrası mütevekkîf-ı rey-i âlî-i vilâyet-penâhîleridir ol babda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 3 Nisan sene [1]301

[Aydın Vilayeti İdare Meclisi azalarının mühürleri]

Şekil A.5: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.

İ_MMS_00082_003522_005_001

Huzur-ı âlî-i hazret-i Vilayet-penahîye

Devletli efendim hazretleri

İzmir’de Maltızlar Çarşısında vaki Lazarist Mektebi müşrif-i harab olup merbuten takdim kılınan haritası mucebince bu kere müceddeden inşa ettirileceğinden nizamen lazım gelen muamelesinin icrasına ve ebniyenin inşaatına müsaade buyurulması niyazı istirhamına cüret kılındı ol babda emr u ferman hazret-i men lehü’l-emrindir.

Fi 4 Şubat sene [1]300

Mesalih-i Ecnebiye Müdüriyetin fi 11 Şubat sene [1]300

Lazarist Cemaat Ruhanisi Reisi Kali

Müceddeden inşa olunacak olan mekteb eski Lazarist Mektebi’nin yerine inşa ile mezkur mektebin şakirdânı nakl olunacağından yeniden küşâd olunacak demek değil ise de bu babda olunacak muamelenin beyanı için bunun Maarif Müdüriyeti’ne havalesi babında.

11 Şabat sene [1]300

Mühür:

Mucebince serian Maarif Müdüriyet-i aliyyesine fi 11 Şubat sene [1]300

188

48 S /1501

Kayd numarası: 8

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi’nin yüz yirmi dokuzuncu maddesinde memalik-i şahanede bu makule mekteb-i hususi tesisine evvelâ muallimlerinin yedinde Maarif Nezareti canibinden veyahut mahalli Maarif İdaresi’nden şهادetname bulunmak ve sâniyen bu mekteblerde âdâba ve politikaya muğayir ders okutturulmamak için talim olunacak derslerin cetveli ve kitaplar Maarif Nezareti’nden veyahut maalli Maarif idaresinden tasdik edilmek üzere taşrada ise vilayet maarif idaresiyle vilayet valisi tarafından ve Dersaadet’de ise Maarif Nezareti canibinden ruhsat-ı resmiye verilir bu şartlar kâmilan mevcud olmadıkça mekâtib-i hususiye küşadına ve devamına ruhsat verilmez ve hilâfında hareket vukuu takdirinde men‘ ve sed olunur deyü muharrer olduğundan müşrif-i harab olduğundan bahisle müceddeden inşasına ruhsat itası işbu

arzuhalde beyan olunan Lazarist Mektebi'nin inşasına dahi bend-i mezkur ahkamına tevfikân muamele olunmak şartıyla ruhsat itası mütevekkîf-ı irade-i cenab-ı Vilayet-penâhîleri bulunmuşdur. Ol babda ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 28 Şubat sene [1]300

Mühür: Meclis-i Maarif Vîyayet-i Aydın

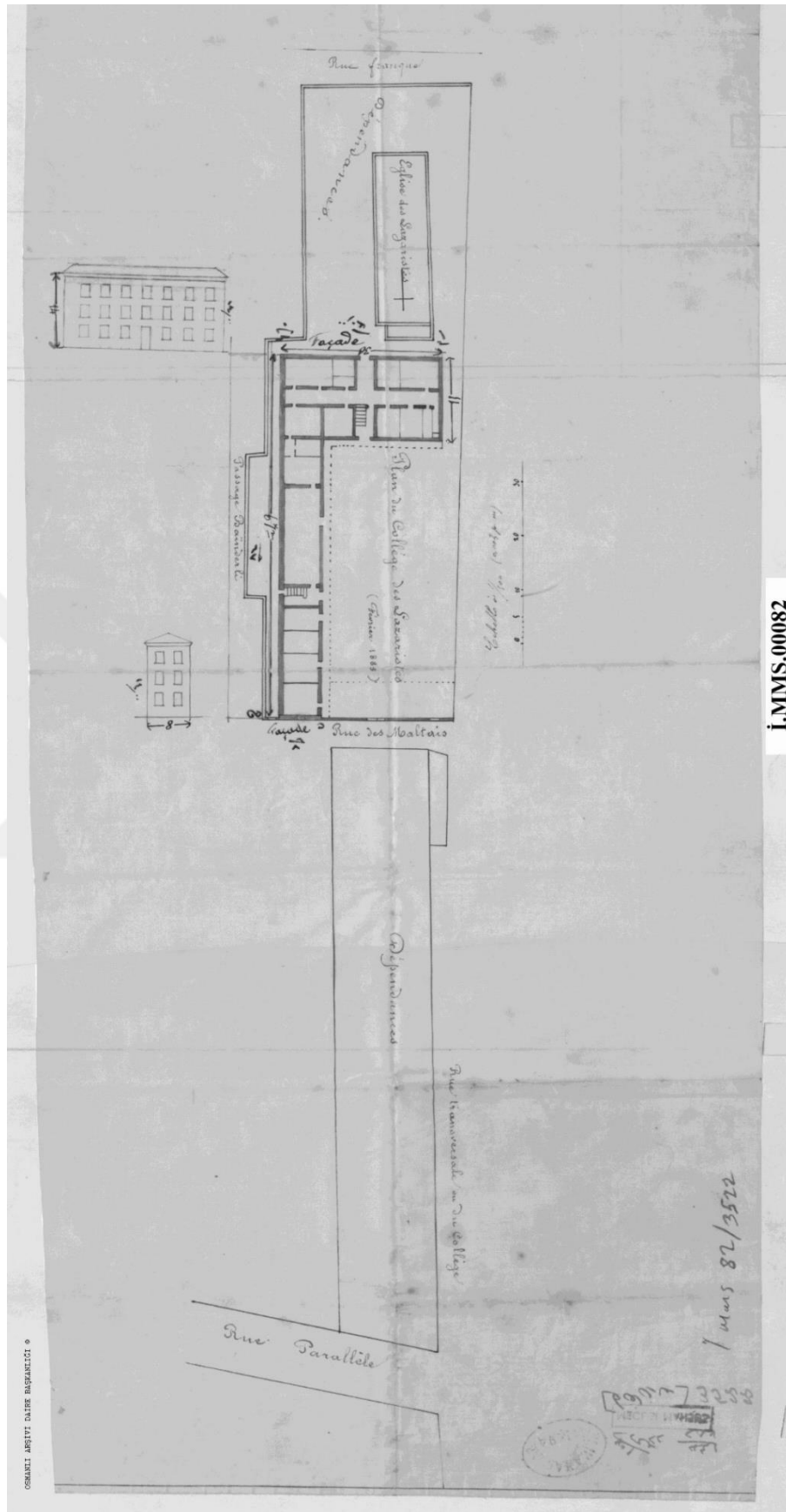
Meclis-i İdare-i Vilayet fi 5 Mart sene [1]303

Bu makule müessesât için ruhsat-ı resmîye istihsali evâmîr-i müte'addide ahkâmı iktizasından bulunduğundan badehu Dahiliye Nezaret-i celîlesine işar buyurulmak üzere evvel emirde inşa olunacak mektebin keşf pusulası celb olunmak ve vuku bulacak masarîfın ne taraftan tesvîye olunacağı ciheti istizâh edilmek üzere bunun mesâlih-i ecnebiye müdüriyetine havalesi karargâr oldu. Fi 18 Mart sene [1]301

Mühür: Meclis-i İdare-i Vilayet-i Aydın

Mucebince merkez mutasarrîfiye alîyyesine fi 19 Mart

Mucebince Mesalih-i Ecnebiye Müdüriyet-i Behiyyesine 11 Mart sene [1]301

Şekil A.6: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilecek yapısına dair plan çalışması, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.

خاتون عظمیٰ

عليه

دبانه همیده حواله بجهت اول و موقوفه میبایست که رسیده است و در پیوسته بکتاب طریق و عرصه و فدی و زاعری که
اولیفته شده بعد از افضای بالیه و زنده اول آمده بوجهت بکتاب هذسه خانه و استاده بیدری صفحه بیست و
شهر است جلدی است افسار بکتاب افسانیه و اولیفته است مرد و زن جهت مراد از کده

402

[illegible]

7

1⁸ man 582/3522

i.MMS.00082

Şekil A.7: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.

İ_MMS_00082_003522_007_001

Babialı

Daire-i Sadaret-i Uzmâ

Divan-ı Hümayun

Aded:

Divan-ı Hümayun'a havale buyurulan evrak-ı melfufe miyanındaki resimde inşa olunacak mektebin tûl ve arz ve kaddi zirâ'ları gösterilmemiş olduğundan ba'dehû iktizâsı yazılmak üzere evvel emirde bu cihetlerinin Hendesehane'den işaret ettirilmesi zımında keyfiyetin Şehremaneti celilesine işar buyurulması iktiza eder ise de ol babda emr u ferman-ı hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 23 Ramazan sene [1]302 ve fi 24 Haziran sene [1]301

Mukabele olunmuştur.

Mühür: Kalem-i Divan-ı Hümayun

شہر 'عانت' حیدر

تطبيقات أصول الحلية

عدد

عدد

CC4

[illegible][illegible]

دوئل
انتم
حضرت
والتیاریات بیعت نمودند و خطبه دینی اعاده و اسقفی و کرامت و خطبه دینت مؤلفی نکالند و برین
حال خطبه عالمیه معلوم نمودی اول در مسجد معینی و التیاریات بیعت نمودند و خطبه دینی اعاده و اسقفی و کرامت و خطبه دینت مؤلفی نکالند و برین
کودت که در خطبه وار دادند خبرت مذکور خطبه وار دادند و اسقفی و کرامت و خطبه دینت مؤلفی نکالند و برین

[illegible]

Items 82 / 3522

İ.MMS.00082

İ_MMS_00082_003522_008_001

Babiali

Nezaret-i Umur-ı Dahiliye

Mektubi Kalemî

Aded: 229

Şehremanet-i celilesine

Devletli efendim hazretleri

Saint Vinsandepol Cemaati için yüz sene mukaddem İzmir’de tesis olunan Lazarist Mektebi’nin müceddeden inşasına müsaade istida olunduğuna dair Meclis-i İdare-i vilayetden tanzim olunan mazbata ile müteferri’âtının gönderildiğini ve ifâ-yı muktezâsını havi Aydın Vilayet-i celilesinden varid olan tahrirat ve melfufâtı üzerine Maarif Nezareti celilesiyle muhabereyi şamil tezkire takımıyla leffen ve Divan-ı Hümayun’dan verilen mukteza varakasıyla ma’an savb-ı devletlerine irsal kılınmış ve evrak-ı melfufe miyanındaki resimde mezkur mektebin tûl ve arz ve kaddi ziraları gösterilmiş olduğundan badehu iktizası yazılmak üzere evvel emirde bu cihetlerinin Hendesehâne’den işaret ettirilmesi varaka-i mezkurede gösterilmiş olmakla ol vechle iktizasının ifâ ve evrak-ı merkumenin iade ve isrâsına himmet buyurulması babında irade men lehü’l-emrindir.

Fi 11 Şevval sene 1302 ve fi 11 Temmuz sene [1]301

Ethem

Maruz-ı çâkerleridir ki,

Mantuk-ı emr u ferman-ı âlî-i cenab-ı dâverâneleri rehin-i ikan-ı kemterî olarak keyfiyet Hendesehâne’ye lede’l-havale mebus resmin mikyası olmadığı cihetle taleb buyurulan mesahanın irâesi kabil olamayacağından icab eden mikyasın ve salifü’z-zıkr mektebin resm-i mücessemi dahi ilave olunmak üzere bunun mahalline iadesi lüzumunun cevaben arz ve izbarı ifade olunmuş ve evrak-ı mürsele leffen takdim ve îade edilmiş olmakla ol babda emr u ferman hazret-i veliyyü’l-emrindir.

Fi 21 Zilkade sene [1]302 ve fi 31 Temmuz sene [1]301

Mazhar

Devletli efendim hazretleri

Meâl-i cevab-ı âlîleri malum-ı senaveri olarak mucebince vilâyet-i müşârun-ileyhâya tebliğat-ı lazime icra ve harita dahi iade ve isrâ kılınmışdı zıkr olunan haritanın nevâkısı ikmal ettirilerek gönderilmediğine dair cevaben varid olan tahrirat-ı mezkur harita ile ve evrak-ı melfufenin iadesiyle beraber leffen irsal-i sûy-ı devletleri kılınmağın ol vechle serian icra-yı icabı babında irade men lehü'l-emrindir.

Fi 8 Zilhicce sene 1302 ve fi 5 Eylöl sene [1]301

Ethem

Maruz-ı çâkerleridir ki,

Medlöl-i cevab-ı âlf-i cenab-ı dâverâneleri rehin-i ikan-ı âcizî olarak keyfiyet tekrar Hendesehâne'ya havale ile zıkr olunan mektebin mikdar ve zirâ'ı olbabdaki resim üzerine işaret edilerek irtifâ'ı dahi on dört zirâ'-ı a'şârîden ibaret bulunmuş olduğuna dair verilen müzekkire evrak-ı meb'ûsenin iadesiyle ma'an ve leffen arz ve takdim kılınmış olmakla ol babda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 7 Zilhicce sene [1]302 ve fi 5 Eylöl sene [1]301

Mazhar

İ_MMS_00082_003522_009_001

Şehremaneti

Hendesehâne Kalemi

Aded:

Saint Vinsandepol Cemaati için yüz sene mukaddem İzmir’de tesis olunan Lazarist Mektebi’nin müceddeden inşasına müsaade istida olunduğuna dair meclis-i idare-i vilayetden tanzim olunan mazbata ile müteferri’âtının gönderildiğini ve ifa-yı muktezâsını havi Aydın Vilayet-i celilesinden vârid olan tahrirat üzerine Maarif Nezaret-i celilesiyle muhâbereyi şamil tezkire takımıyla leffen ve Divan-ı Hümayundan verilen muktezâ varakasıyla ma’an irsal kılındığı beyan-ı âlîsiyle evrak-ı melfufe miyanındaki resimde mezkur mektebin tûl ve arz ve kaddi zirâ’ları gösterilmemiş olduğundan badehu iktizâsı yazılmak üzere evvel emirde bu cihetlerinin buraca işaret ettirilmesi varaka-i mezkurede gösterilmiş olduğundan iktizasının ifa ve evrak-ı merkumenin iade ve isrası Dahiliye Nezare-i celilesinden şeref varid olup havale buyurulan muhabereli tezkire-i aliyyede irade ve işaret buyurulmuş ve mezkur resim üzerine A, B harfiyle irâe olunan arzının otuz B; C harfiyle işaret olunun tûlünün de altmış yedi ve bir cihetinin C, D harfiyle gösterilen kezalik arzının sekiz zirâ’-ı a‘şârî olup ebniye-i maruza irtifâ’nın dahi on dört zirâ’-ı a‘şârîden ibaret idiği Mühendis İbrahim Bey tarafından bilmesâha verilen raporda ifade kılınmış olmakla keyfiyetin ber-minval-i muharrer cevaben nezaret-i celile-i müşârun-ileyhâya arz ve izbarı icab eder ol babda ferman hazreti men lehü’l-emrindir.

Fi 5 Eylül sene [1]301

Mühür: Hendesehane

Mucebince 2031

راختنه زلفه / حبيبته / حبيبته

آنند و فیلاتی
مکون و تکی
عز

122

موردی
چاکر کریدر
بوزنم مقدم انبرجیمیس اولیجیم بکره مجدداً انکاسه ایدیلده لدر ایست مکتبله تقدیم خدیجه بنده لعل و عجمه و قدی وزیر اعلی کورسلی
اولیجیمده اعلی اولیجیمده از سره مذکور خدیجه ایچیمسلیجیم ناسیجی ویزر لیکلی ایچیم و لولو اسانام راوغضیر لقا ایسل بولر ایسی مذکور خدیجه
وزیر اعلی تقدیم لیکلی و جیم اعلی اندیر لیکله لقا و قدی اصف ارشدیم تقدیم اولیجیمده مقتضای عزم و ناسیجی مقصود ماعده مکتبله جناب تقدیم
سایه بولر بنده اورقدیم خدمت لولو کدر ایچیمسلیجیم ایچیمسلیجیم
ولولو ایچیمسلیجیم
مکتبله

10

⁸ 1 mas 82/3522

i.MMS.00082

Şekil A.10: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.

İ_MMS_00082_003522_010_001

Aydın Vilayeti

Mektubi Kalemi

Aded: 137

Dahiliye Nezarei celilesi canib-i âlîsine

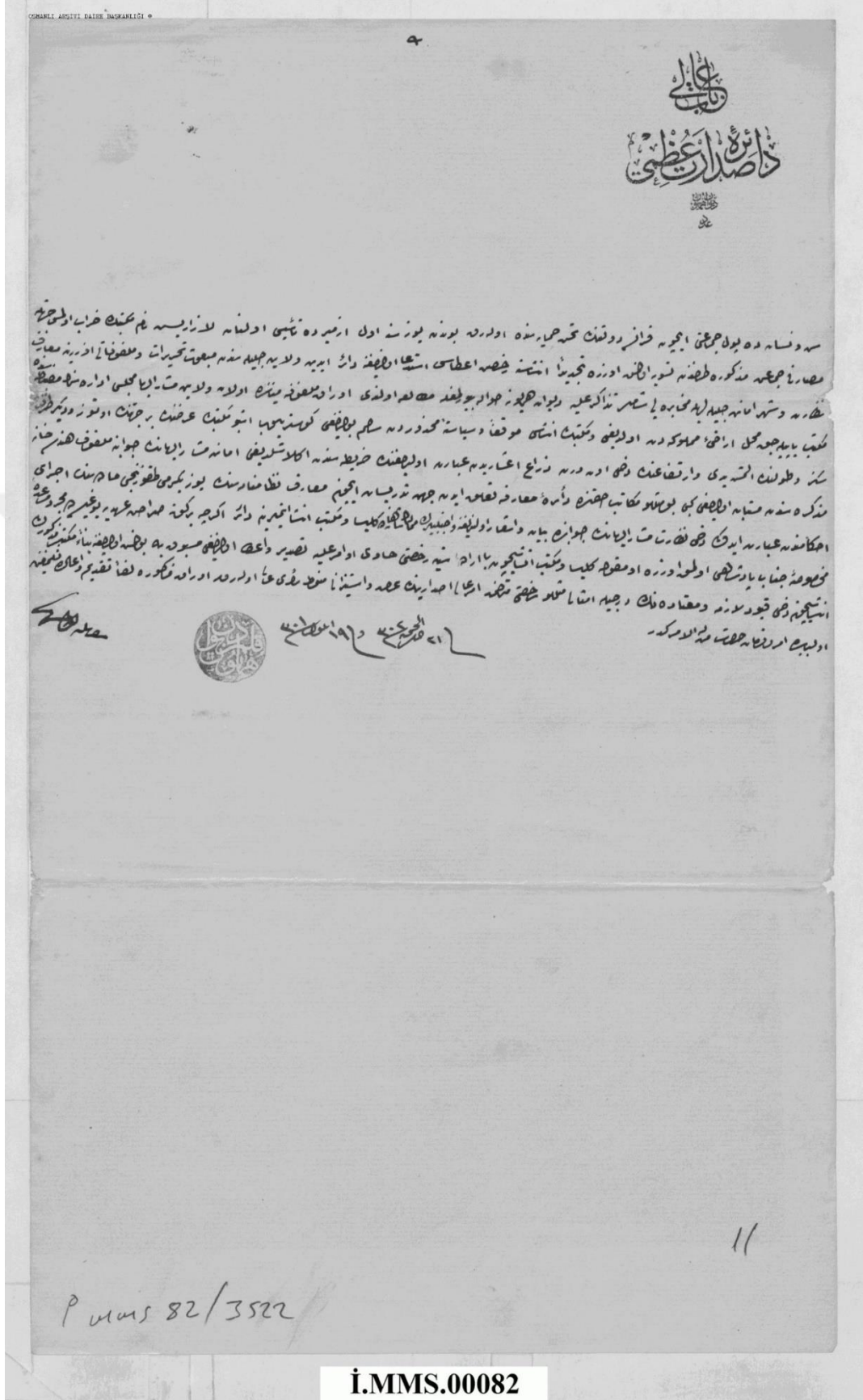
Maruz-ı çâkerleridir ki,

Yüz sene mukaddem İzmir’de tesis olunup bu kere müceddeden inşası istida edilen Lazarist Mektebi’nin takdim kılınan haritasında tûl ve arz ve kaddi ve zirâ’ları gösterilmemiş olduğundan o suretle ikmal olunmak üzere mezkur harita 13 Ağustos sene [1]301 tarihli ve yüz yirmi iki numaralı iradenâme-i daver-i a‘zamîleriyle leffen irsal buyurulmuş idi mezkur harita ferman-ı âlî-i nezaret-penâhîleri vechle ikmal ettirilerek leffen huzur-ı âlî-i asaf-ı ekremîlerine takdim olunmakla muktezasının sûrat-i emr ve inbası hususuna müsaade-i celile-i cenab-ı nezaret-penâhîleri şayan buyurulmak babında emr u ferman hazret-i men lehü’l-emrindir.

Fi 2 Zilhicce sene [1]302 ve fi 31 Ağustos sene [1]301

Vekil-i vali Mutasarrıf-ı Merkez

Mühür: Abdullah Rağb

Şekil A.11: Propagada Kuleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.

İ_MMS_00082_003522_011_001

Babialı

Daire-i Sadaret-i Uzmâ

Divan-ı Hümayun

Aded:

Saint Vinsandepol Cemaati için Fransa Devleti'nin taht-ı himayesinde olarak bundan yüz sene evvel İzmir'de tesis olunan Lazarist nam mektebin harab olması cihetle masarifi cemaat-i mezkure tarafından tesviye olunmak üzere tecdiden inşasına ruhsat itası istida olduğuna dair Aydın Vilayet-i celilesinden mebus tahrirat ve melfufatı üzerine Maarif Nezareti ve Şehremaneti celileleriyle muhabereyi şâmil tezakir-i aliyye Divan-ı Hümayun'a havale buyurulmakla mütalaa olundu. Evrak-ı melfufe miyanında olan vilayet-i müşârun-ileyhâ meclis-i idaresinin mazbatasında mekteb yapılacak mahal arazi-i memlûkeden olduğu ve mektebin inşası mevki'en ve siyâseten mahzurdan salim bulunduğu gösterilip işbu mektebin arzının bir cihetinin otuz ve diğer tarafının sekiz ve tûlünün altmış yedi ve irtifâının dahi on dört zirâ'-ı a'şârîden ibaret olduğunun haritasından anlaşıldığı emanet-i müşârun-ileyhânın cevabına melfuf Hendesehane müzekkiresinden müsteban olduğu gibi bu misillü mekâtib hakkında daire-i maarife taalluk eden cihet-i tedrisât için Maarif Nizâmnâmesi'nin yüz yirmi dokuzuncu maddesinin icra-yı ahkâmından ibaret idiği dahi nezaret-i müşârun-ileyhânın cevabında beyan ve işar olduğuna ve ecnebilerin memalik-i şâhânedede kilise ve mekteb inşa etmelerine dair eğerçi bir güne sarahat-i ahdiye yogise de mücerred müsâ'ade-i mahsusa-i cenab-ı Padişahî olmak üzere o makule kilise ve mekteb inşâsı için bâ-irâde-i seniyye ruhsatı havi evâmîr-i aliyye tasdir ve ita olduğuna mesbukün bih bulunmuş olduğuna binâen mekteb-i mezkurun inşası için dahi kuyud-ı lâzime ve mu'tâdenin derciyle emsali misillü ruhsatı mutazammın emr-i âlî ısdarının arz ve istizanı menut-ı rey-i âlî olarak evrak-ı mezkure leffen takdim ve iade kılınmağın ol babda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 21 Zilhicce sene [1]302 ve fi 19 Eylül sene [1]301

Mukabele olunmuşdur.

Mühür: Kalem-i Divan-ı Hümayun

İ_MMS_00082_003522_012_001

Babialı

Nezaret-i Umur-ı Dahiliye

Mektubi Kalemı

Aded: 700

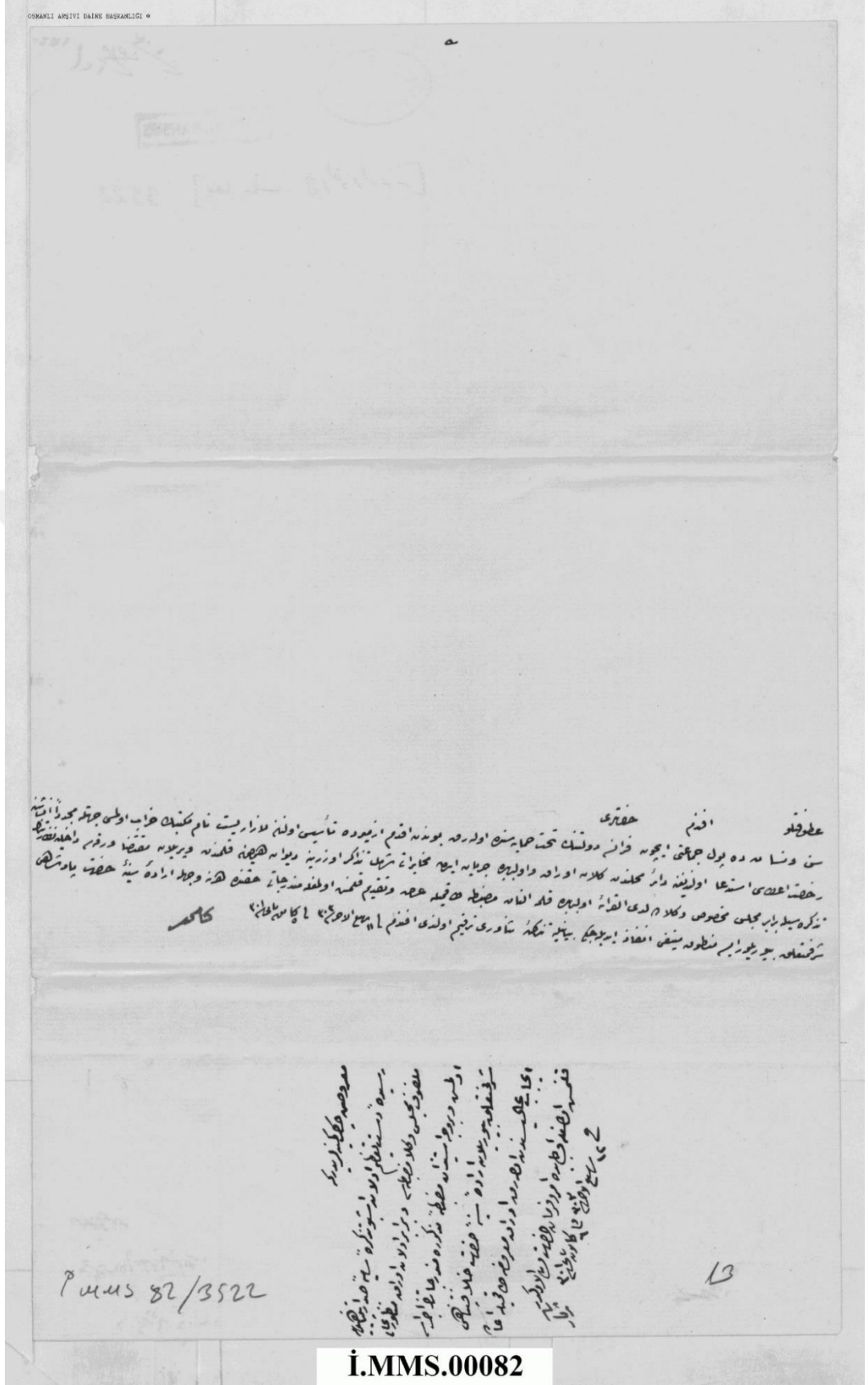
Huzur-ı âlî-i hazreti Sadaret-penâhiye

Maruz-ı çaker-i kemîneleridir ki,

Saint Vinsandepol Cemaati için Fransa Devleti'nin taht-ı himayesinde olarak bundan yüz sene evvel İzmir'de tesis olunan Lazarist nam mektebin harab olması cihetle masarîfi cemaat-i mezkûre tarafından tesviye olunmak üzere müceddeden inşasına ruhasıt itası istida olduğuna dâir Aydın vilayet-i celilesinden mebus tahrirat ve mehfufâtı üzerine Maarif Nezaret ve Şehremanet-i celileleriyle muhabereyi şamil tezâkir Divan-ı Hümayun Kalemî'nden verilen mukteza varakası evrak-ı müteferri'a ile beraber leffen arz ve takdim kılındı. Mutalaalarından malum-ı âlî-i hazret-i Sadaret-penâhîleri buyurulacağı üzere mekteb yapılacak mahall-i arazî-i memluketen ve inşası dahi mevkî'an ve siyaseten mahzurdan salim olduğu mahalli mazbatasında ve arzının bir cihetinin otuz ve diğer cihetinin sekiz ve tûlünün altmış yedi ve irtifâ'nın dahi on dört zirâ'-ı a'sârîden ibaret bulunduğu emanet-i müşârun-ileyhânın cevabında beyan olunmasına ve gerçi ecnebilerin memalik-i şahanede kilise ve mekteb inşa etmelerine dair bir güne sarahat-i ahdiye yogise de mücerred müsaade-i mahsusa-i cenab-ı Padişahîden olmak üzere o makule kilise ve mekteb inşası için bâ-irade-i seniyyel ruhsatı havi evâmîr-i aliyye tasdir ve itası mesbûk olduğuna binaen mezkur mektebin inşası için dahi kuyud-ı lâzime ve mutâdenin derciyle emsali misillü ruhsatı havi emr-i âlî ısdarı varaka-i mezkurede gösterilmesine nazaran icra-yı icabı mütevekkîf-ı emr ve irade-i aliyye-i hazret-i Sadaret-penâhîleridir ol babda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 27 Zilhicce sene 1302 ve fi 24 Eylül sene [1]301

Münir

Şekil A.13: Propagada Koleji'nin yeniden inşa edilmesine dair belge, İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS.) d.82, g.3522.

İ_MMS_00082_003522_013_001

Atufetli efendim hazretleri

Saint Vinsandepol Cemaati için Fransa Devleti'nin taht-ı himayesinde olarak bundan akdem İzmir'de tesis olunan Lazarist nam mektebin harab olması cihetle müceddeden inşasına ruhsat itası istida olunduğuna dair mahallinden gelen evrak ve ol babda ceryan eden muhaberâtı şamil tezâkir üzerine Divan-ı Hümayun Kaleminden verilen muktezâ varakası Dahiliye Nezareti'nin tezkiresiyle beraber Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da lede'l-kırâe ol babda kaleme alınan mazbata takımıyla arz ve takdim kılınmış olmakla münderecâtı hakkında her ne vechle irade-i seniyye-i hazre-i Padişahi şeref müte'allik buyurulur ise mantuk-ı münifi infaz edileceği beyanyla tezkire-i senâverî terkim olundu efendim.

Fi 11 Rebiülâhir [1]303 fi 5 Kanunusani sene [1]301

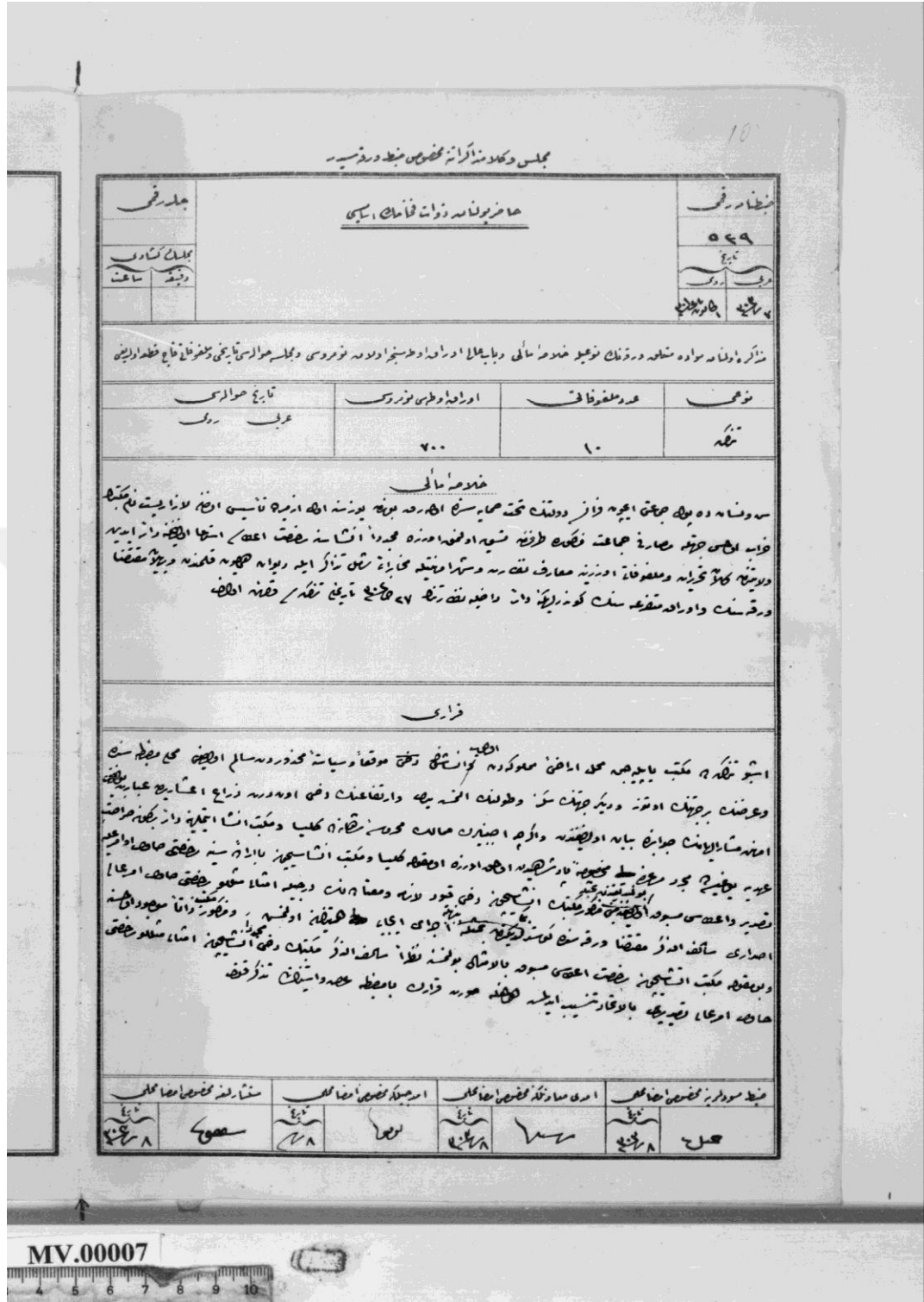
Kamil

Maruz-ı câker-i keminelereidir ki

Reside-i dest-i tazim olan işbu tezkire-i samiye-i Sadaret-penâhileriyle melfuf Meclis-i Vükelâ mazbatası ve beraber olan evrak manzur-ı âlî olmuş ve ber-vech-i istizân mazbata-i mezkure münderecatının icrası şeref müte'allik buyurulan irade-i seniyye-i hazret-i Hilafet-penâhî icab-ı âlisinden olarak evrakı maruza takımıyla iade kılınmış olmakla ol babda emr u ferman hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fi 12 Rebiülâhir sene [1]303 ve fi 6 Kanunusani sene [1]301

Süreyya

Şekil A.14: Propaganda Koleji'ne ruhsat verilmesine dair belge, Meclis-i Vükela Mazbataları (MV), d.10.

MV_00007_00010_01_002

Meclis-i Vükela müzâkerâtına mahsus zabt varakasıdır.

Zabtname rakamı: 539

Tarih:

Arabi: 7 R sene [1]303

Rumi: 1 Kanunusani sene [1]301

Müzakere olunan mevadda müteallik varakanın neviyle hulasa-i meâli ve Babıali Evrak Odası'nca olan numarası ve meclise havalesi tarihi ve melfufâtı kaç kıta olduğu

Nevi: Tezkire

Aded-i melfufâtı: 10

Evrak Odası numarası: 700

Tarih-i havalesi:

HULASA-İ MEALİ

Senvensande Pol Cemaati için Fransa Devleti'nin taht-ı himayesinde olarak bundan yüz sene evvel İzmir'de tesis olunan Lazarist nam mektebin harab olması cihetle masarifi cemaat-i mezkure tarafından tesviye olunmak üzere müceddeden inşasına ruhsat itası istida olduğuna dair Aydın Vilayeti'nden gelen tahrirat ve melfufâtı üzerine Maarif Nezaret ve Şehremanetiyle muhâberâtı şamil tezâkir ile Divan-ı Hümayun Kalemî'nden verilen muktezâ varakasının ve evrak-ı müteferri'asının gönderildiğine dair Dahiliye Nezaretî'nin 27 Z sene [1]302 tarihli tezkiresi kıraat olundu.

KARARI

İşbu tezkirede mekteb yapılacak mahal arazî-i memlukeden olup inşasının mevki'an ve siyaseten mahzurdan salım olduğu mahalli mazbatasında ve arzının bir cihetinin otuz ve diğer cihetinin sekiz ve tûlünün altmış yedi ve irtifâ'nın dahi on dört zirâ'-ı a'şârîden ibaret bulunduğu emanet-i müşârun-ileyhânın cevabında beyan olduğundan ve eğerçi ecnebilerin memalik-i mahrusa-i şahanede kilise ve mekteb inşa etmelerine dair bir güne sarahat-i ahdiye yoğise de mücerred müsaade-iu mahsusa-i Padişâhî'den olmak üzere o makule kilise ve mekteb inşası için bâ-irade-i seniyye ruhsatı havi evâmîr-i aliyye tasdir ve itası mesbûk olduğundan bahisle mezkur mektebin inşası için dahi kuyud-ı lâzime ve mutâdenin derciyle emsali

misillü ruhsatı havi emr-i âlî ısdarı sâlifü'z-zıkr muktezâ varakasında gösterdiği beyanyla icrâ-yı icabı istizân olunmuş ve mezkur mekteb zaten mevcut olmasına ve bu makule mekteb inşası için ruhsat itası mesbûk bi'l-emsâl bulunmasına nazaran sâlifü'z-zıkr mektebin dahi müceddden inşası için emsâli misillü ruhsatı havi emr-i âlî tasdiri bi'l-ittihâd tensib edilmiş olmakla suret-i kararın bâ-mazbata arz ve istizânı tezekkür kılındı.

DH_ID_00154_00004_003_001

Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Dairesi

Şube: 2

Evrak numarası: 1439

Tarih-i tebyiz: 27 Ramazan [1]328 ve fi 18 Eylül [1]326

Suriye ve Hicaz Yemen Asir ve Medine-i Münevvere muhâfızlığı ve Cebel-i Lübnan ve Sisam'dan mâ'adâ bilumum vilâyât ve elviye-i gayr-i mülhakaya

Bazı mahallerde müessesât-ı ecnebiyeye ilave suretiyle arazi mübâyâ'a olunarak üzerlerine ruhsat-ı resmiyesiz mebânî tesis edilmekde olduğu iş'ârât-ı vâkı'adan anlaşıldığından bahisle bunlar hakkında olunacak muameleyi müstefsir Defter-i Hakani Nezareti celilesinin tezkiresiyle bu hususda eski Mülkiye Dairesi'nden ita kılınan mazbata Şura-yı Devlet'e lede'l-havâle ekser mahallerde tegâfûl veya tesâmüh neticesi olarak vukû'a gelmekde olan bu misillü yolsuz ve nizamsız ahvâl ve muamelâtın men'-i tekerrürü lâzimedden bulunduğuna binâen bu kabîl müessesâta ilave suretiyle alınacağı his olunan mahaller hakkında Defter-i Hakani idareleri ve meclis idarelerince tahkikat-ı ciddiye icra olunarak hasıl olacak neticeye göre ve usul ve emsâli vechle muamele icrası ve mezuniyet-i resmiyeye müstenid olmadığı halde müessesât-ı ecnebiyenin tevsî'ine meydan vermemek için hükûmât-ı mahalliye ve Defter-i Hakani memurları canibinden takayyüdât-ı lazime ve dâime ifası ve hilâfi hal ve hareketde bulunan memurin-i aidesinin şediden mesul tutulması iktizâ edeceği cihetle bu suretle ta'mîmen tebliğât ifası lüzumu mezkûr mazbatada dermiyân olunmuş ve bu misillü müessesât hakkında ahkâm-ı kânuniye ve kavâ'id-i mevzû'a hilafında memurin-i müteallikası tarafından muamele icra edilmemesi ve yolsuzluk vukû'unda mütecasirinin mesul tutulması mülken ve siyâseten tabii görünmüş olduğundan karar-ı vâkı vechle icrâ-yı icabı Mülkiye Dairesince tezekkür olunduğu bâ-tezkire-i sâmiye izbâr buyurularak tebliğât-ı umumiye icra kılınmış olmakla oraca da mucibince muamele ifası muktezidir efendim.

DH_İD_00154_00004_013_001

Dahiliye Nezareti Muhaberât-ı Umumiye Dairesi

Şube

3/4124

Evrak numarası: 123

Tarih-i Tebyîz: 20 Teşrinievvel [1]327

Aydın Vilayet-i celilesine

5 Teşrinievvel [1]327 tarihli ve 5162/869 numaralı tahrirat-ı aliyyelerine cevabdır. İzmir'de Fransa Devleti tebasından Damdöşyan Mari uhdesinde vaki mektebe muallimeler için inşa olunacak binaya ait tahkikatın bir sureti 30 Mayıs [1327 tarihinde ve umum sırasında oraya da gönderilen varaka münderecatına tevkifi ve mevâdd-ı muharrere hizalarına tahrîri ile Meclis-i İdare-i Vilayet mazbatasına rabten irsali lazım geleceği Maarif Nezareti'nden işar olunmakla evrak-ı mürsele leffen îade ve tisyâr kılınmış ve bu babda sâir vilâyâta dahi ta'mînen tebliğât icrâ edilmiş olduğundan ba'dehû iktizâsı ifâ olunmak üzere evvel emirde tahkikat-ı lâzimenin ana göre ikmal ettirilerek neticesinin inbâ buyurulması babında.

ایمانیه

ازبیر

نقد

۴۶۷

۲۰۹۷

مجلسه‌ی جناب وزیر

ایمده رومخانه‌ی سوغا غده فرانسه دولتی بعد سده دوم سینه ماری عریده شده واقع بر پایه‌ی کتب با معنی
مبایع و کتب اطراف و علاقه‌ی بدایه‌ی بوز کلامی در سده‌ی و سده‌ی کتب قانع بر بنا اتانسه معنی عصبی
هفته واقع ملاه را هفت و سده اقصایک بدایه امور هفت سینه‌ی عصبی با بایک اشکاط مقدم
سایه تاریخ و سده نومولو تکراره عصبی بایکده . هفت سینه‌ی قرض هفته بر سحر و تبلیغ
واقع و همداد و سینه همداد بکره اتانسه مباشره اندیر سینه موقع همداد سینه بایکده هفت سینه همداد
مجدد سینه اندیر سینه بکره بوی هفت سینه سینه سینه سینه واقع و همداد سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه
و سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه
دایه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه
ایجاب سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه سینه

OSMANLI ARŞIVI		
DH.İD		
154	4	14

DH.İD.00154.00004.014

Şekil A.17: Notre Dame de Sion Sörler Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.

DH_ID_00154_00004_014_001

Daire-i Umur-ı Belediye

İzmir

Numara: 327/2097

Huzur-ı sâmi cenab-ı Vilâyet-penâhîye

İzmir'de Rum Yetimhanesi sokağında Fransa Devleti tebasından Damdösyen Mari uhdesinde vâki' bir bab mektebin papas muallimler için mübâyâ'a ve mektebe ilhâk ve ilâve ile iki yüz yirmi dört satranç vüs'atinde iki katlı bir bina inşasına müsaade itası hakkında vâki' olan müracaat üzerine iktizasının bî'l-ibkâ usulen ruhsat-ı resmiyenin itası esbabının istikmâli mutekaddem fi 16 Eylöl [1]327 tarih ve 300/1946 numaralı tezkire ile arz edilmişti. Henüz ruhsata iktirâmı hakkında bir işar ve tebliğ vâki' olmamış olduğu halde bu kere inşaata mübâşeret ettirildiği mevki' çavuşluğundan bildirilmek ruhsat-ı resmiye istihsaline mecburen men' ettirilmiş ise de bu gibi ruhsat-ı resmiye istihsâli için vâki' olacak müracaatların müddet-i mu'ayyene zarfında neticeye iktirânen tesrî'i ve olmadığı suretde kabul edilmiş nazarıyla bakılması emr-i sâbık icabından ve müracaat-ı vâki'asıyla bir an evvel neticeye rabt edilmediği halde dâ'î-i müşkilât olması da umur-ı zaruriyeden bulunduğundan gerek Defter-i Hakani ve gerek Meclisi İdâre-i vilâyetçe ol babdaki ta'limâta tevfikân icab eden muamelenin tesrî'i hususunun lâzımgelenlere emr ve havâle buyurulması ma'ruzdur ol babda.

Fi 28 Eylöl [1]327

Mühür: İzmir Daire-i Belediyesi Riyaseti

DH_ID_00154_00004_014_002

Devair-i Belediye 1561

45 devâir-i belediye 250

Meclis-i İdâre-i Vilayete fi 29 sene-i m.

5123

İşbu tezkire okundu. İzmir'de Rum Yetimhanesi sokağında Fransa Devleti tebasından Damdöşyan Mari uhdesinde vâki' bir bâb mektebe muallimeler için iki yüz yirmi dört satranç vüs'atinde iki katlı bir binâ ilave edileceğinden bahisle müsâ'ade itası taleb olunmasına ve mahallince bir gûnâ mahzuru ve sokakça dahi ilişği olmayıp mekteb hükümet-i seniyyece de resmen tanınmış nev'inden ise de inşa edilecek binâ arsasının ahîren işтира ve mektebe ilhâk olunmakda bulunduğu beyan edilmesine nazaran arsası hakkındaki muamelenin ifâ ve ikmâli ve ale'l-usul ruhsat-ı resmiyenin Dâire-i Belediyeden verilen müzekkirede ifâde olunmuştur. Dahiliye Nezareti celilesinin fi 8 Teşrinisani [1]317 tarihli tahrirât-ı aliyyesine merbut defterde hükümetçe resmen tanınmış olan Fransa tebası veyahut mahmîleri tarafından vücûda getirilmiş olan emâkin-i tedrîsiye ve mezhebiye ve diğer müessesât-ı mümâsile olmak üzere muharrer bulunan esâmîden İkinci Kordonda Teşrifî Caddesinde tûlen elli arzan on iki irtifâ'en on altı ebâdında ve üç bin üç yüz satranç mesâha-i şathiyesinde Mari bint-i Teodor ve Dam Olyon uhdesinde Dam Visyon Koleji mukayyed görülmüş ve nezâret-i müşârun-ileyhâdan fi 22 Kanunusani [1]317 tarihli ve 192 numaralı tahrirât-ı aliyyede dahi Fransa tebası veyahut mahmîleri tarafından sırf İslâm mahallâtının gayrî yerlerde emâkin-i tedrîsiye ve mezhebiye ve diğer emâkin-i mümâsile ihdâs ve inşâsı veyahut mevcud olan bu gibi müessesâtın tamirat ve tevsî'âtı için sefaretten Hariciye Nezareti celilesine müracaat vukû'undan itibaren altı ay müddet zarfında Babıali esbâb-ı mucibesiyile tahriren beyan-i itirâz etmediği takdirde kanunen müsaade olunmuş nazarıyla bakmakla beraber bu kere bir müsaadeden münbe'is bilcümle mağsûbât ve istisnââtdan istifade ettirileceği taahhüdünün sened itihâz olduğu Fransa Sefareti'nden bildirilmiş ve bu madde müessesât-ı mebhûsün anhâ hakkında Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ kararıyla bi'l-istizân şeref sâdır olup evvelce tebliğ olunan mukarrerâtın mütemmimi bulunmuş olduğu izbar kılınmış olmasına ve mevzubahs olan bina arsasının ahîren işтира ve mektebe ilhâk edildiği daire-i belediyenin sâlifü'z-zıkr müzekkiresinde beyân olunmasına nazaran iktizasının ifâ ve inbâsı zımnında ol babdaki harita ve teferru'âtının leffiyile

Dahiliye Nezareti-i celilesine izbârı fi 3 Teşrinievvel [1]327 tarihinde karar verildi.

Fi 4 Teşrinievvel [1]327

Mühür: İzmir Vilayeti Belediye İdaresi

Kaleme fi 4 Teşrinievvel [1]327

دائرة الدخول
البيروت

اندير

نمبر

١٩٤٦

محورتي حصار ودرنگه

ازیرده روم محاسنی زرقی و نه دوتی بقره دایم کیون ماری عیون و دایم براب سینه معادل رحیم کیون دین درت
طیحه و سینه آینه قالیه بنای عیون ایدر کندر حیدر ساعده اعطی سینه زبور مدیر کی طوق بر ارجیم طبا و کینه و بوی
آنا آن حقد و وارد اولده ارجی بوی حیدر و کفاره طبع ایدر بر رطل تقدیم سینه و کینه و کینه معانی محیدین بادی
مذکور بنای سینه عیون آنا قلمقه اولدو حیدر یونای عیون اولدین و زرقی دخی سینه بونیدی کور سینه
و سینه حیدر سینه طبا و نه نود لیر ده آنا ایدر حیدر با عیون طبا و سینه الحامد و نقد و نقد سینه بان اولد
نظر عیون حقد کی سینه طبا و نه نود لیر ده آنا ایدر حیدر با عیون طبا و سینه الحامد و نقد و نقد سینه بان اولد

OSMANLI ARŞIVI		
DH.İD		
154	4	15

DH.İD.00154.00004.015

Şekil A.19: Notre Dame de Sion Sörlər Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.

DH_ID_00154_00004_015_001

Daire-i Umur-ı Belediye

İzmir

Numara: 300/1946

Huzur-ı sâmi-i cenab-ı Vilayet-penâhîye

İzmir'de Rum Yetimhanesi sokağında Fransa Devleti tebasından Damdösyen Mari uhdesinde vâki' bir bab mektebe muallimeler için iki yüz yirmi dört satranç vüs'atinde iki katlı bir bina ilave edileceğinden bahisle müsaade itası mekteb-i mezbur müdürise tarafından bi'l-mürâca' taleb olunmuş ve bu gibi inşaat hakkında vârid olan emr-i ahîr mucibince harita ve keşfnâmesi tanzim ettirilerek rabten takdim kılınmış ve mühendislikçe de muayene-i mahalliyesi bi'l-icrâ mezkur binanın mektebe ilaveten inşa kılınmakda olduğundan mahallince bir gûnâ mahzuru olmadığı ve sokakça dahi ilişiği bulunmadığı gösterilmesine ve mekteb hükümetçe resmen tanınmış nev'den ise de inşa edilecek binâ arsasının ahîren iştirâ ve mektebe ilhâk olunmakda bulunduğu beyan olunmasına nazaran arsası hakkındaki muamelenin ifa ve ikmâl ve ale'l-usul ruhsat-ı resmiyesinin itası hususunun lazım gelenlere emr ve havale buyurulması babında.

Fi 14 Eylül [1]327

Ethem

Mühür: İzmir Daire-i Belediyesi Riyaseti

OSMANLI ARŞİVİ		
DH.İD		
154	4	16

Devis Estimatif
d'une Priau Concert surmonté d'une Chaubré
à construire pour le Sœur de Sion à Smyrne =

Maçonnerie de fondatif: 8 m ² à 100 ²	= 800
(franghi) Maçonnerie ordinaire 15 m ² à 90	= 1350
2 Colonnes en fonte	= 1000
Poutrelles pour plancher	= 5000
Portes en bois 16 x 4 x 4	= 2000
Planchers	= 2000
Couverture Coitue	= 2125
Escalier	= 750
7 fenêtres à 120	= 840
2 ports à 150	= 300
Enduit	= 1910
Peintures	= 500
Vitres	= 100
Main d'œuvre	= 2100

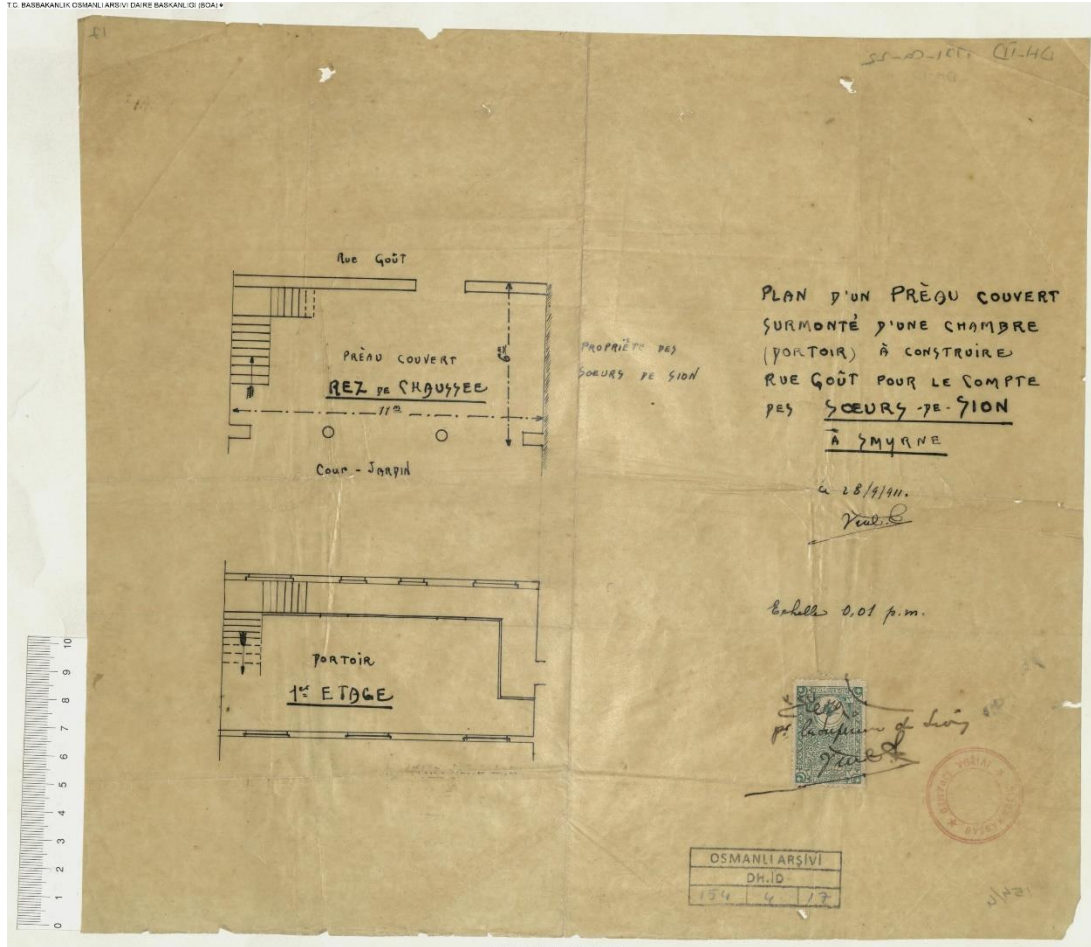
Soit en tout franghi or 20.775
ou 20 Lires turques et 3/4

Smyrne ce 28 Septembre 1911
Le Supérieur de Sion

Vial

DH.İD.00154.00004.016

Şekil A.20: Notre Dame de Sion Sörlar Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.

DH.İD.00154.00004.017

Şekil A.21: Notre Dame de Sion Sörlar Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair plan şeması, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4

DH_ID_00154_00004_018_001

Aydın Vilayeti

Tahrirat Kalemi

Aded: Umumi: 5162, Hususi: 869

Hulasa: Fransa tebasından Damdösyen Mari uhdesindeki mektebe ilhâk olunan arsa hakkında.

Dahiliye Nezareti celilesine

İzmir'de Rum Yetimhanesi sokağında Fransa Devleti tebasından Damdösyen Mari uhdesinde vâki' mektebe muallimler için iki yüz yirmi dört satranç vüs'atinde iki katlı bir bina ilave edileceği bi'l-beyân müsaade itası taleb olunduğundan bahisle icrâ-yı icabına dair Belediye Riyasetinden alınan tezkire ol babda Meclis-i İdare-i Vilâyetçe verilen karar zahirinde muharrer olduğu halde merbutu harita ve sâire ile beraber leffen takdim kılındı. İktizâsının ifâ ve inba buyurulması babında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 25 Şevval [1]329 ve fi 5 Teşrinievvel [1]327

Aydın Valisi

[Mühür]

DH_ID_00154_00004_019_001

Maarif-i Umumiye Nezareti

Tedrisat-ı Hususiye İdaresi

Hususi: 123

Umumi: 8822

Hulasa: İzmir'de Fransa Devleti tebasından Damdösyen Mari tarafından inşa olunacak bina hakkında.

Dahiliye Nezareti celilesine

Devletli efendim hazretleri

46803/122 numaralı ve 13 Teşrinievvel [1]327 tarihli tezkire-i aliyyelerine cevabdır. Cemâ'ât-i gayr-i müslime-i Osmâniye ve ecnebiler tarafından emâkini tedrisiye ve mezhebiye ve mebânî-i mümâsile-i sâirenin ihdâs ve inşa ya tamir ve tevsî'leri zımnında buraca ve taşraca müracat ve istidâ vukû'unda tehhür-i muâmelâta ve bî'netice şikâyet ve mahzûrâta mahal kalmamak üzere icra olunacak tahkikatın musaddak sureti 127 numaralı, ve 26 Mayıs [1]327 tarihli tezkire-i sâmiye ile irsal olunmuş ve ba'demâ bu yolda Damdösyen Mari uhdesinde vâki' mektebe muallimeler için inşa olunacak bina hakkında da netâyet-i tahkikatın mevâdd-ı muharrerinin hizalarına tahrîri ve bu varakanın da meclis-i idare mazbatasına merbûten irsâli icab edeceğinin cevaben Aydın Vilayeti'ne iş'ârı zımnında mürsel evrak ile tahkik olunacak mevâddın bir sureti leffen gönderilmiş olmakla ba'dehû iktizâsı ifâ olunmak üzere evvel emirde tahkikat-ı lâzimenin ikmâl ettirilerek neticesinin inbâsına ve sûret-i mesrûdenin vilâyât ve elviye-i müstakilleye de yazdığı mârru'l-beyân tezkire-i sâmiye münderecatından anlaşıldığı halde bazı vilâyâtdan yine böyle noksan muamele yapılarak işi tehire tezkire-i sâmiye münderecatından anlaşıldığı halde bazı vilâyâtdan yine böyle noksan muamele yapılarak işi tehire ve beyhude tesvîdâta sebebiyet vermekde olduğundan tebliğât-ı sâbika dâiresinde muameleye itina etmeleri hususunun vilâyât ve elviye-i müstakilleye tekiden işârına himem-i aliyye-i nezâret-penâhîleri masruf buyurulmak babında emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 7 Zilkade [1]329 ve fi 17 Teşrinievvel [1]327

Maarif-i Umumiye Nazırı nâmına Müsteşâr [imza]

Hariciye Nezareti celilesine

İzmir'de Rum Yetimhanesi sokağında Fransa Devleti tebasından Damdösyen Mari uhdesinde vâki' mektebe muallimeler için iki yüz yirmi dört satranç vüs'atinde iki katlı bir bina ilave edileceği beyanıyla müsaade itası taleb olduğundan bahisle icrâ-yı icabı hakkında belediye riyasetinden alınan tezkire ve evrak-ı müteferri'asının leffiyile Aydın Vilayetinden alınan tahrirat üzerine b'l-muhâbere Maarif Nezareti celilesinden vârid olan tezkirede cemâ'ât-ı gayr-i müsline-i Osmaniye ile ecnebler tarafından emâkin-i tedrisiye ve mezhebiye ve mebânî-i mümâsile-i sâirenin ihdâs ve inşa veya tamir ve tevsî'leri zımında vuku bulacak müracat ve istidâ üzerine teehhür-i mumâmelâta ve b'n-netice şikâyât ve mahzurâta mahall kalmamak üzere icra olunacak tahkikatın 30 Mayıs [1]327 tarihinde bilumum vilâyâta gönderilen varaka münderecatına tevfikân ve serî'an icrasıyla netice-i tahkikatın mevâdd-ı muharrere hizalarına b't-tahrir mezkur varakanın meclis-i idare mazbatasına rabten irsâli lazım geleceği bildirilmesiyle vilayet-i müşârun-ileyhâya tebliğ-i keyfiyet kılınmıştı. Bu kere vârid olan tahrirat-ı cevâbiyeye merbut İzmir Umûr-ı Ecnebiye Müdüriyeti'nin derkenarı suretinde Fransa Hükümetinin himayesi altında bulunan bîcümle mekâtib kilise ve hastahanelerin inşa ve tamirâtı hususları müsaadeye mukterin bulunduğu iddiasıyla konsolatoca yeniden ruhsat istihsaline muvafakat edilmediği beyan olduğundan ve Fransa himayesindeki müessesât için böyle açık bir müsaade verilmediği nezaret-i âcizânemce malum olmadığından mukarrerât-ı müttehaze ahkâmına riayet edilmesinin Fransa Sefâreti vesatâtıyla İzmir Konsolatosuna inbâ buyurulması babında.

امور ارضیه صدریه ۱۸۷۷ تاریخ ۱۸۸۶ نوادر و کتب و کتب و کتب

تبریز و الیه

تبریز و الیه

عدد

نویس

مخصوص

خلاصه

بوماده هفتده اول و آخر فرانسه قولونلا توسیله و قولونلا غایت تبریز فرانسه حکومتی حمایتی هفتده اولون باطله مقامی طلسا
دسته هتده اول و آخر فرانسه قولونلا توسیله و قولونلا غایت تبریز فرانسه حکومتی حمایتی هفتده اولون باطله مقامی طلسا
و ۱۵۶ عمیق نوادر و غیره سوره الیه باز بوی موسسایک تغییر و انتا آتای ایچیه هفتده اولون باطله مقامی طلسا
اولین اکتاسیه اولون طلب اولون غایت دیلنازده اکتاسیه الزامی سفاخانه مدینه ایبر قولونلا توسیله بلیات ایتالیایله
اونره کیتیه داخله نظارتیه سته هفتده اولون طلب اولون غایت دیلنازده اکتاسیه الزامی سفاخانه مدینه ایبر قولونلا توسیله بلیات ایتالیایله

OSMANLI ARŞİVİ		
DH.İD		
154	4	24

DH.İD.00154.00004.024

Şekil A.25: Notre Dame de Sion Sörlər Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.

DH_ID_00154_00004_024_001

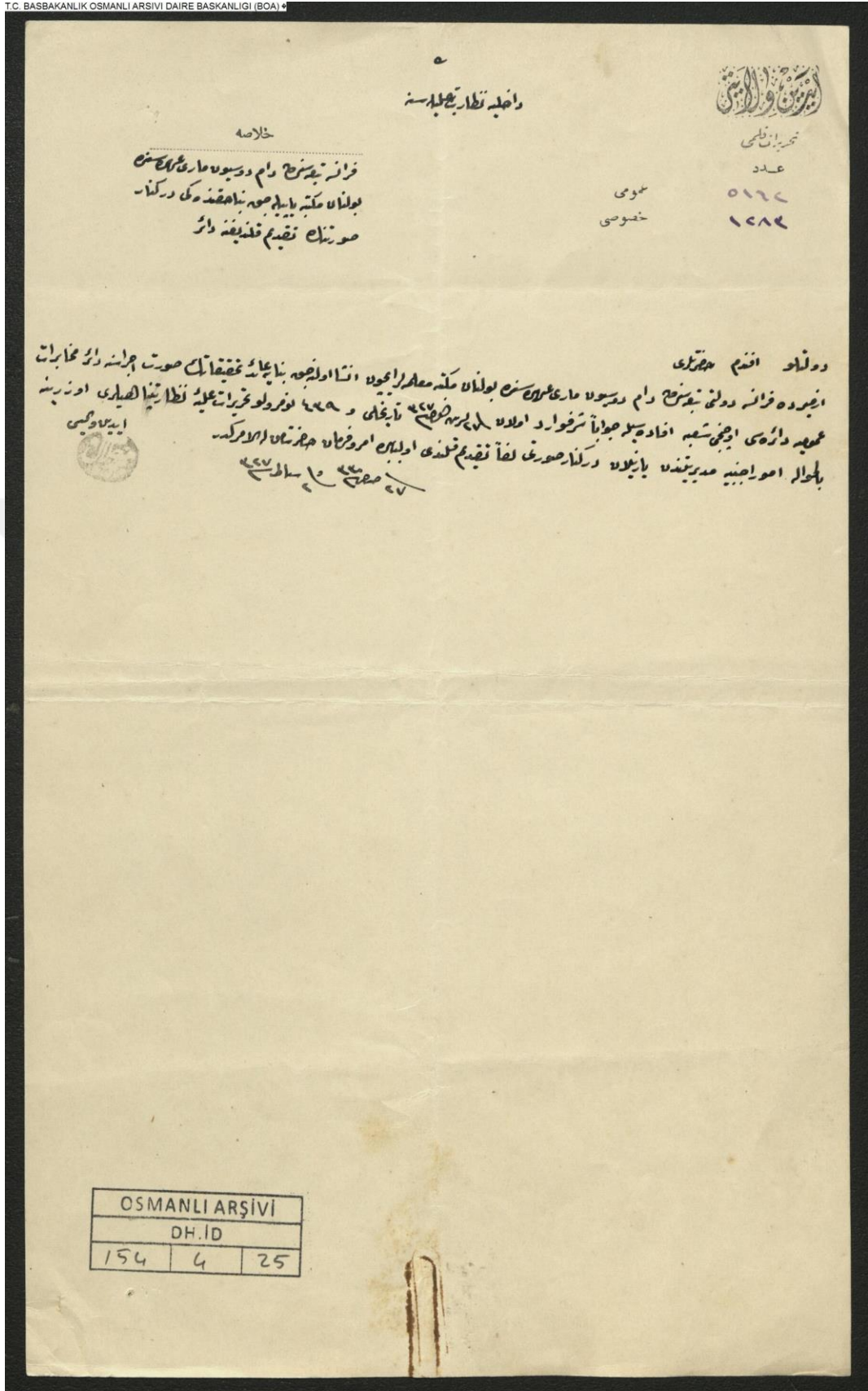
Aydın Vilayeti

Tahrirat Kalemi

Aded

Umur-ı Ecnebiye Müdüriyeti'nin fi 29 Eylül [1]327 tarihli ve 1886 numaralı derkenarı sureti

Bu madde hakkında evvel ve ahir Fransa konsolatosuyla vuku bulan muhâberât neticesinde Fransa Hükümeti'nin himayesi tahtında olan bilcümle mekâtib kilise ve hastahanelerin mevcudiyeti ve bunların inşa ve tamiratına şeref sâdır olan irade-i seniyye üzerine Dahiliye Nezareti celilesinin fi 8 Teşrinievvel [1]317 tarihli ve 154 umum numaralı tahriratıyla müsaade edilmesine binâen bu gibi müessesâtın tamir ve inşaatı için ruhsat istihsaline muvâfakat edilmemekde olduğu anlaşılmış olmakla talep olunan harita ve beyannamenin istihsâli elzem ise sefârethâne marifetiyle İzmir Konsolatosuna tebliğât ifa ettirilmek üzere keyfiyetin Dahiliye Nezareti celilesine iş'ârı menûd-ı rey-i âlî-i vilâyet-penâhileridir ferman.

DH.İD.00154.00004.025

Şekil A.26: Notre Dame de Sion Sörlər Okulu'na yapılması istenen ek yapıya dair belge, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), d.154, g.4.

DH_ID_00154_00004_025_001

Aydın Vilayeti

Tahrirat Kalemi

Aded:

Umumi: 5162

Hususi: 1283

Hulasa: Fransa tebasından Damdösyen Mari uhdesinde bulunan mektebe yapılacak bina hakkındaki derkenar suretinin takdim kılındığına dair.

Dahiliye Nezareti celilesine

Devletli efendim hazretleri

İzmir'de Fransa Devleti tebasından Damdösyen Mari uhdesinde bulunan mektebe muallimler için inşa olunacak binaya ait tahkikatın suret-i icrasına dair Muhâberat-ı Umumiye Dairesi Üçüncü Şubesi ifadesiyle cevaben şeref vârid olan fi 27 Teşrinievvel [1]327 tarihli ve 439 numaralı tahrirat-ı aliyye-i nezâret-penâhîleri üzerine bi'l-havâle Umur-ı Ecnebiye Müdüriyeti'nden yazılan derkenar sureti leffen takdim kılındı. Ol babda emr u ferman hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fi 27 Safer [1]330 ve fi 2 Şubat [1]327

Aydın Valisi

Mühür: Mehmed Celal

Dosya işaretleri

5
43

T. C.

BAŞVEKÂLET

MUAMELAT MÜDÜRLÜĞÜ

Şube : _____

Sayı : _____

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Evrakın Numarası _____
Tarihi _____
Yazan memur Ekşi Hayri
Yazı tarihi 7-2-1932
Muavin _____
Beyaz eden (Ekşi Hayri)
Beyaz tarihi 7-
Karşılaştıranlar _____
Sadıra No. 6
275
Mebutatu 1
Sevk tarihi 11-2-1932
Kaydeden Hamed

Düşünceler

İzmir ailejetine

*İzmirin Gül sokagında
Koim Sen Yusuf mekteli
inşasına ruhsat verildiğini
olduğu ~~olarak~~ ve dedikçe
takdim olunan 23 perual
1923 tarihli ferman suretim
nizamı hâreî alınduktan
sonra ~~sözkuir ferman~~
~~suretinin~~ bu istida ile miraca
ve talep isternis olan Ahancakta
St. Josef Kolej mekteli
mudurluğüne terufi
kayrulmasını rica ederim
efendim.*

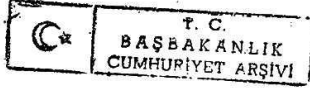
B.P.V.m.
Min
emrele

*Teluyuşu
7-2-1932*

- 3 -

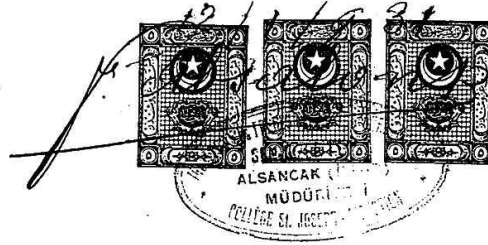
155

Türkiye Cumhuriyeti baş vekâleti celilesine

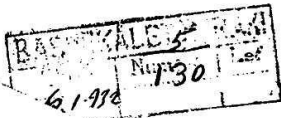
Maruzdur Efendim ,

Izmirin-Gül sokagında 1273 ve yanıt 1274 tarihlerinde sadır olan ferman müciuince vesia ve kuşat edilen Ekol Kretiyen de Frerle mensup Sen Jozei mektebi fermanı İzmirde büyük yangında mühterik olduğundan sicilden muhreç bir kit'a sureti musaoakasinin ita buyu rulmasını rica ve istirham eylerim efendim .

Lahrirata
16-1-1932

030	10			18	(0)	27
-----	----	--	--	----	-----	----

3

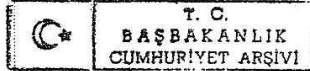
Şekil A.28: İzmir'de St. Joseph Koleji inşaat ruhsatına ait ferman suretinin gönderildiğine dair belge, Muamelat Genel Müdürlüğü, k.18, g.103.

17.1.1932

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELAT MÜDÜRLÜĞÜ

Şube: 6
Sayı: 133 T

Hazineievrağ Muavinliğine

Leffen gönderilen istidada mevzuubahs ferman suretinin kaydından çıkarılarak istida ile birlikte irsali mütemnendir Efendim .

Müsteşar

Emrullah

1815
15

İzmirin Gül sokağında kâin Sen Jozef mektebinin inşası ruhsatını havi ferman sureti musaddakası damga pulu oracaş ilsak olunmak üzere leffen takdim kılınmıştır Efendim .

4/ II/ 932

Hazineievrağ Muavineki

Musa

Tahrirata
6-2-1932

6-2-1932 540 2

2
5
43

Şekil A.29: İzmir'de St. Joseph Koleji inşaat ruhsatına ait ferman suretinin gönderildiğine dair belge, Muamelat Genel Müdürlüğü, k.18, g.103.

EK B: Le Courier de Smyrne, Journal de Smyrne ve Echo de L'Orient İncelemesi

Çizelge B.1: Le Courier de Smyrne, Journal de Smyrne ve Echo de L'Orient gazetelerine konu olan misyoner ile ilgili notlardan derlenmiştir.

Tarih	Sayfa	İçerik	Anahtar Kelimeler	Kaynak
1828-10-11	4	Kapusen Kilisesi karşısında (satılık rom varili ilanı)	Capucins	Le Courier de Smyrne
1829-03-29	4	Fransız Hastanesi yanında (Le Sieur Delighianis ikamet ettiğine dair bilgi)	Hopital	Le Courier de Smyrne
1829-04-05	3	Fransız Kapusen cemaatinin Papa XII Léon ölümü üzerine cenaze töreni	Capucins	Le Courier de Smyrne
1829-06-21	4	Yunan devrimi sonrası Fête-Dieu kutlamalarının Katolik kiliselerine çekilmesi ile Kapusen manastırının Pederlerinin kutlamaları	Capucins	Le Courier de Smyrne
1829-07-19	3	Şehirde okul, kütüphane, kitapçı olmaması üzerine M. Pavy'nin şikayeti	Capucins, Lazaristes	Le Courier de Smyrne
1834-01-26	4	Le Sieur Bénistrand'ın Frenk Sokağı'nda kurduğu okul haberi	Ecole	Journal de Smyrne
1834-05-17	3	Kapusenlerin Propaganda tarafından geri çağırılma kararının durdurulması haberi	Capucins	Journal de Smyrne

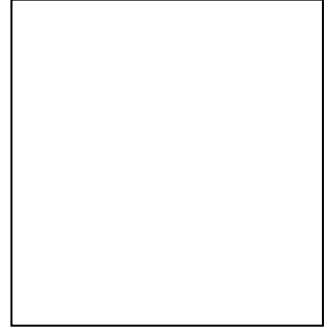
1834-05-17	3	Bornova'da Ticaret Okulu ilanı	Ecole	Journal de Smyrne
1834-05-17	4	Ticaret Okulu hakkında bilgiler	Ecole	Journal de Smyrne
1834-08-09	3	Ticaret Okulu hakkında bilgiler	Ecole	Journal de Smyrne
1834-09-13	3	Roma mahkemesi kararı ile Kapusenler İzmir'de kalma yetkisine sahip olduğuna dair bilgiler	Capucins	Journal de Smyrne
1834-10-4	3	Ticaret Okulu bu ayın Pazar günü başladığına dair ilan	Ecole	Journal de Smyrne
1834-10-11	3	Kapusen Kilisesi'nde hırsızlık olayı haberi	Capucins	Journal de Smyrne
1834-10-11	3	Ticaret Okulu hakkında bilgilendirme yazısı	Ecole	Journal de Smyrne
1834-10-11	4	Ticaret Okulu ve dersleri hakkında bilgilendirme yazısı	Ecole	Journal de Smyrne
1834-11-08	3	Kapusen misyonu faaliyetlerinin Mgr. Hilereau emri ile askıya alınması haberi	Capucins	Journal de Smyrne
1834-11-15	3,4	Gazete üyelerinden birinin Hilereau ve Kapusenler arasındaki olaylara yorumu; 'Hilerau misyonu askıya almasına rağmen Kapusenler faaliyetlerine ara vermedi.'	Capucins	Journal de Smyrne
1834-12-13	4	Lazaristlerin mahalinde bulunan kiralık mağaza haberi	Lazaristes	Journal de Smyrne

1835-03-07	3	Kapusenlerin Fransızlara ait olan kiliselerinin Konsolosluk tarafından kapatılması, Roma mahkemesi tarafından görevlerine iadelerine rağmen Mgr Hilereau'nun görevini yerine getirmemesi haberi	Capucins	Journal de Smyrne
1835-03-14	3	Kapusenlerin Sakız Adasına geçmesi haberi	Capucins	Journal de Smyrne
1835-04-11	3	Fransa Başkonsolosu tarafından Kapusen manastırı ve St Polycarpe kilisesinin mühürleri kaldırılması ve bu kurumlar tekrar açılması haberi	Capucins	Journal de Smyrne
1835-05-30	4	Lazaristlerin avlusunda M. Thomas Delle Grazie'nin mağazasında satılık ürün haberi	Lazaristes	Journal de Smyrne
1835-06-20	3	Capucins kilisesinde yapılan kutlama ile kilisedeki kalabalıkta vebanın yayılma ihtimali üzerine eleştiri	Capucinses	Journal de Smyrne
?	250?	Vebalı hastaların St Roch hastanesine transfer edilmesi haberi	Hopital	Journal de Smyrne
1835-07-18		Cizvit ve manastır emirlerinin silinmesi ve mallarının 1822 ile 1823 arasında devri üzerine haber	Jesuits	Journal de Smyrne

1835-07-25	3	İzmir Başpiskoposu ile Fransa Başkonsolosu arasındaki gerilim, genç bir başrahip atanması haberi	Lazaristes, Capucins	Journal de Smyrne
1836-01-02	7	Ticaret Okulu ilanı	Ecole	Journal de Smyrne
1836-10-01	2	Nakşa adasındaki Lazaristlerin kovulması üzerine haber	Lazaristes	Journal de Smyrne
1836-10-08	3	Nakşa adasında Vincent de Paul cemaati ve onlara ait bir ev ile ilgili bilgilendirme yazısı	Vincent de Paule	Journal de Smyrne
1836-06-17	2	Katolik ve Protestanlara adanmış olan St Roch hastanesi ve ihtiyaçları hakkında haber	Hopital	Journal de Smyrne
1836-08-19	3	Şehirde veba karantinalarının kalkması ve hayatın normale dönmesi üzerine Kapusen Kilisesi'nde kutlama yapılması haberi	Capucins	Journal de Smyrne
1838-01-20	4	Kapusenlerin karşısındaki arsanın açık arttırımı üzerine ilan	Capucins	Journal de Smyrne
1838-04-14	4	Lazaristlerin karşısında satılık ev ilanı	Lazaristes	Journal de Smyrne
1838-07-21	6	Kapusenlerin karşısında satılık bir bina ilanı	Capucins	Journal de Smyrne
1842-05-19	2	Doğudaki Lazaristler tarafından kurulan eğitim kurumu hakkında haber	Lazaristes	Echo de l'Orient

1842-05-27	4	Propaganda Koleji'nden başlayıp St. Polycarpe'a kadar yapılan kutlama haberi	La Charité	Echo de l'Orient
1842-09-23	3	Lazaristlerin; Suriye'de, İstanbul'da ve İzmir'de okullar kurmaları ve öğretilerin yayılmasında etkili olmaları hakkında bilgiler	Lazaristes	Echo de l'Orient
1843-05-03	4	Kapusen ve Lazarist süperyörlerin Fransa Konsolosluğu yemeğinde bulunması haberi	Capucins, Lazaristes	Echo de l'Orient
1843-08-11	4	Charité Sörlerinin kurumunun ayrım yapmaksızın yürüttükleri çalışmalarının Fransız bülteninde yer etmesi haberi	La Charité	Echo de l'Orient
1843-10-27	4	M. Leleu; Lazaristlerin apostolik valisi, Paris'ten gelmesi ve aynı gün İstanbul'a yolculuğa çıkması üzerine yapılan haber	Lazaristes	Echo de l'Orient
1843-11-09	4	Charité Sörlerinin kuruluşunda büyük bir hırsızlık yapıldığı haberi	La Charité	Echo de l'Orient

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Şılan Berivan Güneş

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2017, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

MESLEKİ DENEYİM:

- Eke Mimarlık – İzmir, 2021 Mart – 2022 Şubat
- Eke Mimarlık – İzmir, 2017 Ekim – 2018 Ağustos